

BURMISTRZ MIASTA I GMINY GOŁAŃCZ

**Program Ochrony Środowiska
dla
Gminy Gołańcz**

Czerwiec, 2004 r.

Wykonawca:

EKOSTANDARD
Pracownia Analiz Środowiskowych
ul. Ożarowska 107
27-600 Sandomierz
tel. 0505006914, (015)8325622
www.ekostandard.pl
e-mail: ekostandard@ekostandard.pl

Zespół autorski:

mgr Bartosz Kliber
mgr Robert Siudak
mgr inż. Przemysław Szrama

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	7
1.1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA	7
1.2. KONCEPCJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA	7
1.3. CEL I ZAKRES OPRACOWANIA	8
1.4. METODYKA I TOK PRACY	8
1.5. STRUKTURA PROGRAMU	9
2. ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU	11
2.1. UWARUNKOWANIA PRAWNE WYNIKAJĄCE Z DYREKTYW UE ORAZ Z POLITYKI KRAJOWEJ	11
2.1.1. ZASADY POLITYKI EKOLOGICZNEJ	11
2.1.2. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA POLITYKI EKOLOGICZNEJ	12
2.2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA.....	13
2.3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POWIATOWEGO PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA	14
2.4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z GMINNYCH PROGRAMÓW SEKTOROWYCH	15
2.4.1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STRATEGII ROZWOJU MIASTA I GMINY GOŁAŃCZ	15
3. CHARAKTERYSTYKA I OCENA STANU ŚRODOWISKA OBJĘTEGO PROGRAMEM.....	17
3.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA	17
3.1.1. POŁOŻENIE	17
3.1.2. POWIĄZANIA KOMUNIKACYJNE	17
3.1.3. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA.....	18
3.1.4. GOSPODARKA I ROLNICTWO	19
3.2. STAN ŚRODOWISKA.....	21
3.2.1. GEOMORFOLOGIA I GEOLOGIA	21
3.2.2. GLEBY	22
3.2.3. ZASOBY KOPALIN	22
3.2.4. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE	23
3.2.4.1. KLIMAT.....	23
3.2.4.2. STAN POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO	23
3.2.5. HAŁAS	26
3.2.6. PROMIENIOWANIE NIEJONIZUJĄCE	26
3.2.7. ZASOBY WODNE	27
3.2.7.1. WODY POWIERZCHNIOWE	27
3.2.7.2. WODY PODZIEMNE	30
3.2.7.3. ZAGROŻENIA ZASOBÓW WODNYCH	31
3.2.8. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA	31
3.2.8.1. ZAOPATRZENIE W WODĘ	31
3.2.8.2. ODPROWADZANIE I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH	33
3.2.9. ZASOBY PRZYRODNICZE.....	36
3.2.9.1. SYSTEM OBSZARÓW I OBIEKTÓW PRAWNIE CHRONIONYCH	36
3.2.9.2. EUROPEJSKI SYSTEM OBSZARÓW I OBIEKTÓW PRAWNIE CHRONIONYCH	39
3.2.9.3. LASY.....	41
3.2.9.4. TERENY ZIELENI URZĄDZONEJ	43
4. STRATEGIA OCHRONY ŚRODOWISKA DO ROKU 2014.....	44
4.1. WPROWADZENIE.....	44
4.3. CELE SYSTEMOWE	44
4.3.1. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE	45
4.3.2. ZASOBY WODNE	46
4.3.3. POWIERZCHNIA TERENU I ŚRODOWISKO GLEBOWE.....	49
4.3.4. ZASOBY PRZYRODY	50
4.3.5. GOSPODARKA ODPADAMI	53
4.3.6. EDUKACJA.....	53
5. HARMONOGRAM REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ NA LATA 2004-2008	55

5.1. WPROWADZENIE.....	55
5.2. HARMONOGRAM	55
6. ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA	62
6.1. WPROWADZENIE.....	62
6.2. UCZESTNICY WDRAŻANIA PROGRAMU	62
6.3. INSTRUMENTY REALIZACJI PROGRAMU	63
6.3.1. INSTRUMENTY PRAWNE.....	63
6.3.2. INSTRUMENTY FINANSOWE	63
6.3.3. INSTRUMENTY SPOŁECZNE	63
6.3.4. INSTRUMENTY STRUKTURALNE	65
6.4. MONITORING ŚRODOWISKA	65
6.5. KONTROLA, MONITORING I ZARZĄDZANIE PROGRAMEM	66
6.5.1. KONTROLA I MONITORING PROGRAMU	66
6.5.2. WDRAŻANIE I ZARZĄDZANIE PROGRAMEM	66
6.5.3. HARMONOGRAM WDRAŻANIA PROGRAMU.....	67
6.6. MIERNIKI REALIZACJI PROGRAMU.....	67
6.7. OCENA I WERYFIKACJA PROGRAMU, SPRAWOZDAWCZOŚĆ.....	69
6.7. UPOWSZECHNIANIE INFORMACJI O STANIE ŚRODOWISKA I REALIZACJI PROGRAMU.....	70
7. ASPEKTY EKONOMICZNE WDRAŻANIA PROGRAMU.....	71
7.1. KOSZTY WDROŻENIA PRZEDSIĘWZIĘĆ PRZEWIDZIANYCH DO REALIZACJI W LATACH 2004 – 2008	71
7.2. STRUKTURA FINANSOWANIA	71
7.3. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA INWESTYCJI W OCHRONIE ŚRODOWISKA	72
7.3.1. POLSKIE FUNDUSZE EKOLOGICZNE	72
7.3.1.1. FUNDUSZE OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ	72
7.3.1.2. FUNDUSZ OCHRONY GRUNTÓW ROLNYCH.....	75
7.3.1.3. FUNDUSZ LEŚNY	75
7.3.2. FUNDUSZE UNII EUROPEJSKIEJ	76
7.3.2.1. FUNDUSZ SPÓJNOŚCI	76
7.3.2.2. FUNDUSZE STRUKTURALNE	76
7.3.3. INSTYTUCJE I PROGRAMY POMOCOWE	77
7.3.3.1. DUŃSKI FUNDUSZ POMOCOWY OCHRONY ŚRODOWISKA DLA EUROPY WSCHODNIEJ I CENTRALNEJ DANCEE	77
7.3.3.2. DEPARTAMENT GENERALNY XI KOMISJI EUROPEJSKIEJ	78
7.3.3.3. EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU WSI POLSKIEJ	78
7.3.3.4. FINESCO S.A.	79
7.3.3.5. EKOFUNDUSZ	79
7.3.3.6. FUNDUSZ NA RZECZ GLOBALNEGO ŚRODOWISKA.....	79
7.3.3.7. FUNDACJA NA RZECZ ROZWOJU WSI POLSKIEJ „POLSKA WIEŚ 2000” IM MACIEJA RATAJA ...	80
7.3.3.8. FUNDACJA WSPOMAGANIA WSI	80
7.3.4. BANKI	81
7.3.5. INSTYTUCJE LEASINGOWE	82
7.3.6. FUNDUSZE INWESTYCYJNE	82
7.3.6.1. CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN INFRASTRUCTURE RESOURCES PARTNERS.....	82
7.3.6.2. GLOBAL ENVIRONMENTAL FUND (GEF)	82
8. LITERATURA.....	86

SPIS TABEL I RYSUNKÓW

Rys. 3.1 Położenie gminy Gołańcz w powiecie wągrowieckim	18
Tab.3.1. Ludność w 2002 r.(WUS 2003).....	19
Tab.3.2. Rynek pracy w 2002 r. (WUS 2003)	19
Tab.3.3. Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON w 2002r. (WUS 2003).....	19
Tab.3.4. Użytkowanie gruntów w 2002 r.(WUS 2003).....	20
Tab.3.5. Klasy bonitacyjne gruntów ornych wg Raportu o stanie gminy	20
Tab.3.6. Klasy bonitacyjne użytków zielonych (pastwiska) wg Raportu o stanie gminy.....	20
Tab.3.7. Liczba i powierzchnia gospodarstw rolnych wg Raportu o stanie gminy.....	21
Tab.3.8. Struktura upraw wg Raportu o stanie gminy.....	21
Tab. 3.9. Wyniki badań gleb w punkcie monitoringowym w Gołańczy (WIOŚ 2002 r.)	22
Tab.3.10. Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia w strefie powiatu wągrowieckiego (WIOŚ 2002)	24
Tab.3.11. Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin w strefie powiatu wągrowieckiego (WIOŚ 2002)	24
Tab.3.12. Stężenia imisji poszczególnych zanieczyszczeń na terenie gminy (WIOŚ 2002).....	25
Tab.3.13. Emisja zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego wg Urzędu Marszałkowskiego	25
Tab.3.14. Stan czystości rzek (WIOŚ 2002)	28
Tab.3.15. Ocena jakości wód podziemnych w punktach badawczych sieci krajowej na terenie gminy (WIOŚ 2002)	30
Tab.3.16. Ujęcia wody w gminie (wg PPOŚ)	31
Tab.3.17. Miejscowości zaopatrywane w wodę z sieci wodociągowej wg ZGKiM w Gołańczy.	32
Tab.3.18. Pobór wody wg Urzędu Marszałkowskiego	32
Tab.3.19. Gospodarka wodno-ściekowa w przemyśle wg WUS w Poznaniu	33
Tab.3.20. Miejscowości obsługiwane przez system kanalizacyjny wg Urzędu Gminy	33
Tab.3.21. Charakterystyka oczyszczalni ścieków wg Urzędu Gminy 2002	34
Tab.3.22. Oczyszczalnie ścieków komunalnych w gminie wg WUS 2003	34
Tab.3.23. Oczyszczalnie przemysłowe w gminie wg WUS 2003	34
Tab.3.24. Przedsiębiorstwa asenizacyjne wg ZGKiM w Gołańczy 2004	35
Tab.3.25. Ilość wprowadzanych do środowiska ścieków wg Urzędu Marszałkowskiego.....	36
Tab.3.26. Obszary chronione wg WUS 2003.....	36
Tab.3.27. Pomniki przyrody wg Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w 2004 r.	38
Tab.3.28. Siedliska występujące na obszarze „Dolina Noteci” wraz z procentowym udziałem w całkowitej powierzchni	40
Tab.3.29. Lasy w gminie wg WUS 2003	41
Tab.3.30. Lasy w gminie wg informacji z Nadleśnictwa Podanin, stan na 30.03.2004 r.	41
Tab.3.31. Powierzchnia lasów gospodarczych wg głównych gatunków drzew wg Planu Urządzenia Lasu stan na 01.01.02	42
Tab.3.32. Stanowiska lęgowe bielika i bociana czarnego wg Nadleśnictwa Podanin, stan na 2002 r.	42
Tab.3.33. Zieleń urządzona wg WUS 2003	43
Tab. 3.34. Parki wiejskie na terenie gminy Gołańcz wg Starostwa Powiatowego w Wągrowcu	43
Tab.5.1. Harmonogram realizacji przedsięwzięć na lata 2004-2008 w zakresie "Powietrze atmosferyczne"	56
Tab.5.2. Harmonogram realizacji przedsięwzięć na lata 2004-2008 w zakresie "Zasoby wodne"	56
Tab.5.3. Harmonogram realizacji przedsięwzięć na lata 2004-2008 w zakresie "Powierzchnia terenu i środowisko glebowe"	58
Tab.5.4. Harmonogram realizacji przedsięwzięć na lata 2004-2008 w zakresie "Zasoby przyrody"	59
Tab.5.5. Harmonogram realizacji przedsięwzięć na lata 2004-2008 w zakresie "Edukacja ekologiczna"	60
Tab.6.1. Harmonogram wdrażania „Programu ochrony środowiska dla gminy Gołańcz”	67
Tab.6.2. Mierniki realizacji Programu ochrony środowiska	68
Tab.7.1. Prognozowana struktura finansowania wdrażania Programu w latach 2004 - 2008...	71

Tab.7.2. Charakterystyka Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu (wg. „Źródła i zasady finansowania inwestycji w ochronie środowiska w Polsce. Informator”, Białystok, 2001):	73
Tab.7.3. Jednostki finansujące działania w zakresie ochrony środowiska wraz z adresami.....	84

1. WSTĘP

1.1 Podstawa prawna opracowania

Ustawa prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 przewiduje w art. 17 i 18, w celu realizacji założeń polityki ekologicznej państwa sporządzenie gminnych programów ochrony środowiska. Sporządzane co 4 lata przez organ wykonawczy gminy programy ochrony środowiska są uchwalane przez radę gminy. W ramach zarządzania programem co dwa lata organ wykonawczy gminy powinien sporządzać raport na temat stopnia wykonania programu i przedstawiać go radzie gminny.

Do opracowania „Programu ochrony środowiska dla gminy Gołańcz” przystąpiono na podstawie umowy zawartej pomiędzy gminą Gołańcz z siedzibą w Gołańczy przy ul. P. Kowalika 2, a firmą EKOSTANDARD Pracownia Analiz Środowiskowych z siedzibą w Sandomierzu przy ul. Ożarowskiej 107.

Zamówienie zostało zrealizowane w postaci dwóch dokumentów:

1. *Program ochrony środowiska dla gminy Gołańcz*
2. *Plan gospodarki odpadami dla gminy Gołańcz*

Ponadto, wyżej wymienione dokumenty podstawowe posiadają załączniki wylistowane w spisie treści.

1.2. Koncepcja programu ochrony środowiska

Program ochrony środowiska przygotowany został w oparciu o założenia zawarte w następujących dokumentach:

- Ustawa „Prawo ochrony środowiska” z dnia 27 kwietnia 2001;
- „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010”;
- „Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym”.

Zgodnie z ustawą prawo ochrony środowiska przygotowany program zawiera cele ekologiczne, priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych, środki i mechanizmy niezbędne do osiągnięcia wyznaczonych celów.

Program ochrony środowiska definiuje cele długookresowe (10 lat) i zadania dla najbliższych czterech lat, monitoring realizacji programu oraz nakłady finansowe potrzebne na wdrożenie założeń programu. Zgodnie z dokumentem „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010” cele i zadania zostały opracowane w kilku blokach tematycznych:

- cele i zadania o charakterze systemowym,

- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody,
- jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne,
- zrównoważone wykorzystanie surowców.

Program ochrony środowiska spełnia wymagania zawarte w opracowanym przez Ministerstwo Środowiska dokumencie „Wytyczne do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym”. Oznacza to, że w przygotowanym programie uwzględnione zostały:

- zadania własne gminy tzn. te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy,
- zadania koordynowane, tzn. finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla powiatowego, wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie gminy, ale podległych bezpośrednio organom powiatowym, wojewódzkim bądź centralnym,

Ponadto podczas opracowywania programu uwzględniono również założenia zawarte w krajowym, wojewódzkim, powiatowym programie ochrony środowiska, Strategii rozwoju miasta i gminy Gołańcz.

1.3. Cel i zakres opracowania

Nadrzędnym celem programu ochrony środowiska jest długotrwały, zrównoważony rozwój gminy w którym kwestie ochrony środowiska są rozważane na równi z kwestiami rozwoju społecznego i gospodarczego.

Celem opracowania jest stworzenie dokumentu „Program ochrony środowiska dla gminy Gołańcz na lata 2004 – 2014”. Opracowanie oraz uchwalenie dokumentu przez Radę Gminy pozwoli na wypełnienie ustawowego obowiązku przez Burmistrza oraz przyczyni się do poprawy i uporządkowania zarządzania środowiskiem na terenie gminy, poprawy jakości środowiska naturalnego gminy, poprawy jakości życia mieszkańców gminy, zrównoważonego rozwoju gminy.

Aby osiągnąć wyznaczony nadrzędny cel w opracowaniu zawarto diagnozę stanu środowiska naturalnego na terenie gminy Gołańcz, główne problemy ekologiczne oraz sposoby ich rozwiązania łącznie z harmonogramem działań i źródłami ich finansowania.

1.4. Metodyka i tok pracy

Dla osiągnięcia zamierzonego celu przyjęto określony tok pracy, na który składało się kilka zasadniczych etapów:

1. W pierwszej kolejności przeprowadzono prace przygotowawcze polegające na zgromadzeniu materiałów źródłowych oraz danych dotyczących aktualnego stanu środowiska w gminie. Dane pozyskiwano głównie z dokumentów posiadanych przez gminę oraz z opracowań GUS, a także raportów z nadrzędnych instytucji samorządowych i wyspecjalizowanych jednostek zajmujących się problematyką ochrony środowiska (WIOS, Sanepid, Nadleśnictwo, Stacja Chemiczno-Rolnicza, RZGW itp.).
2. Drugi etap prac wiązał się z opracowaniem charakterystyki aktualnego stanu środowiska gminy. Następnie na podstawie jego oceny i analizy określono priorytety ekologiczne dla terenu gminy, które stanowiły punkt wyjściowy dla wyznaczenia celów strategicznych Programu.
3. Kolejny etap to proces planowania i określenie celów strategicznych oraz kierunków działań zmierzających do poprawy stanu środowiska. Zarówno cele,

jak i zadania strategiczne zostały określone tak, aby były zgodne z opracowaniami wyższego szczebla, tzn. z wojewódzkim i powiatowym programem ochrony środowiska.

Zgodnie z zaleceniami zawartymi w „Wytycznych sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym”, podczas tworzenia Programu ochrony środowiska duży nacisk położono na proces planowania, który miał charakter jak najbardziej otwarty. W procesie planowania został uwzględniony udział społeczeństwa, który polegał na konsultacjach ze społeczeństwem poprzez zgłaszanie wniosków, uwag i opinii.

Projekt Programu po przyjęciu przez Burmistrza zostaje skierowany do zaopiniowania przez odpowiednie Komisje Rady Powiatu oraz Marszałka Województwa. Końcowym etapem proceduralnym, kończącym prace nad Programem jest przyjęcie Programu przez Radę Gminy w formie uchwały.

1.5. Struktura programu

Struktura Programu ochrony środowiska nawiązuje do struktury dokumentu „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010” i zawiera następujące elementy:

- racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych,
- poprawa jakości środowiska,
- narzędzia i instrumenty realizacji programu,
- harmonogram realizacji i nakłady na realizację programu,
- kontrola realizacji programu.

Treść opracowania została podzielona na następujące rozdziały:

Rozdział 1. Wstęp

- Podstawa prawna opracowania,
- Koncepcja Programu,
- Cel i zakres opracowania,
- Metodyka jego opracowania.

Rozdział 2. Założenia wyjściowe programu

- Uwarunkowania prawne programu wynikające z polityki krajowej i wojewódzkiej oraz dyrektyw UE,
- Uwarunkowania wynikające z gminnych i powiatowych programów sektorowych.

Rozdział 3. Charakterystyka i ocena stanu środowiska objętego programem

- Charakterystyka fizyczno-geograficzna gminy,
- Stan środowiska na obszarze gminy,
- Zagrożenia środowiska na obszarze gminy,
- Ocena infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska,
- Obszary priorytetowe z punktu widzenia ochrony środowiska na terenie gminy.

Rozdział 4. Strategia ochrony środowiska do roku 2014

- Cele i zadania o charakterze systemowym,
- Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody,
- Jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne,
- Zrównoważone wykorzystanie surowców.

Rozdział 5. Harmonogram realizacji przedsięwzięć obejmujący okres 4 lat

- Priorytety ekologiczne oraz kryteria ich wyboru,
- Lista przedsięwzięć wraz z określeniem terminów realizacji lub wdrożenia oraz jednostek odpowiedzialnych za ich wprowadzenie,

Rozdział 6. Zarządzanie środowiskiem

- Instrumenty i narzędzia wdrażania, zarządzania oraz ewaluacji programu ochrony środowiska.

Rozdział 7. Aspekty ekonomiczne wdrażania programu

- Ramy finansowe realizacji programu,
- Koszty wdrożenia przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w okresie 4 lat,
- Źródła finansowania.

2. ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU

2.1. Uwarunkowania prawne wynikające z dyrektyw UE oraz z polityki krajowej

Najważniejsze dyrektywy unijne dotyczące ochrony środowiska zostały już transponowane do prawa polskiego głównie w ustawie prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. Pozostałe przepisy zawarte są w wielu innych ustawach i rozporządzeniach. Program ochrony środowiska odzwierciedla pewne ogólne zasady, które leżą u podstaw polityki ochrony środowiska w Unii Europejskiej oraz odwołują się do polityki ekologicznej Polski.

Podstawę opracowania niniejszego Programu stanowi dokument "II Polityka Ekologiczna Państwa", "Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002 - 2010" oraz dostosowana do wymagań ustawy "Prawo ochrony środowiska", nowoopracowana "Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 -2010".

2.1.1. Zasady polityki ekologicznej

Nadrzędną zasadą polityki ekologicznej państwa jest zasada zrównoważonego rozwoju, której istotą jest równorzędne traktowanie racji społecznych, ekonomicznych i ekologicznych, co oznacza konieczność integrowania zagadnień ochrony środowiska z polityką w poszczególnych dziedzinach gospodarki. Zasada ta uzupełniona jest szeregiem zasad pomocniczych i konkretyzujących, m.in.:

- 1) Zasadą prewencji, która zakłada, że przeciwdziałanie negatywnym skutkom dla środowiska powinno być podejmowane na etapie planowania i realizacji przedsięwzięć. Zasada ta oznacza w szczególności:
 - a) zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń poprzez stosowanie najlepszych dostępnych technik (BAT),
 - b) recykling, czyli zamykanie obiegu materiałów i surowców, odzysk, energii, wody i surowców ze ścieków i odpadów oraz gospodarcze wykorzystanie odpadów zamiast ich składowania,
 - c) zintegrowane podejście do ograniczania i likwidacji zanieczyszczeń i zagrożeń zgodnie z zaleceniami Dyrektywy Rady 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania
 - d) zanieczyszczeniom i kontroli (tzw. dyrektywa IPPC),
 - e) wprowadzanie pro-środowiskowych systemów zarządzania procesami produkcji i usługami, zgodnie z ogólnosiłowymi i europejskimi wymogami w tym zakresie, wyrażonymi m.in. w standardach ISO 14000 i EMAS, programach czystszej produkcji i Responsible Care itp.

- 2) Zasadą integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi, oznaczającą uwzględnienie w politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi;
- 3) Zasadą zanieczyszczający płaci odnoszącą się do odpowiedzialności za skutki zanieczyszczenia i stwarzania innych zagrożeń. Odpowiedzialność tę ponosić powinny wszystkie jednostki użytkujące środowiska a więc także konsumenci, zwłaszcza, gdy mają możliwość wyboru mniej zagrażających środowisku dóbr konsumpcyjnych;
- 4) Zasadą regionalizacji, oznaczającą m.in. skoordynowanie polityki regionalnej z regionalnymi ekosystemami w Europie (np. Morze Bałtyckie i strefy przybrzeżne, doliny rzeczne i obszary wodno-błotne, szczególnie w strefach przygranicznych);
- 5) Zasadą subsydiarności, wynikającą m.in. z Traktatu o Unii Europejskiej a oznaczającą przekazywanie części kompetencji i uprawnień decyzyjnych dotyczących ochrony środowiska na właściwy szczebel regionalny lub lokalny tak, aby był on rozwiązywany na najniższym szczeblu, na którym może zostać skutecznie i efektywnie rozwiązany;
- 6) Zasadą równego dostępu do środowiska przyrodniczego, która traktowana jest w następujących kategoriach:
 - a) sprawiedliwości międzypokoleniowej – tzn. zaspokajania potrzeb materialnych i cywilizacyjnych obecnego pokolenia z równoczesnym tworzeniem i utrzymywaniem warunków do zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń,
 - b) sprawiedliwości międzyregionalnej i międzygrupowej – tzn. zaspokajania potrzeb materialnych i cywilizacyjnych społeczeństw, grup społecznych i jednostek ludzkich w ramach sprawiedliwego dostępu do zasobów i walorów środowiska z równoprawnym traktowaniem potrzeb ogólnospołecznych z potrzebami społeczności lokalnych i jednostek,
 - c) równoważenia szans pomiędzy człowiekiem a przyrodą poprzez zapewnienie zdrowego i bezpiecznego funkcjonowania jednostek ludzkich przy zachowaniu trwałości podstawowych procesów przyrodniczych wraz ze stałą ochroną różnorodności biologicznej;
- 7) Zasadą uspołeczniania polityki ekologicznej, która realizowana jest poprzez stworzenie instytucjonalnych, prawnych i materialnych warunków do społeczeństwa w procesie kształtowania modelu zrównoważonego rozwoju, z równoczesnym rozwojem edukacji ekologicznej;
- 8) Zasadą skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej odnoszącą się do wyboru planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych ochrony środowiska a następnie do oceny osiągniętych wyników. Oznacza to potrzebę minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu.

2.1.2. Podstawowe założenia polityki ekologicznej

Założenia Polityki Ekologicznej Państwa wynikają z VI Programu działań Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001 - 2010, gdzie podkreślono, że realizacja zrównoważonego rozwoju ma nastąpić poprzez poprawę środowiska i jakości życia obywateli UE. Komisja Europejska wśród czterech priorytetowych obszarów działań wymienia "środowisko i zdrowie". Strategicznym celem polityki ekologicznej państwa w tym obszarze jest zapobieganie zagrożeniom zdrowia w środowisku i ograniczenie ryzyka dla zdrowia wynikającego z narażenia na szkodliwe dla zdrowia czynniki środowiskowe.

Cele polityki ekologicznej państwa nakreślają konkretne wyzwania i obszary zainteresowania dla Programu ochrony środowiska dla gminy Gołańcz. W sferze racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych zadania te odnoszą się do następujących celów:

- racjonalizacja użytkowania wody,
- zmniejszenie materiałochłonności i odpadowości produkcji,
- zmniejszenie energochłonności gospodarki i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych,
- ochrona gleb,
- wzbogacanie i racjonalna eksploatacja zasobów leśnych,
- ochrona zasobów kopalin.

W zakresie jakości środowiska ujęte cele odnoszą się do następujących obszarów:

- zagospodarowanie odpadów,
- stosunki wodne i jakość wód,
- jakość powietrza,
- hałas i promieniowanie,
- różnorodność biologiczna i krajobrazowa.

2.2. Uwarunkowania wynikające z wojewódzkiego programu ochrony środowiska

Cele sformułowane w Programie ochrony środowiska województwa wielkopolskiego na lata 2002-2010 zostały oparte na celach ekologicznych określonych w "Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego" i zaadoptowane do potrzeb Programu. Wyznaczono 8 celów dla poszczególnych obszarów działania tj.: "gorące punkty", racjonalne użytkowanie surowców, zasoby wodne, powietrze atmosferyczne, hałas, pola elektromagnetyczne, powierzchnia ziemi, gospodarka odpadami, zasoby przyrodnicze oraz awarie przemysłowe. Realizacja celów przyczyni się do trwałego podniesienia jakości życia obecnego i przyszłych pokoleń zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Treść celów przedstawiono poniżej:

- Cel 1** Minimalizacja wpływu na środowisko oraz eliminacja ryzyka dla zdrowia ludzi w miejscach największego oddziaływania na środowisko w skali województwa, w tzw. "gorących miejscach" (hot spots),
- Cel 2** Racjonalizacja zużycia energii, surowców i materiałów wraz ze wzrostem udziału wykorzystywanych zasobów odnawialnych,
- Cel 3** Zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej wód, racjonalizacja zużycia wody, zwiększenie zasobów w zlewniach oraz ochrona przed powodzią,
- Cel 4** Zapewnienie wysokiej jakości powietrza, redukcja emisji gazów cieplarnianych i niszczących warstwę ozonową, zminimalizowanie uciążliwego hałasu i ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym,
- Cel 5** Ochrona powierzchni ziemi, w tym powierzchni biologicznie czynnej i gleb przed degradacją,
- Cel 6** Zminimalizowanie ilości wytwarzanych odpadów oraz wdrożenie nowoczesnego systemu wykorzystania i unieszkodliwiania,
- Cel 7** Zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych z uwzględnieniem georóżnorodności i bioróżnorodności oraz rozwoju zasobów leśnych,
- Cel 8** Ochrona przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska oraz sprostanie nowym wyzwaniom, czyli zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego.

2.3. Uwarunkowania wynikające z powiatowego programu ochrony środowiska

Program ochrony środowiska powiatu wągrowieckiego na lata 2004-2014 formułuje misję, która będzie realizowana poprzez priorytety i działania ekologiczne. misja Programu brzmi następująco:

„Rozwój powiatu wągrowieckiego jest możliwy przy uwzględnieniu potrzeb środowiska naturalnego”

Poniżej zaprezentowano poszczególne priorytety:

Priorytet 1

„Zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska”

Główne cele tego priorytetu to:

- dbałość o utrzymanie i poprawę stanu naturalnego środowiska,
- zmniejszenie emisji pyłów i szkodliwych gazów w atmosferze,
- likwidacja dzikich wysypisk,
- propagowanie wykorzystywania źródeł energii odnawialnej,
- budowa elektrowni wiatrowych.

Priorytet 2

„Racjonalna gospodarka wodno – ściekowa przy zachowaniu ochrony wód”

Główne cele tego priorytetu to:

- zwodociągowanie terenów wiejskich w 100 %,
- rozbudowa sieci kanalizacyjnych,
- zapewnienie oczyszczania ścieków zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi,
- tworzenie przyzagrodowych oczyszczalni ścieków,
- budowa zbiorników retencyjnych,
- przywrócenie prawidłowego funkcjonowania melioracji terenów zagrożonych deficytem wodnym.

Priorytet 3

„Rozwój terenów leśnych”

Główne cele tego priorytetu to:

- zwiększenie liczby terenów leśnych w celu ochrony atmosfery,
- spełnianie wymogów regionalnego systemu Monitoringu Gospodarki Leśnej,
- uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych.

Priorytet 4

„Zmniejszenie zagrożenia ekologicznego”

Główne cele tego priorytetu to:

- kompleksowa gospodarka odpadami,
- budowa ponad gminnych zakładów gospodarowania odpadów finansowanych przez związki gmin,
- segregacja śmieci,
- recykling,
- bezpieczne dla środowiska unieszkodliwianie odpadów,
- spełnianie wymogów regionalnego systemu informacji o trasach przewozu i miejscach składowania materiałów niebezpiecznych,
- spełnianie wymogów regionalnego systemu wczesnego ostrzegania i wspieranie służb ratownictwa,

- wzmocnienie kontroli, opracowanie dokładnego rejestru instalacji niewymagających pozwolenia na wprowadzenie gazów i pyłów do powietrza, a podlegających zgłoszeniu,
- wzmocnienie kontroli w zakresie ochrony hałasu w zakładach usługowych produkcyjnych,

Priorytet 5

„Rozwój edukacji proekologicznej”

Główne cele tego priorytetu to:

- edukacja proekologiczna dzieci i młodzieży,
- zwiększenie świadomości ekologicznej ludności,
- promowanie zasad zrównoważonego rozwoju,
- wspieranie lokalnych ośrodków edukacji ekologicznej.

Priorytet 6

„Rozwój gospodarczy i rolniczy podregionu z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju”

Główne cele tego priorytetu to:

- racjonalne czerpanie z zasobów środowiska,
- ograniczenie negatywnego wpływu eksploatacji kopalin na środowisko i niedopuszczenie do podejmowania wydobywania kopalin bez wymaganej koncesji,
- wdrażania programów rolno – środowiskowych,
- propagowanie ekologicznej działalności gospodarczej,
- eliminacja „dzikich eksploatacji”,
- wspieranie instytucji zajmujących się ochroną środowiska.

2.4. Uwarunkowania wynikające z gminnych programów sektorowych

2.4.1. Uwarunkowania wynikające ze Strategii rozwoju miasta i gminy Gołańcz

Istotnym dokumentem w stosunku do Programu ochrony środowiska jest „Strategia rozwoju miasta i gminy Gołańcz” opracowana w 2002 roku. Celem nadrzędnym strategii jest realizacja wizji gminy Gołańcz, która brzmi:

„Misją miasta i gminy Gołańcz jest zrównoważony rozwój oparty o istniejący potencjał rolnictwa i małej przedsiębiorczości, uwzględniający potrzeby mieszkańców w dziedzinie dostępu do infrastruktury komunalnej i usług społecznych na miarę XXI wieku”.

Wizji tej podporządkowane są cele strategiczne, dla których określono programy i projekty strategiczne. W opracowaniu przedstawiono cele strategiczne oraz programy i projekty strategiczne związane z ochroną środowiska.

Cel strategiczny: „Rozwój infrastruktury technicznej”

Program strategiczny: „Infrastruktura podziemna”

Projekt strategiczny:

- Kontynuacja budowy kanalizacji sanitarnej na terenie gminy

Program strategiczny: „Drogownictwo i komunikacja”

Projekt strategiczny:

- Wyznaczenie i budowa ścieżek rowerowych na drogach lokalnych

Program strategiczny: „Ochrona środowiska i gospodarka wodna”

Projekt strategiczny:

- Rozwój systemu segregacji i zagospodarowywania odpadów stałych,
- Rekultywacja obszarów po wysypiskach,

- Budowa sztucznego zalewu,
- Modernizacja istniejących hydroforni i sieci wodociągowych.

Cel strategiczny: „Wspieranie rozwoju gospodarczego”

Program strategiczny: „Wspieranie rolnictwa”

Projekt strategiczny:

- Wspieranie i promowanie agroturystyki

Cel strategiczny: „Zwiększenie poziomu świadczenia usług społecznych”

Program strategiczny: „Oświata, kultura i sport”

Projekt strategiczny:

- Edukacja ekologiczna w szkołach i przedszkolach.

3. CHARAKTERYSTYKA I OCENA STANU ŚRODOWISKA OBJĘTEGO PROGRAMEM

3.1. Ogólna charakterystyka

3.1.1. Położenie

Gmina Gołańcz położona jest w północno-wschodniej części województwa wielkopolskiego w powiecie wągrowieckim na pograniczu z województwem kujawsko-pomorskim. Gmina graniczy z następującymi gminami;

- od południa: Wągrowiec i Damasławek
- od zachodu: Margonin
- od północy: Szamocin i Wyrzysk
- od wschodu: Wapno i Kcynia.

Gmina zajmuje obszar 19 213 ha i zamieszkiwana jest przez 8 800 osób. Zdecydowanie największy udział w całkowitej powierzchni gminy ok. 76% mają użytki rolne. Rolę administracyjnego, kulturalnego i gospodarczego centrum gminy pełni miejscowość Gołańcz (3,5 tys. mieszkańców).

Zwarty typ zabudowy charakteryzuje teren położony na północ od miasta Gołańcz z miejscowościami: Czesławice, Chojna i Smogulec. W części południowo-wschodniej zabudowa jest rozproszona. Z głównych ośrodków osadnictwa należy tu wymienić: Grabowo, Rybowo, Panigródz, Morawko i Czeszewo.

W skład gminy wchodzi 23 sołectwa (Bogdanowo, Brdowo, Buszewo, Chawłodno, Chojna, Czerlin, Czeszewo, Czesławice, Grabowo, Jeziorki, Konary, Krzyżanki, Kujawki, Laskownica, Lęgniszewo, Morakowo, Morakówko, Oleszno, Panigródz, Potulin, Rybowo, Smogulec, Tomczyce) z 33 jednostkami osadniczymi.

W fizyczno-geograficznym podziale kraju wg J. Kondrackiego (1994) Gmina Gołańcz należy do trzech mezoregionów:

- 1) Prowincji Nizy Środkowopolskiego
- 2) Podprowincji Pojezierza Południowobałtyckiego
- 3) Makroregionów: Pradoliny Toruńsko Eberswaldzkiej obejmującej (Kotlinę Środkowej Noteci 315.34), Pojezierza Wielkopolskiego obejmującego (Pojezierze Chodzieskie 315.53, Pojezierze Gnieźnieńskie 315.54)

3.1.2. Powiązania komunikacyjne

System transportowy gminy obejmuje drogi o różnych klasach administracyjnych od dróg wojewódzkich do gminnych. Przez teren gminy Gołańcz nie przebiegają drogi krajowe.

Długość poszczególnych typów dróg:

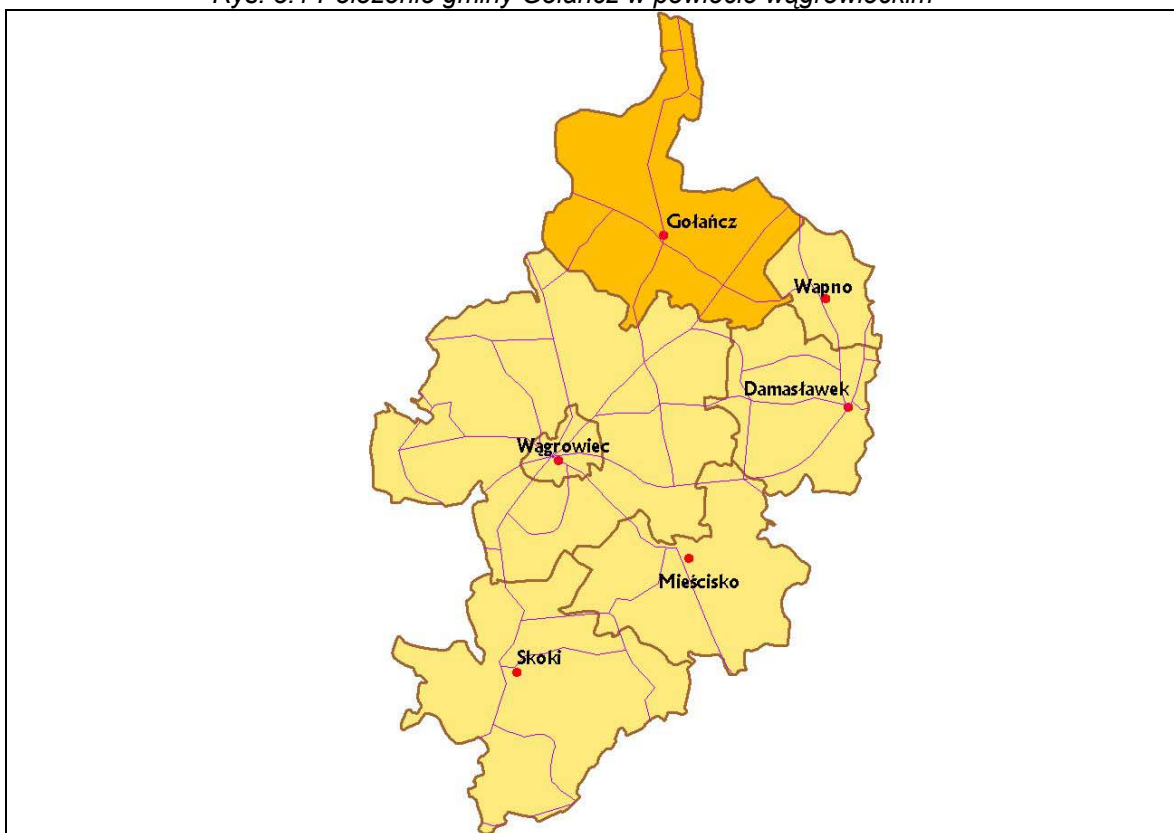
- wojewódzkie - 42 km,
- powiatowe - 29 km,
- gminne - 42,35 km.

Podstawowym problemem w systemie komunikacyjnym gminy jest zły stan techniczny dróg. Dotyczy to w szczególności dróg gminnych, które w zaledwie 34 % posiadają nawierzchnię asfaltową, często złej jakości. Dodatkowy problem stwarza: brak rowów odwadniających oraz zaniżone parametry szerokości dróg.

Główną formą transportu publicznego w gminie są przewozy autobusowe, realizowane przez PKS. Najważniejsze połączenia to Piła-Chodzież-Gołańcz i Wągrowiec-Gołańcz-Kcynia.

Uzupełnieniem transportu drogowego jest transport kolejowy. Przez gminę przebiega trasa kolejowa z Poznania przez Wągrowiec do Bydgoszczy, ze stacjami w Gołańczy, Laskownicy Małej i Panigrodzu.

Rys. 3.1 Położenie gminy Gołańcz w powiecie wągrowieckim

3.1.3. Sytuacja demograficzna

Gmina w 2002 r. liczyła 8507 mieszkańców. Od kilku lat liczba ta utrzymuje się na podobnym poziomie. Pod względem liczby mieszkańców gminę należy zaliczyć do większych w powiecie.

Tab.3.1. Ludność w 2002 r.(WUS 2003)

Ludność		Ludność w wieku			Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny
ogółem	w tym kobiety	przed-produkcyjnym	produkcyjnym	po-produkcyjnym	na 1000 ludności		
8507	4230	2477	4970	1060	13,26	9,42	3,84

Pomimo dającego się zaobserwować ujemnego spadku przyrostu naturalnego w skali całego kraju w gminie wskaźnik ten jest dodatni i wynosi 3,84. Nie oznacza to jednak, że ogólna liczba mieszkańców gminy stale wzrasta. Dodatni przyrost naturalny równoważy ujemne saldo migracji. Niekorzystnym zjawiskiem obserwowanym w ostatnim czasie jest skłonność młodych ludzi, szczególnie lepiej wykształconych i bardziej mobilnych, do emigrowania ze wsi oraz małych miasteczek do większych ośrodków.

Gminę charakteryzuje stosunkowo duży udział ludności w wieku przedprodukcyjnym. Sytuacja ta z jednej strony może spowodować wzrost bezrobocia w gminie, choć z drugiej przy stworzeniu odpowiednich warunków społeczno-gospodarczych może przyczynić się do jej rozwoju.

Tab.3.2. Rynek pracy w 2002 r. (WUS 2003)

Pracujący						Bezrobotni zarejestrowani	
ogółem	w tym kobiety	z liczby ogółem - w sektorze				ogółem	w tym kobiety
		rolniczym	przemysłowym	usług			
				rynkowych	nierynkowych		
838	370	57	324	158	299	865	444

3.1.4. Gospodarka i rolnictwo

Poniżej w tab. 3.3. zamieszczono liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON tzn. wszystkie osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz jednostki lokalne tych podmiotów. W porównaniu do zarejestrowanych podmiotów w województwie i powiecie na obszarze gminy ich liczba jest stosunkowo mniejsza. Sytuacja ta odzwierciedla rolniczy charakter gminy.

Tab.3.3. Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON w 2002r. (WUS 2003)

Ogółem	Sektor publiczny			Sektor prywatny					
	ogółem	przedsiębiorstwa państwowe	spółki handlowe	ogółem	osoby fizyczne prowadzące działalność gosp.	spółki cywilne	spółki handlowe	spółdzielnie	fundacje
596	16	—	1	580	506	31	9	9	—

Zdecydowana większość firm działa w sektorze handlu, napraw i usług. Są to jednak w większości jednoosobowe podmioty osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W gminie nie działają większe zakłady przemysłowe.

Największe firmy funkcjonujące na terenie gminy to:

1. „SPOMIS” - produkcja i dystrybucja pasz, skup-sprzedaż zbóż

2. PZZ Spółka z o.o. w Gołańczy – skup, sprzedaż, magazyn zbóż
3. „BRONEX” s.c. – masarnia z ubojnią
4. Zakład Przemysłu Drzewnego „ROMA” – tartak
5. „MARTYNA” – obróbka drewna
6. Piekarnia-cukiernia „MACIUS”
7. GS „Samopomoc Chłopska” działalność związana z zaopatrzeniem rolnictwa i handlem
8. Usługowo-Handlowa Spółdzielnia Rolników – działalność związana z obsługą rolnictwa, handel
9. „NOWBUD” – handel materiałami budowlanymi, transport
10. „Millenium” - handel materiałami budowlanymi.
11. Zakład Produkcyjno-Usługowo-Handlowy Ryszard Kuchta – obróbka drewna

Gmina Gołańcz ma charakter typowo rolniczy. Jak wynika ze struktury użytkowania terenu ponad 3/4 całkowitej powierzchni gruntów stanowią użytki rolne (tab. 3.4.).

Tab.3.4. Użytkowanie gruntów w 2002 r. (WUS 2003)

Tab.10.1. Użytkowanie gruntów w 2002 r. (WCS 2000)								
Powierzchnia ogólna	Użytki rolne						Lasy	Pozostałe grunty
	ogółem	grunty orne		sady	łąki	pastwiska		
		razem	w tym odłogi i ugory					
16 186	15 265	13 936	131	43	1 013	273	142	779

Rozwojowi rolnictwa w tym regionie sprzyjają występujące tam gleby. Znaczna ich część to grunty należące do klasy IV A i III B (tab.3.5-6.). Zwarte kompleksy gleb o najwyższej bonitacji położone są w rejonie miejscowości: Smogulec, Czesławice, Panigródz. Poza tym w sołectwach Morakowo, Morakówko, Oleszno, Rybowo, Tomczyce oraz Gołańcz znaczne obszary zajmują gleby klasy III. Gruntów słabych klas V i VI, nienadających się do rolniczego wykorzystania, na terenie gminy jest niewiele ok. 17 %.

Tab.3.5. Klasy bonitacyjne gruntów ornych
wg Raportu o stanie gminy

Klasa	IIIA	IIIB	IVA	IVB	V	VI	VIR
Powierzchnia [ha]	616,6	1926,5	5694,1	1768,1	1734,2	413,4	25,0

Tab.3.6. Klasy bonitacyjne użytków zielonych (pastwiska)
wg Raportu o stanie gminy

Klasa	III	IV	V	VI	VIP
Powierzchnia [ha]	74,3	593,0	415,3	157,9	8,5

Przeważająca część gospodarstw rolnych ma dużą i średnią powierzchnię -ok. 46,5% powyżej 15,01ha. Na terenie gminy istnieje 680 gospodarstw indywidualnych.

W strukturze zasiewów dominują zboża, a zwłaszcza pszenica i jęczmień. Znacznie mniejsze znaczenie ma upraw ziemniaków, buraków cukrowych i rzepaku. W hodowli zwierząt przeważa chów trzody chlewnej. Nie prowadzi się tu upraw sadowniczych, niekonwencjonalnych i eksperymentalnych.

Tab.3.7. Liczba i powierzchnia gospodarstw rolnych wg Raportu o stanie gminy

kategoria A (1-2ha)		kategoria B (2,01-5.00 ha)		kategoria C (5,01 - 7.00 ha)		kategoria D (7,01 - 10,00 ha)		kategoria E (10,01 - 15,00 ha)		kategoria H (powyżej 15,01 ha)	
liczba	ha	liczba	ha	liczba	ha	liczba	ha	liczba	ha	liczba	ha
82,0	100,2	75,0	221,8	18,0	104,6	54,0	455,3	135,0	1652,5	316,0	10841,8

Tab.3.8. Struktura upraw wg Raportu o stanie gminy

Rodzaj upraw	ilość [ha]	% całości upraw
Odłogi i ugory	150	1,2
Pszenica ozima	2 250	17,5
Pszenica jara	1 750	13,6
Żyto	1 420	11
Jęczmień ozimy	1 090	8,5
Jęczmień jary	1 622	12,6
Owies	380	2,9
Pszenżyto ozime	480	3,7
Pszenżyto jare	80	0,6
Mieszanki zbożowe	1 304	10,1
Kukurydza na zielonkę	450	3,5
Ziemniaki	360	2,8
Okopowe pastewne	480	3,7
Strączkowe pastewne	23	0,2
Pastewne	250	1,9
Warzywa gruntowe	74	0,6
Truskawki	6	0
Pozostałe	722	5,6
SUMA	12891	100

3.2. Stan środowiska

3.2.1. Geomorfologia i geologia

Rzeźba powierzchni gminy została ukształtowana w wyniku działalności lądolodu ostatniego zlodowacenia tzw. północnopolskiego (bałtyckiego) oraz procesów denudacyjnych i erozyjnych, które nastąpiły po jego wycofaniu. W związku z powyższym krajobraz ukształtowany w jego wyniku zalicza się do krajobrazu młodoglacjalnego. Charakteryzuje się on dużym bogactwem form ukształtowania powierzchni. Cofanie się lądolodu było procesem długotrwałym i z uwagi na zachodzące wówczas zmiany klimatyczne przebiegało nierównomiernie. Topnienie lądolodu przerywane było pięcioma fazami jego dłuższego postoju. Taki dłuższy postój, a nawet niewielka transgresja miała miejsce w rejonie Chodzieży, dlatego strefa moren czołowych ciągnących się od Chodzieży do Kcyni nazwana została fazą chodzieską. To właśnie wzgórza czołowomorenowe tej fazy najwyraźniej zaznaczają się w rzeźbie obszaru gminy. Ich podstawową cechą morfologiczną są znaczne rozmiary oraz duże wysokości względne. Pagóry morenowe mają kształt kop i masywów, często o stromych zboczach. Występują tu również liczne jeziora, różnej wielkości i pochodzenia np. jeziora rynnowe w rynnach gołaniecko-wągrowieckiej.

Niewielka południowa i wschodnia część gminy wchodzi w skład Pojezierza Gnieźnieńskiego. Jest to również wysoczyzna morenowa, ale wzniesiona nieco wyżej (100-110 m n.p.m). Dzisiejszy krajobraz tego terenu to przede wszystkim falista morena denną. Wśród niej spotyka się zagłębienia powstałe wskutek wytopienia odosobnionych brył lodowca, zajęte przez torfowiska lub oczka wodne.

Do młodszych form, związanych z obecnością lądolodu, zaliczyć należy wysokie poziomy terasowe wykształcone w Pradolinie Toruńsko-Eberswaldzkiej.

Pod względem tektoniki obszar gminy znajduje się w strefie granicznej pomiędzy antyklinorium kujawskim a symnklitorium mogileńskim, stąd tak duże zróżnicowanie powierzchni podkenozoicznej, która w obrębie synkliny Sielec-Ostrowo (pomiędzy Damasławkiem a Gołańczą) schodzi poniżej 200 m ppm. Powierzchnię tę stanowią margle kredowe. Z osadów trzeciorzędowych na terenie gminy występują iły płoceńskie o silnie zaburzonej strukturze, znajdujące się pod warstwą piasków i żwirów czwartorzędowych. Osady holocenu są reprezentowane przez piaski, muły, torfy i mady. Ich występowanie związane jest zwłaszcza ze współczesnymi dolinami rzek i rynien jeziornych.

3.2.2. Gleby

Znaczne obszary gminy zajmują gleby dobre i średnie, wytworzone na glinach zwałowych. Na obszarze wysoczyzny morenowej dominują gleby pseudobielicowe (płowe), poprzedzielane enklawami gleb brunatnych czy bielicowych.

Gleby, z uwagi na bardzo powolny i wieloletni proces tworzenia, uważa się w praktyce za zasób nieodnawialny, podlegający szczególnej ochronie. Jednocześnie procesowi ich tworzenia często towarzyszy o wiele szybszy proces degradacji. Wyróżnia się procesy degradacji fizycznej, chemicznej i biologicznej gleb. Degradacja chemiczna na terenie województwa wielkopolskiego badana jest w ramach regionalnego monitoringu środowiska prowadzonego przez Stację Chemiczno-Rolniczą w Poznaniu w imieniu Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu. W gminie Gołańcz znajduje się jeden z punktów kontrolnych tej sieci regionalnej. Z punktu pomiarowego pobrano próbki glebowe z dwóch warstw. Pierwsza próbka z warstwy od 0–20 cm, druga z warstwy 40–60 cm. Próby pobrane z drugiej warstwy oznaczono literą A.

Tab. 3.9. Wyniki badań gleb w punkcie monitoringowym w Gołańczy (WIOŚ 2002 r.)

Klasa gleby	nr punktu	próchnica [%]	S-SO ₄ [mg/100g gleby]	odczyn pH	Zawartość całkowita [mg/kg]								
					Cu	Zn	Cd	Pb	Ni	Cr	Mn	Fe	As
IIIa	51	3,83	1,49	4,4	5,7	28,3	0,200	12,1	6,73	11,67	270	6833	2,400
	51A	0,77	1,10	6,3	8,7	27,0	0,080	9,2	9,90	16,67	182	13667	4,133

W oparciu o otrzymane wyniki stwierdzono, że zawartość metali ciężkich w/w. punkcie nie przekracza wartości naturalnych i osiąga w sześciostopniowej klasyfikacji gleb klasę zerową. Wyjątek stanowi jedynie siarka siarczanowa, której zawartość jest podwyższona (I klasa). Oznacza to, że na glebach tych można uprawiać bez żadnych ograniczeń wszystkie rośliny przeznaczone do spożycia przez ludzi i zwierzęta gospodarskie. W próbie z warstwy drugiej niepokojący jest niski odczyn pH – 4,4. Wartość pH poniżej 4,5 sygnalizuje niebezpieczeństwo degradacji gleby oraz powoduje, że metale ciężkie stają się łatwiej przyswajalne i oddziałują toksycznie na wzrost oraz rozwój roślin i łatwiej dostają się do cyklu pokarmowego zwierząt i ludzi.

3.2.3. Zasoby kopalin

Obszar gminy jest ubogi w surowce mineralne. Występują tu jedynie w małych ilościach kopaliny pospolite, eksploatowane na potrzeby okolicznej ludności.

Z udokumentowanych w formie karty rejestracyjnej należy wymienić złoża kruszywa naturalnego (piasku różnoziarnistego) w Smogulcu o zasobach 100 tys. m³. Dodatkowo w gminie zlokalizowane są niewielkie punkty poboru kruszywa drobnego, rzadziej średniego w miejscowościach: Chojna, Buszewo, Nowy Panigródz, Czeszewo, Laskownica Wielka.

W rejonie Jeziora Czeszewskiego, w dolinie rzeczki Kcyninki na północ od Smogulca oraz w rejonie Panigrodza i Rybowa stwierdzono występowanie złóż torfów i gyti.

3.2.4. Powietrze atmosferyczne

3.2.4.1. Klimat

W świetle regionalizacji rolniczo-klimatycznej R. Gumińskiego Gmina Gołańcz wchodzi w skład dwóch dzielnic: bydgoskiej – północna część gminy - oraz środkowej.

W dzielnicy bydgoskiej notuje się 30-35 dni mroźnych, około 107 dni z przymrozkami i 38-50 dni z pokrywą śnieżną. Opad średnioroczny kształtuje się na poziomie 550 mm, a długość okresu wegetacyjnego określono na 210-215 dni. W dzielnicy tej wieje dość dużo silnych wiatrów.

W dzielnicy środkowej występuje 30-50 dni z mrozem, 100-110 dni z przymrozkami, a pokrywa śnieżna utrzymuje się 38-60 dni. Jest to obszar najniższych opadów w Polsce, średniorocznie poniżej 550 mm. Długość okresu wegetacyjnego wynosi 200-220 dni. Obszar gminy leży w strefie największych deficytów wody. Niedobory wodne mierzone różnicą rocznych wartości sum opadowych i parowania potencjalnego wynoszą około 100 mm.

Klimat obszaru charakteryzuje się przewagą wpływów oceanicznych. Cechami charakterystycznymi tego klimatu są: stosunkowo małe amplitudy roczne temperatury powietrza, wczesna wiosna, długie lato. łagodna i krótka zima z mało trwałą pokrywą śnieżną.

3.2.4.2. Stan powietrza atmosferycznego

O stanie powietrza decyduje wielkość i przestrzenny rozkład emisji ze wszystkich źródeł; z uwzględnieniem przepływów transgranicznych i przemian fizykochemicznych zachodzących w atmosferze.

Zanieczyszczenia powietrza mogą wpływać na stan zdrowia ludzi, oddziałują również na systemy oddechowe roślin, zmiany odczynu gleby i wód powierzchniowych.

Według obowiązujących przepisów, ocena jakości powietrza dokonywana jest w ramach państwowego monitoringu środowiska. Na potrzeby ustalenia odpowiedniego sposobu oceny jakości powietrza wojewoda dokonuje przynajmniej co pięć lat klasyfikacji stref, odrębnie pod kątem poziomu każdej substancji, wyodrębniając strefy w których przekroczone są wartości kryterialne (dopuszczalne, progowe) oraz co roku dokonuje oceny poziomu substancji w powietrzu w danej strefie, a następnie dokonuje klasyfikacji stref. Wykonawcą, w imieniu Wojewody Wielkopolskiego, obu ocen jest Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu, przy czym pierwsza z nich zwana jest oceną wstępną, a druga oceną roczną.

Klasyfikacja stref na potrzeby monitorowania jakości powietrza wykonywana jest pod kątem:

- ochrony zdrowia ludzi (w zakresie: SO₂, NO₂, pyłu PM₁₀, Pb, CO, benzenu i O₃),
- ochrony roślin (w zakresie: SO₂, NO_x i O₃).

Zgodnie z ustawą - Prawo ochrony środowiska, strefą jest obszar aglomeracji o liczbie mieszkańców większej niż 250 tysięcy lub obszar powiatu, który nie wchodzi w skład aglomeracji. Gmina Gołańcz wchodzi w skład strefy powiatu wągrowieckiego.

Celem wstępnej oceny (OW) jest ustalenie odpowiedniego sposobu oceny jakości powietrza odpowiednio do art. 90 ustawy - Prawo ochrony środowiska oraz wymogów określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz. U. Nr 87, poz. 798).

Ocena roczna (OR). Zgodnie z zapisem art. 89 ustawy - Prawo ochrony środowiska, Wojewoda co roku dokonuje oceny poziomu substancji w powietrzu w danej strefie, a następnie dokonuje klasyfikacji stref, w których poziom:

- choćby jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji,
- choćby jednej substancji mieści się pomiędzy poziomem dopuszczalnym a poziomem dopuszczalnym powiększonym o margines tolerancji, substancji nie przekracza poziomu dopuszczalnego.

Celem rocznej oceny jakości powietrza jest uzyskanie informacji o stężeniach zanieczyszczeń na obszarze poszczególnych stref.

Tab.3.10. Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia w strefie powiatu wągrowieckiego (WIOŚ 2002)

Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy							Klasa ogólna strefy	Działania wynikające z klasyfikacji
SO ₂	NO ₂	PM ₁₀	Pb	C ₆ H ₆	CO	O ₃		
A	A	A	A	A	A	A	A	Utrzymanie

Tab.3.11. Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin w strefie powiatu wągrowieckiego (WIOŚ 2002)

Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy			Klasa ogólna strefy	Działania wynikające z klasyfikacji
SO ₂	Nox	O ₃		
A	A	A	A	Utrzymanie

Na terenie gminy nie wskazano żadnej strefy do sporządzenia programów naprawczych według kryteriów dla ochrony zdrowia jak również według kryteriów dla ochrony roślin. Nie wskazano również obszarów, na których konieczne jest przeprowadzenie badań w celu potwierdzenia potrzeby podjęcia działań na rzecz poprawy jakości powietrza według kryteriów dla ochrony roślin. Strefę/powiat wągrowiecki w obu kryteriach zaliczono do klasy A, co oznacza, że na jej terenie poziom substancji zanieczyszczających nie przekracza poziomu dopuszczalnego. Działaniem zalecanym w tej strefie jest utrzymanie jakości powietrza na tym samym lub lepszym poziomie.

Dla całego województwa wielkopolskiego Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu przeprowadził również badania imisji poszczególnych zanieczyszczeń.

Imisją nazywa się włączanie, przyjmowanie i istnienie w powietrzu atmosferycznym substancji niestanowiących jego normalnego (stałego) składu. Stężenie zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym jest związane ze stopniem koncentracji źródeł emisji zanieczyszczeń, wielkością emisji, warunkami rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń oraz wpływem zanieczyszczeń transgranicznych.

Na bazie uzyskanych średniorocznych wartości, sporządzono mapy ich prawdopodobnego rozkładu, które ilustrują nierównomierne obciążenie środowiska na terenie województwa wielkopolskiego. Z analizy map wynika że na terenie gminy wg Rozporządzenia MOŚZNiL z dnia 28 kwietnia 1998 roku (Dz. U.Nr 55 poz. 355) nie występują przekroczenia dopuszczalnych wartości badanych zanieczyszczeń.

Tab.3.12. Stężenia emisji poszczególnych zanieczyszczeń na terenie gminy (WIOS 2002)

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość stężenia
Dwutlenek azotu	ug/m3	10,0-12,5
Dwutlenek sierki		4,0-6,0
Odczyn pow. atmosf.	pH	5,50-5,75
Siarczany	mg/m3	1500-2000
Azotany		750-1000
Ołów		1,50-1,75

Na podstawie wniesionych opłat za korzystanie ze środowiska w Urzędzie Marszałkowskim dotyczących emisji zanieczyszczeń powietrza przez podmioty gospodarcze na terenie gminy obliczono całkowitą ilość emisji poszczególnych zanieczyszczeń, którą przedstawia tab.3.13. Opłatę taką w latach 2002-2003 w sumie wniosło dziewięć podmiotów.

Tab.3.13. Emisja zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego wg Urzędu Marszałkowskiego

Rodzaj wprowadzanych zanieczyszczeń	Ilość wprowadzanych zanieczyszczeń [Mg/rok]	
	2002	2003
dwutl. siarki	16,060098	9,1251376
dwutl. azotu	4,394953	2,43990688
tlenek węgla	137,721391	82,26036959
amoniak		1,0284
benzo(a)piren	0,018471	0,009644566
siarkowodór		0,1264
dwutl. węgla	5955,003	2738,288
pył ogółem	71,425226	50,79079303
pył	70,615503	44,63090024
sadza	0,809723	0,552334384
pyły ze spalania paliw		0,325512
pyły pozostałe		5,282046404
RAZEM*	6184,623139	2884,068652

* - na ilość pyłu ogółem składa się suma: pyłu, sadzy, pyłów ze spalania paliw oraz pyłów pozostałych

Zagrożenia powietrza:

1. niska emisja związana głównie z eksploatacją niskosprawnych palenisk węglowych z kotłowni domów mieszkalnych, użyteczności publicznej, zakładów usługowych i produkcyjnych (SO₂),
2. emisja ze źródeł liniowych, przede wszystkim związana z ciągami komunikacyjnymi (NO₂),
3. emisja niezorganizowana np. wypalanie traw
4. emisja transgraniczna.

Zanieczyszczenia usuwane są z atmosfery poprzez proces suchego osiadania lub wymywania przez opady atmosferyczne oraz w wyniku reakcji chemicznych, które prowadzą do powstania innych związków chemicznych zwanych zanieczyszczeniami wtórnymi.

Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem polega na zapobieganiu przekraczania dopuszczalnych stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu i ograniczaniu ilości lub eliminowaniu wprowadzania do powietrza tych substancji.

3.2.5. Hałas

Powszechność i intensywność hałasu w miejscu zamieszkania stanowi realne zagrożenie zdrowia, a zwłaszcza obniżenie psychicznego komfortu i jakości życia.

Gmina Gołańcz nie jest objęta badaniami klimatu akustycznego prowadzonymi w ramach państwowego monitoringu środowiska realizowanego przez WIOŚ. W latach 1999-2002 na terenie gminy wykonywano jednak pomiary natężenia hałasu w ramach interwencyjnej kontroli w jednej jednostce organizacyjnej prowadzącej działalność gospodarczą. Wyniki kontroli wykazały przekroczenie dopuszczalnego poziomu dźwięku i naruszenie wymagań ochrony środowiska w zakresie ochrony przed hałasem.

Wobec braku innych danych na temat emisji hałasu należy przypuszczać, że na terenie gminy nie ma obszarów o ponadnormatywnym poziomie hałasu. Źródłem hałasu, który nie został objęty badaniami prawdopodobnie jest: komunikacja samochodowa oraz kolej.

Na natężenie hałasu pochodzącego z ruchu komunikacyjnego zasadniczy wpływ mają: natężenie i płynność ruchu, procentowy udział pojazdów ciężarowych w strumieniu pojazdów, prędkość strumienia pojazdów, położenie drogi, rodzaj nawierzchni, ukształtowanie terenu, przez który przebiega trasa komunikacyjna, charakter obudowy trasy oraz rodzaj sąsiadującej z trasą zabudowy. Na terenie gminy największe natężenie ruchu drogowego i związany z tym hałas odnotować należy wzdłuż dróg wojewódzkich, prowadzących tzw. tranzyt zewnętrzny.

W porze nocnej hałas pochodzący od linii kolejowej może przekraczać dopuszczalną wartość 50dB w odległości do około 80m od osi torów. Generalnie w całej Polsce hałas kolejowy kształtuje się na jednakowym poziomie. Lokalnie mogą wystąpić niekorzystne zmiany ze względu na, stan infrastruktury (torowiska), prędkości przejazdu, rodzaju taboru kolejowego, stanu taboru kolejowego, położenia torowiska (nasyp, wawóz, teren płaski).

3.2.6. Promieniowanie niejonizujące

Niejonizujące promieniowanie elektromagnetyczne jest zjawiskiem powszechnym. Dla ochrony środowiska istotne znaczenia mają urządzenia, które emitują fale elektromagnetyczne wysokiej częstotliwości w postaci radiofal o częstotliwości 0,1–300 MHz i mikrofal od 300 do 300 000 MHz, umieszczone w środowisku naturalnym.

Liniowe źródła promieniowania to linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia, zaś punktowe to obiekty, w których umieszczone są urządzenia emitujące szkodliwe fale. Ograniczenie oddziaływania tych urządzeń na ogół ogranicza się do zabezpieczenia dostępu do nich przez osoby postronne.

Do sztucznych źródeł pól elektromagnetycznych mających ujemny wpływ na środowisko zaliczyć można m.in.:

1. linie elektroenergetyczne o napięciu znamionowym 110 kV, 220 kV, 400 kV, których szkodliwy wpływ rozciąga się odpowiednio od 12 do 37 m od osi linii w
2. stacje elektroenergetyczne 400/220/110 kV i stacje 220/110 kV, 110/15kV, których uciążliwość na ogół zamyka się w granicach obiektu,
3. bazowe stacje telefonii komórkowej

3.2.7. Zasoby wodne

3.2.7.1. Wody powierzchniowe

Obszar gminy położony jest w dorzeczu Warty, w zlewniach rzeki Noteci i Wełny. Przez teren gminy przebiega dział wodny Noteci i Wełny, gdzie znajdują się górne odcinki następujących cieków: Struga Gołanieckiej, Margoninki ze Strugą z Lipin, Młynówki Borowskiej oraz wpływającej z terenu województwa kujawsko-pomorskiego Kcynienki. Południową granicę gminy stanowi Kanał Wapno-Laskownica z gęstą siecią rowów i okresowymi mokradłami.

Powierzchniowa sieć hydrologiczna gminy jest stosunkowo gęsta. Część cieków w obszarze wysoczyznowym została sztucznie pogłębiona i włączona do sieci melioracyjnej gminy. Wskutek tego zabiegu obszary uprzednio bezodpływowe odwadniane są obecnie przez Noteć i Wełnę. Niektóre z omawianych cieków mają jedynie charakter okresowy. W pradolinie rzeki Noteci układ rowów jest skomplikowany. Występują tu również licznie doły powstałe przez eksploatację torfu. Podczas wysokich stanów wody rzeki Noteci, część pradoliny podlega okresowemu zalewaniu.

Ważniejsze ciek na terenie gminy to Struga Gołaniecka, Margoninka i Kcyninka.

Struga Gołaniecka ma długość 25,6 km i jest prawobrzeżnym dopływem Wełny, do której uchodzi w 45,4 km. Długość cieku bez jezior wynosi 13,5 km. Zlewnia Strugi Gołanieckiej zajmuje powierzchnię 231,6 km². W strukturze użytkowania terenu na tym obszarze dominują użytki rolne. Na jakość wody tego cieku zasadniczy wpływ ma dopływ zanieczyszczeń z miasta Gołańcz w jej górnym biegu. Pomimo istniejącej w mieście oczyszczalni mechaniczno-biologicznej, część ścieków jest bezpośrednio odprowadzana kanalizacją do rzeki bez oczyszczenia. Istotny wpływ na jakość cieku wywierają również wewnętrzne przemiany w jeziorach usytuowanych na rzece (m.in. Laskownickie, Grylewskie, Bukowieckie, Kobyleckie, Durowskie i Gołanieckie).

W badań przeprowadzonych przez WIOŚ w 2001 r., wodę Strugi Gołanieckiej zakwalifikowano jako pozaklasową. Podstawę oceny stanowiły dane uzyskane w przekrojach pomiarowych zlokalizowanych w Laskownicy i Kobylcu. Znacznie lepsze wyniki rzeka uzyskała w swoim dolnym biegu. Z badanych wskaźników tylko dwa (tlen rozpuszczony i azotyny) przekroczyły normę, a większość osiągnęła wyższe klasy czystości.

Kanał Wapno-Laskownica – dopływ Strugi Gołanieckiej. Długość cieku bez Jeziora Czeszewskiego wynosi 21,23 km. Ciek przepływa przez teren gmin Gołańcz, Wągrowiec, Wapno. W jego zlewni znajduje się 5209 ha zmeliorowanych gruntów ornych i 1345 ha użytków zielonych.

Margoninka ma długość 35,0 km (długość na terenie gminy – 9,6 km) i jest lewobrzeżnym dopływem Noteci. Zlewnia Margoninki zajmuje powierzchnię 179,5 km². Rzeka ta oprócz spływów obszarowych jest odbiornikiem zanieczyszczeń z miejscowości: Margonin, Margońska Wieś, Dziewoklucz, Sułaszewo oraz okresowo z miejscowości Lipin. Wśród wymienionych największy ładunek zanieczyszczeń odprowadza Margonin, pomimo działającej w mieście kanalizacji i oczyszczalni mechaniczno-biologicznej. W ocenie ogólnej jakości rzeki w 2001 roku odpowiadała wymogom II klasy czystości. W roku 2002 kontynuowano kontrolę jakości rzeki w przekroju pomiarowym zlokalizowanym w Racynie (0,5 km). W jej świetle, w ostatnim cyklu pomiarowym jakość Margoninki odpowiadała III klasie czystości. O wypadkowej klasie czystości zdecydowały dwa wskaźniki z grupy fizyczno-chemicznej: odczyn i azotyny. Saprobowość i stan sanitarny kwalifikowały ciek do II klasy czystości.

W ocenie ogólnej jakości wód Margoninki była niższa od stwierdzonej w 2001 roku. W wielu wskaźnikach stwierdzono wyższe wartości stężeń charakterystycznych. W przypadku: odczynu, BZT₅, ChZT-Cr, ChZT-Mn i azotynów skutkowały one zmianą klasy czystości (z I do II bądź III).

Kcyninka zwana również Kcynką stanowi lewobrzeżny dopływ Noteci o długości 29,7 km. Długość cieku bez jezior wynosi 10,7 km. W górnym biegu połączona jest z Białą Strugą (dopływ Gąsawki) i Strugą Gołaniecką (dopływ Wełny). Zlewnia Kcyninki ma powierzchnię 128,3 km², obejmującą również tereny województwa kujawsko-pomorskiego). Jej obszar w większości ma charakter rolniczy.

Na terenie przez który przepływa rzeka największe zagrożenie stwarza miejscowość Smogulec, zamieszkała przez ok. 400 osób. Miejscowość posiada oczyszczalnię mechaniczno-biologiczną.

Duże ładunki zanieczyszczeń wprowadzane są również przez funkcjonującą w gminie gorzelnię rolniczą, z której podczyszczone mechanicznie ścieki pośrednio kierowane są do Kcyninki. Ogółem w 2002 roku z terenu wsi odprowadzano do omawianego cieku około 125 m³/d ścieków. W tym czasie realizowano kontrolę jakości przyujściowego odcinka rzeki (około 6 km). Podstawą oceny stanowiły badania prowadzone w Nowym Dworze (3,3 km).

W świetle zebranych danych woda prowadzona przez rzekę nie odpowiadała normom jakości śródlądowych wód powierzchniowych. Na złą (ponadnormatywną) jakość cieku decydujący wpływ miały takie fizyko-chemiczne parametry jak azotyny, fosforany, fosfor ogólny. Saprobowość i stan sanitarny cieku odpowiadały III klasie czystości. W ocenie ogólnej jakości wód dolnego biegu Kcyninki była analogiczna do roku poprzedniego. Zmianę poziomu zanieczyszczenia wyrażonego odmienną klasą w stosunku do 2001 roku stwierdzono w zakresie: substancji organicznych, zawiesiny ogólnej i stanu sanitarnego. W przypadku tych zanieczyszczeń można mówić o tendencjach dodatnich. Jednakże w zakresie związków biogenych, klasyfikujących rzekę analogicznie do roku poprzedniego, stwierdzono wzrost stężeń charakterystycznych, co przemawiałoby za obniżeniem jakości.

Tab.3.14. Stan czystości rzek (WIOŚ 2002)

Rzeka	Rok badania	Lokalizacja stanowiska pomiarowego	Klasa czystości	Wskaźniki decydujące o wypadkowej klasie czystości
Margoninka	2002	Margoninka (0,5km)	III	odczyn, azot azotynowy
Struga Gołaniecka	2001	Struga Gołaniecka (km 16) m. Laskownica	non	tlen rozpuszczony, azotyny
		Struga Gołaniecka (km 5,3) m. Kobylec	II	odczyn, tlen rozpuszczony, BZT ₅ , ChZT-Mn, CHZT-Cr, substancje rozpuszczone ogólne, azot amonowy, fosfor ogólny, fosforany, saprobowość sestonu i peryfitonu, miano Coli
Kcyninka	2002	Kcyninka (3,3km)	non	Azot azotynowy, fosforany, fosfor ogólny

W skład sieci hydrograficznej gminy wchodzi również jeziora: Czeszewskie (148,3 ha), Laskownickie (19,2 ha), Smolary (2,0 ha), Konarskie (7,8 ha), Kujawki (5,6 ha), Rybowo (6,5 ha), Rybowo (Poreda)(2,2 ha), Potulin, obiekt stawowy „Prostkowo” (45,5 ha).

Obiekt stawowy „Prostkowo” Jest zlokalizowany na rzece Kcynka w km 3+490-6+000. Obiektem zarządza Przedsiębiorstwo Rybackie „Karp” Sp. z o.o. z Oleśnicy gmina Chodzież. Maksymalny pobór wody na potrzeby obiektu zgodnie z pozwoleniem wodno-prawnym może wynieść rocznie 2441000 m³/rok. Zrzut wody ze stawów może wynosić rocznie do 750 000m³.

W ramach monitoringu regionalnego WIOŚ w Poznaniu przeprowadził kontrole jakości wód dwóch jezior: Grylewskiego i Czeszewskiego.

Jezioro Czeszewskie położone jest w odległości 1,5 km na południe od wsi Czeszewo w zlewni Struga Gołaniecka – Wełna na Pojezierzu Chodzieskim.

Dane morfometryczne:

- powierzchnia 148,3 ha
- objętość jeziora 5458,3 tys m³
- głębokość maksymalna 8,3 m
- głębokość średnia 3,7 m

Powierzchnia zlewni całkowitej – 97,6 km²

Dorzecze: Struga Gołaniecka – Wełna – Warta – Odra – Bałtyk

Badania prowadzone przez WIOŚ w 2001 r. wykazały:

- klasa czystości (ogólna): II klasa
- fizykochemiczna II klasa,
- bakteriologiczna I klasa,
- kategoria podatności: III kategoria.

Powierzchnia zbiornika ma kształt nieregularny, o osi w kierunku wschód-zachód. Dno akwenu jest wyrównane. Dno zbiornika wypełniają osady do 0,5 m. Bezpośrednie otoczenie jeziora stanowią podmokłe łąki i pastwiska, za którymi rozciągają się grunty orne. Od strony północno-zachodniej Czeszewskie łączy się ze Stawami Łukowo, a od strony wschodniej rowem z Jeziorem Smuszewskim. Roślinność wynurzona porasta 98 % linii brzegowej i zajmuje około 25 % jeziora.

Cała roślinność porastająca zbiornik stwarza dogodne warunki dla życia ryb. Zbiornik zaliczono do typu leszczowego. Nad jeziorem Czeszewskim nie ma zorganizowanych kąpielisk. Nad brzegami pobudowanych jest wiele kładek wędkarskich, zwiększających dostęp do zbiornika.

Na podstawie badań przeprowadzonych w 2001 r., stwierdzono, że jezioro Czeszewskie jest zbiornikiem niestratyfikowanym. Posiada bardzo dobre warunki tlenowe. Średnia wartość wskaźnika z obu punktów badawczych wynosi 8,2 mg O₂ /l, co wskazuje na I klasę czystości. Jezioro zawiera znaczną ilość materii organicznej, które nie podlegają biochemicznemu rozkładowi (CHZT-Cr). Zawartość fosforanów i fosforu całkowitego była znikoma (I klasa czystości). Natomiast wszystkie formy azotu przekraczały normy, deklasując tym samym jakość wód akwenu.

W porównaniu do wyników badań z 1996 r. jakość wód zbiornika uległa nieznacznej poprawie.

Jezioro Grylewskie położone jest w dorzeczu: Struga Gołaniecka– Wełna- Warta- Odra, na Pojezierzu Chodzieskim.

Dane morfometryczne:

- powierzchnia 119,1 ha
- objętość jeziora 4329,0 tys m³
- głębokość maksymalna 6,5 m
- głębokość średnia 3,6 m

Powierzchnia zlewni całkowitej – 171,4 km²

Badania prowadzone przez WIOŚ w 2001 r. wykazały:

- klasa czystości (ogólna): poza klasą,
- kategoria podatności: poza klasą.

Jezioro Grylewskie jest zbiornikiem rynnowym o osi skierowanej z północy na południowy-zachód. Od północy poprzez Strugę Gołaniecką łączy się z jeziorem Laskownicim. Brzegi w okolicy przyjęcia dopływu są zabagnione. Pozostałe obrzeża są wysokie.

Tylko niewielka część litoralu jeziora pokryta jest roślinnością, składającą się głównie z trzciny pospolitej, pałki, rogotka sztywnego, rdestnicy przeszytej, grążela żółtego. Pod względem rybackim jezioro zaliczane jest do typu sandaczowego. Do gatunków wiodących zaliczany jest węgorz, leszcz, karp, sandacz, płoć i lin.

Badania jakości wody zbiornika przeprowadzono w 1999 r. Wykazały one, że zbiornik ten jest w pełni stratyfikowany. Jezioro zawiera znaczne ilości materii organicznej, o czym świadczą wartości BZT₅ oraz CHZT-Cr. Jest umiarkowanie zasobne w związku fosforu przede wszystkim w warstwach powierzchniowych. Bardzo duże stężenia osiągają tam również wszystkie formy azotu. W wodach jeziora znajduje się duża ilość soli mineralnych o czym świadczy przekraczająca normy wartość przewodności elektrolitycznej.

W porównaniu do wyników badań z 1994 r. jakość wód akwenu uległa nieznacznej poprawie.

3.2.7.2. Wody podziemne

Według mapy udostępnionej przez Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych w Pile część terenu gminy jest w zasięgu występowania Głównego Zbiornika Wód Podziemnych - Dolina Kopalna Smogulec – Margonin, skatalogowanego pod numerem 139. Jest to zbiornik czwartorzędowy, porowy o szacunkowych zasobach dyspozycyjnych 30 tys. m³/dobę i powierzchni 250 km². Średnia głębokość wód zbiornika to 50m. Zbiorniki dolin kopalnych charakteryzują się dużą miąższością utworów wodonośnych (20-40m), dużymi zasobami statycznymi lecz słabo odnawialnymi. Często wody tych zbiorników chronione są kilkudziesięciometrową warstwą glin zwałowych. Wody zbiornika wymagają prostego uzdatniania w celu zredukowania zawartości żelaza i manganu. Zbiornik został zaliczony do obszarów wysokiej ochrony (OWO).

Ujmowana w gminie woda podziemna pochodzi z utworów trzeciorzędowych i czwartorzędowych. Pierwszy poziom wodonośny (czwartorzędowy) na wysoczyźnie morenowej występuje najczęściej kilka metrów pod powierzchnią pod warstwą glin. W obniżeniach terenu i obszarach występowania wód powierzchniowych znacznie płycej. Zasoby czwartorzędowe wód są jednak niewielkie, stąd w eksploatacji większe znaczenie mają utwory wodonośne trzeciorzędu.

Na terenie gminy zlokalizowane są dwa punkty ujęte w sieci krajowej monitoringu wód podziemnych. Wyniki badań jakości wód podziemnych w tych punktach, prowadzone przez WIOŚ w Poznaniu, przedstawia tab.3.15.

Tab.3.15. Ocena jakości wód podziemnych w punktach badawczych sieci krajowej na terenie gminy (WIOŚ 2002)

Nr otworu	Nazwa otworu	Głębokość stropu	Wody	Stratygrafia	Użytkowanie terenu	Ocena jakości w roku		Wskaźniki o stężeniach odpowiadających wodzie niskiej jakości III/NOK w roku 2002
						2001	2002	
465	Gołańcz	3,5	Gruntowe	Czwartorzęd	obszary zabudowane	III	III	SSR, C org., CHZT, N-NO ₃ , K
481	Gołańcz	20	Wgłębne	Trzeciorzęd	Obszary zabudowane	II	II	-

Klasa wód: Ia - najwyższej jakości, Ib – wysokiej jakości, II – średniej jakości, III – niskiej jakości, Wskaźniki: C org. – węgiel organiczny, K – potas, NO₃ – azot azotanowy, SSR – suma substancji rozpuszczonych, CHZT – chemiczne zapotrzebowanie na tlen.

Najistotniejszym antropogenicznym czynnikiem powodującym degradację jakości wód podziemnych jest wprowadzanie zanieczyszczeń z powierzchniowych ognisk (źródeł) zanieczyszczeń. Ma to szczególne znaczenie w przypadku wód podziemnych występujących płytko, które nie są izolowane od powierzchni ziemi. Charakter oddziaływania zanieczyszczeń zależy również od takich czynników jak: użytkowanie

terenu, warunki migracji zanieczyszczeń, rodzaj ujścia wody, głębokość poziomu zafiltrowania.

3.2.7.3. Zagrożenia zasobów wodnych

Wśród najważniejszych zagrożeń wód powierzchniowych i podziemnych gminy wymienić należy:

- ścieki socjalno-bytowe,
- ścieki przemysłowe
- spływy powierzchniowe z pól uprawnych (chemizacja rolnictwa, nieprawidłowe nawożenie gruntów, rolniczego wykorzystania ścieków)
- punktowe źródła zanieczyszczeń (składowisko odpadów komunalnych w Smogulcu, nielegalne składowiska odpadów, nieszczelne zbiorniki na gnojowicę)
- zmiany warunków odpływu w wyniku budowy rowów melioracyjnych

3.2.8. Gospodarka wodno-ściekowa

3.2.8.1 Zaopatrzenie w wodę

Długość sieci wodociągowej w gminie wynosi 169,3 km i obejmuje 98% gospodarstw domowych gminy. Na terenie gminy działają 4 ujęcia wody podziemnej:

1. Gołańcz - zaopatrujące w wodę miejscowości: Gołańcz, Oleszno, Bogdanowo, część Panigródza, Chawłodno, Laskownicę Małą i Wielką część wsi Grylewo i Danabórz (gm. Wągrowiec) - źródłem poboru wody są 2 studnie głębinowe, długość sieci wodociągowej ogółem – 32,8 km, wielkość zasobów eksploatacyjnych 638,7 tys. m³/rok ,
2. Grabowo – zaopatrujące w wodę miejscowości: Grabowo, Jeziorki, Chojna, Czesławice, Buszewo, Konary, Krzyżanki, Tomczyce i zabudowania Potulina oraz Gołańczy - źródłem poboru są 2 studnie głębinowe, długość sieci wodociągowej wynosi 64,1 km, wielkość zasobów eksploatacyjnych 189 tys. m³/rok,
3. Legniszewo - zaopatrujące w wodę miejscowości: Legniszewo, Czerlin, Panigródz oraz kilka gospodarstw w Morakowie i Morakówku - źródłem poboru są 2 studnie, długość sieci wodociągowej wynosi 37,5 km, wielkość zasobów eksploatacyjnych 93,5 tys. m³/rok,
4. Morakowo - zaopatrujące wsie: Morakowo, Morakówko, Gręziny, Czeszewo, Brdowo i Kujawki – źródłem poboru 3 studnie, długość sieci wodociągowej wynosi 34,9 km, wielkość zasobów eksploatacyjnych 103 tys. m³/rok.

Tab.3.16. Ujęcia wody w gminie (wg PPOŚ)

Ujęcie	Rok oddania/modernizacji	Wydajność rzeczywista średnia dobową [m ³ /d]	Liczba mieszkańców podłączonych do danego wodociągu zbiorczego	
			ogółem	w tym z innych gmin
Gołańcz	1975/1996	846	4 550	55
Morakowo	1973/1999	190	921	0
Legniszewo	1970/1986	133	901	0
Grabowo	1985	205	1 443	0

Tab.3.17. Miejscowości zaopatrywane w wodę z sieci wodociągowej wg ZGKiM w Gołańczy

Lp.	Miejscowości zaopatrywane w wodę wodociągową (nazwa)	Liczba mieszkań	Liczba mieszkańców przyłączonych	Długość wodociągu [km]
1	Gołańcz	863	3452	10,5
2	Chawłodno	71	284	6,2
3	Smogulec (istnieje wodociąg lokalny)		0	
4	Oleszno	40	160	5,6
5	Krzyżanki	26	104	7,5
6	Grabowo	41	164	4,5
7	Tomczyce	35	140	9,5
8	Lęgniszewo	24	96	3,5
9	Jeziorki (istnieje wodociąg lokalny)	12	48	4,5
10	Potulin (istnieje wodociąg lokalny)	15	60	11
11	Konary	31	124	14,5
12	Czerlin	56	224	11
13	Panigród	114	456	23
14	Chojna	55	220	7,5
15	Buszewo	12	48	2
16	Morakówko	21	84	5,2
17	Kujawki	27	108	5,5
18	Morakowo	70	280	13,7
19	Czeszewo	56	224	6,8
20	Gręziny	22	88	2,4
21	Brdowo	18	72	1,3
22	Laskownica Mała	48	192	2,6
23	Laskownica Wielka	43	172	6
24	Grylewo (gm. Wągrowiec)	5	20	0,9
25	Bogdanowo	33	132	1
26	Czesławice	113	452	3,1
Łącznie		1851	7404	169,3
1	Rybowo - woda dostarczana z wodociągu gminy Wągrowiec		200	

Produkcja wody przez wszystkie stacje wodociągowe w 2002 roku wyniosła 500 700 m³, a sprzedaż 304 200 m³ (w tym gospodarstwom domowym 258 200 m³, na cele produkcyjne 46 000 m³) wg danych ZGKiM w Gołańczy. Straty wody wyniosły 76 700 m³. Głównymi przyczynami strat wody są: awarie sieci wodociągowych, których w roku 2002 było 28, kradzież wody oraz woda pobrana przez Straż Pożarną do gaszenia pożarów. Woda dostarczana jest mieszkańcom Gołańczy i 23 wsiom (poza Smogulcem, Potulinem i Rybowem), tj. około 1500 odbiorcom.

Na podstawie opłat za korzystanie ze środowiska wniesionych w Urzędzie Marszałkowskim obliczono całkowity pobór wody w gminie ze studni. Wyniki zamieszczono w tab.3.18.

Tab.3.18. Pobór wody wg Urzędu Marszałkowskiego

Pobór wody w [m ³]	
2002 r.	2003 r.
520743 (500700*)	571817 (547330*)

* - pobór przez Zakład Komunalny

Informacji na temat poboru i zużycia wody na cele przemysłowe dostarczają również dane systemu statystyki publicznej. Pobór i zużycie wody na cele przemysłowe w gminie Gołańcz wg Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Poznaniu w 2003 r. przedstawiono w tab.3.19.

Tab.3.19. Gospodarka wodno-ściekowa w przemyśle wg WUS w Poznaniu

Wyszczególnienie	Gmina Gołańcz
Gospodarka wodno-ściekowa w przemyśle zakłady zużywające wodę ogółem / ob.	1
Gospodarka wodno-ściekowa w przemyśle pobór wód podziemnych / dam ³	25
Gospodarka wodno-ściekowa w przemyśle zużycie wody na potrzeby przemysłu / dam ³	25

dam³ - dekametr

3.2.8.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków komunalnych

Długość sieci kanalizacyjnej w gminie wraz z przyłączami wynosi 18,4 km. Jest do niej przyłączonych 312 budynków mieszkalnych (tj. 3452 mieszkańców, ok. 40% ogólnej liczby mieszkańców). Udział mieszkańców korzystających z usług kanalizacyjnych nie odbiega od sytuacji obserwowanej w gminach typowo rolniczych.

Tab.3.20. Miejscowości obsługiwane przez system kanalizacyjny wg Urzędu Gminy

Miejscowości obsługiwane przez system kanalizacyjny	Liczba budynków przyłączonych do sieci kanalizacyjnej	Liczba mieszkańców obsługiwanych przez system kanalizacyjny	Liczba mieszkańców (ogółem)	Dł. sieci kanalizacyjnej	Ilość odprowadzanych ścieków m ³ /d			
					w okresach bezopadowych		w okresach opadów*	
					śred.	max.	śred.	max.
Gołańcz	230	2800	3500	14,3	350	450	480	630
Chawłodno	16	160	270	3	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Smogulec	66	380	430	1,1	28	35	34	42

* - bez zrzutów burzowych i ścieków opadowych

Ścieki z systemu kanalizacyjnego trafiają do oczyszczalni ścieków w Gołańczy i Smogulcu.

Oczyszczalnia ścieków ATA 670 w Gołańczy jest odbiornikiem ścieków kanalizacyjnych z miasta Gołańcz i miejscowości Chawłodno, ścieków dowożonych przez przedsiębiorstwa asenizacyjne, a także ścieków przemysłowych w ilości ok. 20% z przemysłu spożywczego (piekarnie, masarnie).

Oczyszczalnia w Smogulcu przyjmuje ścieki kanalizacyjne z miejscowości Smogulec, nieczystości ciekłe dowożone przez przedsiębiorstwa asenizacyjne i niewielką ilość (ok. 5%) ścieków przemysłowych z przemysłu spożywczego (produkcja spirytusu). Podstawowe dane techniczne na temat obu obiektów zamieszczone są w tab.3.21

Tab.3.21. Charakterystyka oczyszczalni ścieków wg Urzędu Gminy 2002

Nazwa oczyszczalni	Rok oddania / modernizacji	Typ oczyszczalni	Przepustowość		Średnia ilość oczyszcz. ścieków [m ³ /d}	Odbiornik oczyszcz. Ścieków	Wskaźnik LRM	Sucha masa osadów ściekowych [Mg/rok]	Sposób zagospodarowania osadów
			aktualna (m ³ /d)	docelowa (m ³ /d)					
ATA" - 670 w Golańczy	1992/2001	mechaniczno-biologiczno-chemiczna	350	670	96,5 tys + 12 tys (dowożone)	rów skierowany do Strugi Golańskiej	4828	24,0	rekultywacja nieczynnego wysypiska
ELA 5 w Smogulcu	1999		30	65	10 tys + 1 tys (dowożone)	rzeka Kcyninka	450	1,0	rekultywacja nieczynnego wysypiska

Źródłem danych na temat działających w gminie oczyszczalni ścieków komunalnych jest również Wojewódzki Urząd Statystyczny w Poznaniu. Informacje na temat oczyszczalni za rok 2003 zestawiono w tab.3.22.

Tab.3.22. Oczyszczalnie ścieków komunalnych w gminie wg WUS 2003

Wyszczególnienie		Gmina Golańcz	Golańcz - miasto	Golańcz - tereny wiejskie
Oczyszczalnie komunalne ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ogółem w liczbach bezwzględnych / osoba		3803	3403	400
Komunalne oczyszczalnie ścieków ładunki zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu	BZT5 / kg/rok	525	512	13
	ChZT / kg/rok	4522	4264	258
	zawiesiny / kg/rok	1157	1066	91
	azot ogólny / kg/rok	733	709	24
	fosfor ogólny / kg/rok	34	23	11
Ścieki oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowożonymi / dam ³ /rok		116	107	9
Ścieki oczyszczane odprowadzane ogółem / dam ³ /rok		104.1	95.0	9.1
Ścieki oczyszczane razem / dam ³ /rok		103	95	8

Wg Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w 2003 r. w gminie działały także przemysłowe oczyszczalnie ścieków. Podstawowe dane na ich temat zawiera tab.3.23.

Tab.3.23. Oczyszczalnie przemysłowe w gminie wg WUS 2003

Wyszczególnienie	Gmina Golańcz	Gmina Golańcz - obszar wiejski
Oczyszczalnie przemysłowe przepustowość projektowa oczyszczalni mechanicznych / m ³ /dobę	182	182
Oczyszczalnie przemysłowe ścieki odprowadzone ogółem / dam ³	19	19
Oczyszczalnie przemysłowe ścieki odprowadzane do kanalizacji miejskiej / dam ³	6	6
Oczyszczalnie przemysłowe ścieki odprowadzane bezpośrednio do wód powierzchniowych lub do ziemi / dam ³	13	13

Ścieki komunalne ze zbiorników bezodpływowych z terenów nieskanalizowanych wywożone są przez działające na obszarze gminy przedsiębiorstwa asenizacyjne, tab.3.24. Znaczna część ścieków trafia jednak wraz ze ściekami pochodzącymi z hodowli zwierząt bezpośrednio na pola.

Tab.3.24. Przedsiębiorstwa asenizacyjne wg ZGKiM w Gołańczy 2004

Lp.	Nazwa i adres przedsiębiorstwa	Miejscowości obsługiwane	Ilość odbieranych ścieków w ciągu roku [m ³ /rok]	Odbiorca ścieków
1	Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej ul. Dr P. Kowalika 2 Gołańcz	gmina Gołańcz	3000	oczyszczalnia Smogulec oczyszczalnia Gołańcz
2	Usługi Asenizacyjne Kudliński Piotr Rozpętek 24 89-240 Kcynia	gmina Gołańcz	1000	oczyszczalnia Smogulec oczyszczalnia Gołańcz
3	Usługowo-Handlowa Spółdzielnia Rolników ul. Sportowa 26 Gołańcz	gmina Gołańcz	27	oczyszczalnia Gołańcz
4	Spółdzielnia Mieszkaniowa Rol-dom Libelta 12 Gołańcz	gmina Gołańcz	2000 - 3000	oczyszczalnia Gołańcz
5	Pałzek Piotr Kamienica 22a	gmina Gołańcz	3000	oczyszczalnia Gołańcz
6	Zakład Wielobranżowy STENDRÓB Brzeźno Stare 23	ścieki z własnej produkcji	6000	oczyszczalnia Gołańcz

W oparciu o opłaty za korzystanie ze środowiska wniesione w Urzędzie Marszałkowskim obliczono ilość odprowadzanych ścieków do wód i do ziemi z terenu gminy tab.3.25. Ścieki te podzielono na dwa rodzaje tzw. ścieki bytowo-komunalne i wody chłodnicze. Przez ścieki bytowe rozumie się ścieki z budynków przeznaczonych na pobyt ludzi, z osiedli mieszkaniowych oraz z terenów usługowych, powstające w szczególności w wyniku ludzkiego metabolizmu oraz funkcjonowania gospodarstw domowych. Ścieki komunalne to zarówno ścieki bytowe jak i mieszanina ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi. Wody chłodnicze natomiast to wody pochodzące z otwartych układów chłodzenia oraz z zamkniętych obiegów chłodzących, których temperatura nie powinna być wyższa niż 35°C.

Tab.3.25. Ilość wprowadzanych do środowiska ścieków wg Urzędu Marszałkowskiego

Lp.	Rodzaj ścieków	Ilość wprowadzanych do środowiska ścieków [m3]		Rodzaj odbiornika
		2002	2003	
1	bytowo-komunalne	151796	119019	do wód
2	bytowo-komunalne	-	262	do ziemi
3	chłodnicze o temp. 26-32 oC	13100	3100	do wód
4	chłodnicze o temp. 32-35 oC	-	1000	do wód

3.2.9. Zasoby przyrodnicze

3.2.9.1 System obszarów i obiektów prawnie chronionych

Obszary chronionego krajobrazu zajmują w gminie Gołańcz powierzchnię 960 ha, tj. około 5% jej ogólnej powierzchni, w tym w obszarze „Dolina Noteci” – 560 ha i w obszarze „Dolina Wełny i Rynna Gołaniecko-Wągrowiecka” – 400 ha

Podstawowych informacji o wielkości i rodzaju obszarów chronionych w gminie dostarczają również dane Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Poznaniu tab. 3.26.

Tab.3.26. Obszary chronione wg WUS 2003

Pomniki przyrody ogółem / szt.	14
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych obszary chronionego krajobrazu / ha	960.0
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych użytki ekologiczne / ha	5.6

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Wełny i Rynna Gołaniecko-Wągrowiecka położony jest w gminach Gołańcz, Wągrowiec, Rogoźno, Ryczywół i ma ogólną powierzchnię 22640 ha. Lasy na tym obszarze zajmują powierzchnię 10950 ha tj 48,4 %, wody natomiast 2072 ha tj. 9,1 % całkowitej powierzchni.

Kształt tego obszaru został wyznaczony wg istotnych cech topograficznych terenu. Decydującą rolę odegrał tu przebieg rzeki Wełny, rynny Małej Wełny oraz rynny Strugi Gołanieckiej z szeregiem jezior. Wełna i Struga Gołaniecka stanowią funkcjonalny, wręcz przykładowy korytarz ekologiczny wiodący od Gołańczy, na północ od ujścia Wełny, do Warty na południu. Korytarz ten wspomagany jest Małą Wełną z rynnowymi jeziorami: Budziszskim i Rogoźno, jak również ujściowym do Wełny odcinkiem rzeki Flinty. Rzeka Wełna w dolnym biegu płynie po kamienistym dnie, tworzy liczne meandry i przełomy, czym sprawia wrażenie potoku górskiego. Spotkać tu można pliszkę górską *Motacilla cinerea* i czerwony krasnorost *Hildebrandia rivularis*. Ważnym czynnikiem krajobrazotwórczym jest towarzysząca ciekom wodnym półnaturalna, leśna szata roślinna, która wywiera duży, korzystny wpływ na klimat lokalny rolniczego na ogół terenu południowo-wschodniej części wielkopolski. W partiach leśnych zachowały się fragmenty lasów liściastych, które podlegają ochronie jako rezerваты.

- „Dębina” – chroniący las dębowo-grabowy o cechach naturalnych
- „Promenada” – chroniący las dębowo-grabowy o cechach naturalnych
- „Buczyna” – chroniący las bukowy o cechach naturalnych
- „Wełna” – chroniący 3,5 km odcinek rzeki Wełny z jej roślinnością i fauną.

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wełny i Rynny Gołaniecko-Wągrowieckiej jest bogaty w interesujące obiekty kulturowe. W Wągrowcu, Rogoźnie, Wiatrowie, Łęknie, Tarnowie Pałudzki, Parkowie, Budziszewku, Wiatrowie znajdują się

zabytkowe kościoły, dawna architektura miejska, muzea, zbiory historyczne i przyrodnicze, dwory, pałace, grodziska

Na terenie gminy znajdują się również indywidualne formy ochrony przyrody w formie pomników przyrody oraz jednego użytku ekologicznego. Wykaz pomników przyrody wg Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody przedstawia tab.3.27. Użytek ekologiczny znajduje się we wsi Konary i zajmuje powierzchnię 4,85 ha. Utworzony został na podstawie uchwały Rady Miasta i Gminy Gołańcz w 1998 r.

Tab.3.27. Pomniki przyrody wg Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody oraz Starostwa Powiatowego w Wągrowca (stan na 2004 r.)

Lp.	Poz. rej.	Opis						Położenie	Rok utworzenia
		gatunek	liczba drzew (szt.)	wymiary					
				obwód	wys.	szer. korony			
1	60	grupa drzew	Platan	1	365	20	22	miejsowość Smogulec, park wiejski	1958
			Lipa drobnolistna	3	od 280-430	26	10		
			Topola czarna	1	465	25	20		
2	63	grupa drzew	Dąb szypułkowy	3	480, 410, 420	26	20	N-ctwo Podanin, L-ctwo Smogulec, oddz. 95d w kompleksie leśnym	1957
3	64	grupa drzew	Dąb szypułkowy	5	330, 340, 265, 310, 265	do 26	do 20	N-ctwo Podanin, L-ctwo Smogulec, oddz. 252f w kompleksie leśnym	1957
4	65	grupa drzew	Dąb szypułkowy	3	420, 390, 340	do 26	do 20	N-ctwo Podanin, L-ctwo Smogulec, 254g w kompleksie leśnym	1958
5	66	Jesion wyniosły		1	350	28	20	miejsowość Czeszewo, park obok kościoła	1958
6	67	Jesion wyniosły		1	360	25	20	miejsowość Czeszewo, park obok kościoła	1958
7	338	Lipa drobnolistna		1	505	18	19	miejsowość Kujawki, przy drodze Gołańcz-Wapno, obok zabudowan należących do p. St. Zielińskiego	1982
8	450	Dąb szypułkowy		1	360	26	22	miasto Gołańcz, ul. Libelta, drzewo rośnie w ogrodzie parafialnym	1986
9	451	Kasztanowiec zwyczajny		1	365	25	16	miasto Gołańcz, ul. Walki Młodych, drzewo rośnie obok kina	1986
10	452	grupa drzew	Kasztanowiec zwyczajny	1	270	25	18	miejsowość Rybowo, park należący do p. S. Winieckiego, nad misą jeziora	1986
			Jesion wyniosły	1	290	25	18		
11	453	grupa drzew	Kasztanowiec zwyczajny	6	od 220 - 360	25	18	miejsowość Czeszewo, park obok kościoła w pobliżu drogi z Markowa do Wapna	1986
12	655	Dąb szypułkowy		1	350	26	16	N-ctwo Durowo, L-ctwo Stołęzyn, oddz. 14f, na skraju uprawy leśnej, przy granicy leśno-polnej	1996
13	684	Dąb szypułkowy		31	220	16	15	miejsowość Morakowo, w centrum wsi przy krzyżu	1997
14	59	głaz			430	340	147	miejsowość Oleszno, głaz znajduje się w parku wiejskim, po prawej stronie toru kolejowego	1957
15	545	Gniazdo orła bielika						L-ctwo Smogulec oddz. 918i, 90g	
16	638	Gniazdo orła bielika						L-ctwo Smogulec oddz. 6i, 95d	
17	639	Gniazdo orła bielika						L-ctwo Smogulec oddz. 91f, 91g	
18		Gniazdo bociana czarnego						L-ctwo Smogulec oddz. 254c	

3.2.9.2 Europejski system obszarów i obiektów prawnie chronionych

EKONET-PL

Koncepcja krajowej sieci ekologicznej EKONET-PL powstała w ramach prac mających na celu utworzenie w Europie spójnego przestrzennie systemu obszarów chronionych (European ECOlogical NETwork - EECONET) koordynowanego przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody IUCN i ma się stać integralną częścią sieci europejskiej.

W strukturze krajobrazu ekologicznego głównym wyróżnikiem są ekosystemy, charakteryzujące się największą bioróżnorodnością, zagęszczeniem gatunków i naturalnością. Są to węzły ekologiczne powiązane między sobą korytarzami ekologicznymi umożliwiającymi ich zasilanie poprzez przepływ materii, energii oraz informacji genetycznej. Funkcje takich korytarzy i ciągów pełnią mało przekształcone przez człowieka doliny rzek i cieków, strefy zadrzewień i zakrzewień śródpolnych lub wydłużone kompleksy leśne.

W ramach polskiej sieci wyodrębniono 78 obszarów węzłowych (46 o znaczeniu międzynarodowym i 32 o znaczeniu krajowym) oraz 110 korytarzy ekologicznych (38 o znaczeniu międzynarodowym i 72 o znaczeniu krajowym).

Na terenie gminy znajduje się fragment korytarza ekologicznego 13m Pradoliny Noteci o randze międzynarodowej.

Korytarz ten bezpośrednio łączy się z krajowym korytarzem ekologicznym 29k Pakoskim Noteci, międzynarodowym korytarzem ekologicznym 15m Toruńskim Dolnej Wisły oraz z obszarami węzłowymi o randze krajowej 5K Gwdy i międzynarodowej 8M Dolnej Noteci.

NATURA 2000

W związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej Polska musi utworzyć na swoim obszarze część europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000 w oparciu o obowiązujące w niej ustawodawstwo. W zakresie ochrony przyrody aktami prawnymi są: Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dn. 21.05.1992. r. (tzw. Dyrektyw Siedliskowa) w sprawie ochrony siedlisk naturalnych i dzikiej flory i fauny (w oparciu o nią tworzy się Specjalne Obszary Ochrony (SOO) oraz Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 02.04.1979. r. (tzw. Dyrektywa Ptasia) w sprawie ochrony dziko żyjących ptaków, stanowiąca podstawę do wydzielenia Obszarów Specjalnej Ochrony (OSO). Mają one na celu utrzymanie bioróżnorodności państw członkowskich poprzez ochronę najcenniejszych siedlisk oraz gatunków flory i fauny na ich terytorium. Zobowiązują też państwa członkowskie UE (a więc i Polskę od momentu akcesji) do wytypowania obszarów chronionych, które będą tworzyć europejską sieć ekologiczną NATURA 2000 proporcjonalnie do reprezentacji na swoim terytorium typów siedlisk i gatunków, będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty. Ważnym uzupełnieniem, mającym istotne znaczenie w budowie tej sieci, są załączniki do ww. Dyrektyw, zawierające listy wrażliwych siedlisk i ginących gatunków o znaczeniu wspólnotowym, których zachowanie wymaga wyznaczenia obszarów SOO i OSO.

Ochrona bioróżnorodności w tej sieci będzie realizowana na podstawie planów ochrony, których ustalenia będą wiążące dla planów zagospodarowania przestrzennego, planów urządzenia lasów itp.

Niewielka część obszaru gminy jest proponowana do objęcia ochroną w ramach sieci NATURA 2000. Na liście proponowanych specjalnych obszarów ochrony siedliskowej fragment gminy znalazł się w obrębie obszaru o nazwie "Dolina Noteci" (kod SOO - PLH 300011) o całkowitej powierzchni 47658,0 ha. Obszar "Dolina Noteci" stanowi część doliny Noteci między miejscowością Wieleń a Bydgoszczą. W większości jest on zajęty przez torfowiska niskie, pokryte zalewowymi łąkami i trzcinowiskami, z enklawami zakrzewień i zadrzewień. Teren przecinają kanały i rowy

odwadniające. Liczne są tam starorzecza i wypełnione wodą doły potorfowe. Miejscami występują rozległe płaty łągów. Łąki są intensywnie użytkowane. Poniżej w tab. 3.28. zamieszczono listę stwierdzonych tam cennych siedlisk z ich procentowym udziałem w całkowitej powierzchni obszaru. W gminie znajduje się zaledwie 1,5 % tego obszaru.

Na projektowanym obszarze aktualnie znajdują się następujące formy ochrony prawnej:

1. Rezerwat Przyrody: Czapliniec Kuźnicki (5,45 ha; 1988), Łąki Ślesińskie (42 ha; 1975),
2. Obszar Chronionego Krajobrazu: Dolina Noteci (13100 ha; 1989).

Tab.3.28. Siedliska występujące na obszarze „Dolina Noteci” wraz z procentowym udziałem w całkowitej powierzchni

Udział siedlisk przyrodniczych wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej w powierzchni obszaru (%)	
górskie i niżowe ziołorośla nadrzeczne i okrajkowe	0,01
lasa łąkowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe	6,0
łąki sełernicowe	7,0
łąkowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe	0,1
murawy kserotermiczne (priorytetowe są tylko murawy z istotnymi stanowiskami storczyków)	2,0
niżowe i górskie łąki użytkowane ekstensywnie	2,0
starorzecza i inne naturalne; eutroficzne zbiorniki wodne	0,5
suche wrzosowiska	0,1
górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (dotyczy płatów stosunkowo bogatych florystycznie)	1,0
zalewane muliste brzozy rzek	1,0
zmiennowilgotne łąki trzęślicowe	2,0

Fragment gminy o powierzchni 526,6 ha został również włączony na listę proponowanych obszarów specjalnej ochrony ptaków. Wchodzi on w skład dużego obszaru o nazwie "Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego" (kod OSO - PLB 300001) i całkowitej powierzchni 32249,8 ha.

Obszar "Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego" obejmuje pradolinę rzeczną o zmiennej szerokości od 2 do 8 km, która ma tu przebieg równoleżnikowy. Od północy obszar graniczy z wysoczyzną Pojezierza Krajeńskiego - maksymalne deniwelacje pomiędzy dnem doliny a skrajem wysoczyzny dochodzą tu do 140 m. Od południa pradolina jest ograniczona piaszczystym Tarasem Szamocińskim, zajęтым w znacznej mierze przez lasy, stykającym się z krawędzią Pojezierza Chodzieskiego. Znaczne części pradoliny zostały zmeliorowane i prowadzona jest na nich gospodarka łąkowa. W kilku miejscach pradoliny założono stawy rybne, na których prowadzona jest intensywna hodowla ryb - stawy Antoniny, Smogulec, Ostrówek, Występ i Ślesin. Zachodnia część pradoliny, objęta przez obszar, jest obecnie doliną Noteci. Część wschodnia jest doliną żeglownego Kanału Bydgoskiego, wybudowanego w końcu XVIII w., łączącego dorzecza Odry i Wisły. Zaobserwować można tam następujące gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej : *Botaurus stellaris*, *Ixobrychus minutus*, *Ciconia ciconia*, *Cygnus columbianus bewickii*, *Milvus migrans*, *Milvus milvus*, *Haliaeetus albicilla*, *Circus aeruginosus*, *Circus pygargus*, *Aquila pomarina*, *Porzana parva*, *Crex crex*, *Grus grus*, *Pluvialis apricaria*, *Chlidonias niger*, *Alcedo atthis*, *Luscinia svecica*, *Lanius collurio*.

Na projektowanym obszarze aktualnie znajdują się następujące formy ochrony prawnej:

1. Rezerwat Przyrody: Borek (0,5 ha), Łąki Ślesińskie (42,4 ha), Kruszyn (72,8 ha)

2. Obszar Chronionego Krajobrazu: Dolina Noteci (68840,0 ha)

3.2.9.3 Lasy

Gmina ma bardzo niski wskaźnik lesistości w porównaniu z województwem i całym obszarem kraju. Informacje na temat lasów w gminie zawiera tab.3.29., sporządzona w oparciu o dane uzyskane w Wojewódzkim Urzędzie Statystycznym w Poznaniu za rok 2003r.

Tab.3.29. Lasy w gminie wg WUS 2003

Wyszczególnienie	Gmina Gołańcz	Gołańcz - miasto	Gołańcz - obszar wiejski
Odnowienia i zalesienia ogółem / ha	8.0	-	8.0
Zalesienia /ha	8.0	-	8.0
Pozyskiwanie drewna (grubizny) ogółem / m ³	24	-	24
Powierzchnia gruntów leśnych ogółem / ha	134.2	1.0	133.2
Odnowienia i zalesienia grunty nieleśne przeznaczonych do zalesienia ogółem / ha	34.3	-	34.3
Odnowienia i zalesienia grunty nieleśne przeznaczonych do zalesienia w zarządzie Lasów Państwowych / ha	34.3		34.3
Powierzchnia gruntów leśnych ogółem / ha	2926.2	1.0	2925.2
Powierzchnia gruntów leśnych powierzchnia lasów / ha	2853.1	1.0	2852.1
Powierzchnia gruntów leśnych publicznych razem / ha	2802.2	1.0	2801.2
Powierzchnia gruntów leśnych publicznych Skarbu Państwa / ha	2792.0	0.0	2792.0
Powierzchnia gruntów leśnych prywatnych ogółem / ha	124.0	0.0	124.0

Wg informacji Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Pile w gminie lasy należące do Nadleśnictwa Durowo zajmują powierzchnię 232 ha oraz należące do Nadleśnictwa Podanin 2565 ha. Lasy stanowią więc w gminie zaledwie 15 % (2859 ha) całkowitej powierzchni.

Zwarte kompleksy leśne w gminie znajdują się w jej północnej oraz południowo-zachodniej części (w rejonie miejscowości Konary-Rybowo). Dominującym w drzewostanie gatunkiem jest pochodząca ze sztucznych nasadzeń sosna.

Podstawowe informacje na temat lasów gminy znajdujących się w Nadleśnictwie Podanin zawiera tab.3.30.

Tab.3.30. Lasy w gminie wg informacji z Nadleśnictwa Podanin, stan na 30.03.2004 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Powierzchnia gruntów [ha]
1	Powierzchnia ogółem	2630,44
2	Lasy razem (3+4+6)	2565,14
3	Grunty zalesione	2457,51
4	Grunty niezalesione	38,87
5	w tym odnowienia	32,27
6	Grunty związane z gospodarką leśną	68,76
7	Pozostałe grunty (nieleśne) ogółem	65,3
8	Z gruntów nieleśnych przeznaczone do zalesienia	1,75

W Nadleśnictwie Podanin część lasów o powierzchni 438,69 ha pełni istotne funkcje ochronne. Wyróżniono w gminie lasy glebochronne zajmujące powierzchnię

11,16 ha, lasy wodochronne 363,48 ha oraz lasy będące ostojami zwierząt chronionych 64,05 ha.

Pozostałą część 2533,3450 ha stanowią lasy gospodarcze. Poniżej w tab.3.31. zestawiono powierzchnię lasów gospodarczych wg głównych (panujących) gatunków drzew oraz grup wiekowych.

Tab.3.31. Powierzchnia lasów gospodarczych wg głównych gatunków drzew wg Planu Urządzenia Lasu stan na 01.01.02

Gatunek główny (panujący)	Grunty leśne zalesione		
	I - 40 lat	41 lat i wyżej	Razem
So, Md	597,86	1161,55	1759,41
Jd, Św, Dg	23,07	1,22	24,29
Bk	1,47	1,47	1,47
Db, Js, Wz, Kl	27,08	71,03	98,11
Gb		3,08	3,08
Brz	63,91	46,14	110,05
OI	4,51	1,19	5,70
Os	0,25		0,25

Na terenie Nadleśnictwa gniazdują dwa gatunki ptaków uznane za gatunki rzadkie i zagrożone wymarciem na terenie Polski, umieszczone w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Są to: orzeł bielik oraz bocian czarny, objęte na obszarze Nadleśnictwa ochroną strefową, ustanowioną w celu zachowania miejsc lęgowania tych ptaków oraz w celu zapewnienia im spokoju w trakcie wysiadywania jaj i odchovu piskląt. Granica pierwszej strefy ścisłej obejmuje obszar o promieniu 200m wokół gniazda. W obrębie tej strefy w ciągu całego roku obowiązuje zakaz wycinania drzew i krzewów, wznoszenia urządzeń, budowli, prowadzenia melioracji i wykonywania wszelkich prac leśnych. Zabroniony jest również wstęp osobom nieupoważnionym. Przepis ten stwarza możliwość zachowania terenów gniazdowych. W okresie wysiadywania jaj oraz odchovu potomstwa obowiązuje zakaz wykonywania wszelkich prac w promieniu do 500 m od gniazda.

Poniżej zamieszczono opis i krótką charakterystykę poszczególnych stanowisk wg wykazu Urzędu Wojewódzkiego w Pile - stan na 15.07.98, zweryfikowanego na gruntach Nadleśnictwa wg stanu na dzień 01.01.02.

Tab.3.32. Stanowiska lęgowe bielika i bociana czarnego wg Nadleśnictwa Podanin, stan na 2002 r.

Lp.	Pozycja rejestru	Przedmiot objęty ochroną	Lokalizacja - położenie , opis	Uwagi
1	545	Gnizado orła bielika - dwa gniazda bielika tej samej pary	L-ctwo Smogulec, ochrona ścisła na pow. 24,37 ha, ochrona częściowa na pow. 41,70 ha	pomnik przyrody
2	639	Gnizado orła bielika	L-ctwo Smogulec, ochrona ścisła na pow. 10,33 ha, ochrona częściowa na pow. 23,73 ha	pomnik przyrody
3	-	Gniazdo bociana czarnego	L-ctwo Smogulec, ochrona ścisła na pow. 19,73 ha, ochrona częściowa na pow. 21,15 ha	ochrona strefowa

3.2.9.4 Tereny zieleni urządzonej

W gminie istnieją tereny zieleni urządzonej. Powierzchnie zajmowane przez zieleni przedstawia tab.3.33., którą sporządzono na podstawie informacji Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Poznaniu zgodnie ze stanem na 2003 r.

Tab.3.33. Zieleni urządzona wg WUS 2003

Wyszczególnienie	Gmina Gołańcz	Gołańcz miasto	Gołańcz - obszary wiejskie
Lasy gminne (mienie komunalne) powierzchnia / ha	1.0	1.0	0
Żywopłaty ogółem / m	600	600	0
Parki spacerowo-wypoczynkowe powierzchnia ogółem / ha	5.7	5.7	0
Zieleńce powierzchnia ogółem / ha	4.3	4.3	0
Zieleni uliczna powierzchnia ogółem / ha	1.4	1.4	0
Tereny zieleni osiedlowej powierzchnia ogółem / ha	2.6	2.6	0
Parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej powierzchnia / ha	12.6	12.6	0

Tab. 3.34. Parki wiejskie na terenie gminy Gołańcz wg Starostwa Powiatowego w Wągrowcu

Miejscowość	Powierzchnia [ha]	W tym powierzchnia wód [ha]
Brdowo	0,8	
Czerlin	3,3	0,75
Czesławice	7,15	0,38
Czeszewo	1,29	0,08
Laskownica Mała	3,2	0,1
Oleszno	6,65	0,75
Rybowo	3,25	
Smogulec	6,17	0,34
Gołańcz	5,68	
Razem	37,49	2,4

4. STRATEGIA OCHRONY ŚRODOWISKA DO ROKU 2014

4.1. Wprowadzenie

Proces planowania strategicznego i operacyjnego polega na znalezieniu odpowiedzi na trzy podstawowe pytania:

- 1) gdzie jesteśmy?
- 2) gdzie chcemy się znaleźć?
- 3) w jaki sposób chcemy to zrobić?

Odpowiedzi na pierwsze dwa pytania nakreślają ramy procesu planowania strategicznego, natomiast odpowiedź na trzecie pytanie definiuje zakres planowania operacyjnego. Planowanie strategiczne określa długoterminową wizję i misję gminy oraz wyznacza cele strategiczne. Planowanie operacyjne transformuje cele strategiczne na realne zadania, których wykonanie zbliży do osiągnięcia celów strategicznych.

W celu opracowania dokumentów strategicznych przyjmuje się na ogół trójstopniową hierarchię celów: cel nadrzędny, cele systemowe, kierunki działań.

4.2. Cel nadrzędny

Cel nadrzędny powinien wyrażać misję gminy. W przypadku gminy Gołańcz cel nadrzędny ma następującą postać:

Zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy gminy w harmonii z ochroną środowiska naturalnego

,czyli rozwój, którego granice wyznacza trwałość zasobów środowiska.

4.3. Cele systemowe

Cele systemowe wyznaczają stan jaki należy osiągnąć w horyzoncie czasowym 10 lat. Cele systemowe są identyfikowane na podstawie analizy obszarów problemowych występujących na danym terenie. W przypadku tym stan negatywny zostaje przekształcony na stan pozytywny. Cele systemowe powinny charakteryzować się tym, że są: specyficzne, mierzalne, akceptowalne, realistyczne i terminowe.

Na poszczególne cele systemowe składają się kierunki działań, a w ramach tych konkretne zadania poprzez które cele te będą realizowane. Zadania podzielono na

krótkoterminowe, czyli takie które przewidziano do realizacji w latach 2004 – 2008 oraz zadania długoterminowe - przewidziane do realizacji w latach 2009-2014.

4.3.1. Powietrze atmosferyczne

Cel systemowy:

Poprawa jakości powietrza atmosferycznego, ochrona przed hałasem i niejonizującym promieniowaniem elektromagnetycznym

Kierunek działań:

Ograniczenie niskiej emisji

Brak systemu sieci ciepłowniczej i gazowniczej na terenie gminy wpływa na to, że głównym źródłem ciepła jest energia pozyskiwana ze spalania węgla kamiennego w indywidualnych kotłowniach i paleniskach. Emitowane z nich gazy i pyły wpływają na pogorszenie jakości powietrza atmosferycznego. Zmiana nośnika energii na bardziej ekologiczny pozwoli na ograniczenie zagrożenia ze strony niskiej emisji.

W gminie Gołańcz istnieją potencjalne możliwości zastosowania odnawialnych źródeł energii pozyskiwanej z biomasy. Na uwagę zasługuje możliwość rozwoju w gminie uprawy wierzby energetycznej. Do uprawy tej rośliny nadają się grunty odłogowane z przyczyn ekonomicznych oraz grunty nie wykorzystywane do innych upraw. W gminie planuje się uprawę wierzby energetycznej na miejscu zlikwidowanego składowiska odpadów w Gołańczy.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- program wymiany kotłów węglowych na kotły wykorzystujące bardziej ekologiczne nośniki energii (olej, gaz, biomasa),
- wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii poprzez ich popularyzację i wsparcie finansowe,
- termomodernizacja istniejących budynków, stosowanie energooszczędnych materiałów i technologii przy budowie nowych obiektów,
- edukacja mieszkańców nt. zanieczyszczeń z niskiej emisji i szkodliwości spalania odpadów w piecach domowych.

Zadania długoterminowe 2009-2014:

- dalsza realizacja programu wymiany kotłów węglowych na kotły wykorzystujące bardziej ekologiczne nośniki energii (olej, gaz, biomasa),
- kontynuacja wsparcia dla podmiotów wykorzystujących energię ze źródeł odnawialnych,
- stosowanie energooszczędnych materiałów i technologii przy budowie nowych obiektów.

Kierunek działań:

Ograniczenie uciążliwości systemu komunikacyjnego

Na obszarze gminy nie prowadzi się pomiarów zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego oraz poziomu hałasu emitowanych w związku z eksploatacją dróg. Dokładne badania poziomu poszczególnych zanieczyszczeń pozwoliłyby na ocenę i wyznaczenie terenów bezpośrednio narażonych.

Na niekorzystny klimat akustyczny wzdłuż tras komunikacyjnych zasadniczy wpływ ma: natężenie ruch oraz zły stan techniczny dróg. Ograniczenie ruchu samochodowego możliwe jest poprzez preferowanie transportu rowerowego i budowę służącej temu celowi infrastruktury. Pożądanym w gminie działaniem zmierzającym do eliminacji hałasu komunikacyjnego jest również modernizacja dróg, a przede wszystkim utwardzenie ich nawierzchni.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- rejestr obszarów, na których występuje przekroczenie norm poziomu hałasu pochodzącego z węzłów komunikacyjnych i głównych szlaków komunikacyjnych i jego aktualizacja,
- budowa infrastruktury rowerowej: oznakowanie tras rowerowych, budowa parkingów dla rowerów, itp.,
- modernizacja dróg wiejskich.

Zadania długoterminowe 2009-2014:

- dalsza modernizacja dróg wiejskich,
- zlokalizowanie obszarów narażonych na ekspozycję hałasem komunikacyjnym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów,
- rozpoznanie zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego pochodzącego z węzłów komunikacyjnych i głównych szlaków komunikacyjnych,
- wprowadzenie i propagowanie systemu przewozów kombinowanych: rower z innymi środkami lokomocji.

Kierunek działań:

Ochrona przed niejonizującym promieniowaniem elektromagnetycznym

Brak powszechnych pomiarów pól elektromagnetycznych (maszty i stacje przekaźnikowe telekomunikacyjne, stacje radarowe, linie wysokiego napięcia) oraz dokładnej inwentaryzacji znaczących jego źródeł uniemożliwia dokładne określenie stopnia zagrożenia i sposobu ograniczenia uciążliwości.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- sporządzenie rejestru terenów zagrożonych niejonizującym promieniowaniem elektromagnetycznym oraz jego ciągła aktualizacja.

Zadania długoterminowe 2009-2014:

- zlokalizowanie obszarów narażonych na ekspozycję niejonizującym promieniowaniem elektromagnetycznym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

4.3.2 Zasoby wodne

Cel systemowy:

Poprawa jakości i ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, zapewnienie wszystkim mieszkańcom gminy odpowiedniej jakości wody do picia

Kierunek działań:

Ograniczenie dopływu zanieczyszczeń do wód powierzchniowych i podziemnych

Do najbardziej efektywnych działań chroniących jakość wód powierzchniowych i podziemnych należy zaliczyć budowę kanalizacji oraz oczyszczalni ścieków na terenach osadnictwa. Obecnie przy prawie 100 % zwodociągowaniu gminy zaledwie ok. 40 % mieszkańców korzysta z usług kanalizacyjnych. Dalszą rozbudowę systemu sieci kanalizacyjnej umożliwiała przeprowadzona w 2001 r. modernizacja oczyszczalni ścieków w Gołańczy. Niewykorzystana aktualnie przepustowość oczyszczalni pozwala na przyłączenie do niej następnych wsi z terenu gminy. W najbliższej perspektywie czasowej, w latach 2004-2006, planuje się budowę sieci kanalizacyjnej na os. Smolary i we wsi Chawłodno, a następnie podłączenie jej do oczyszczalni w Gołańczy. W kolejnych latach 2006-2008 rozbudowywana będzie sieć kanalizacyjna w miejscowości Smogulec, która podłączona będzie do miejscowej oczyszczalni. W latach 2008-2012 planuje się również budowę kanalizacji i nowej oczyszczalni ścieków w miejscowości Panigródz.

Na jakość wód zasadniczy wpływ mają również zanieczyszczenia pochodzące ze źródeł rolniczych. Ograniczenie spływu azotu z pól do wód podziemnych i powierzchniowych można osiągnąć poprzez racjonalne dozowanie i limitowanie środków plonotwórczych na użytkach rolnych. Odpowiednie przechowywanie nawozów organicznych chroni przed niekontrolowanym przedostawaniem się niebezpiecznych substancji do wód. Budowa szczelnych zbiorników na gnojówkę (o czasie przetrzymywania 6 miesięcy) oraz uszczelniających płyt obornikowych pozwoli na ograniczenie tego zagrożenia.

Zagrożenie dla wód stanowi gminne składowisko odpadów komunalnych w Smogulcu. Pomimo odpowiedniego zabezpieczenia składowiska (naturalnego, geowłóknina 2HDPE) w 2002 r. kontrola WIOŚ wykazała przekroczenia dopuszczalnych norm w wodach pobranych z piezometrów składowiska. W celu kontroli migracji zanieczyszczeń należy więc prowadzić stały monitoring odcieków ze składowiska.

Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych jest ważna również ze względu na położenie gminy w zasięgu strefy ochronnej OWO Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 139 – Dolina Kopalna Smogulec - Margonin.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- wyrównanie dysproporcji pomiędzy zwodociągowaniem i skanalizowaniem gminy,
- bieżąca modernizacja sieci kanalizacyjnej,
- stały monitoring odcieków ze składowiska oraz wód powierzchniowych i podziemnych na terenach przyległych do składowiska.

Zadania długoterminowe 2004-2014:

- dalsza rozbudowa sieci kanalizacyjnej gminy,
- budowa oczyszczalni ścieków w Panigródzu,
- ograniczanie dopływu zanieczyszczeń z obszarów o intensywnej produkcji rolnej,
- edukacja rolników nt. racjonalnego stosowania nawozów naturalnych sztucznych,
- bieżąca modernizacja sieci kanalizacyjnej,
- stały monitoring odcieków ze składowiska oraz wód powierzchniowych i podziemnych na terenach przyległych do składowiska,
- likwidacja nielegalnych zrzutów ścieków.

Kierunek działań:

Rozpoznanie potencjalnych źródeł zanieczyszczenia wód

W celu kontroli częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych, a w przypadku przydomowych oczyszczalni ścieków częstotliwości i sposobu usuwania komunalnych osadów ściekowych gmina zobowiązana jest do prowadzenia ewidencji tych urządzeń. Rejestr ten pozwoli również na opracowanie planu rozwoju sieci kanalizacyjnej.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- rejestr przydomowych oczyszczalni ścieków,
- rejestr zbiorników bezodpływowych (szamb),
- lokalizacja i rejestr nielegalnych zrzutów ścieków oraz jego aktualizacja.

Zadania długoterminowe 2009-2014:

- aktualizacja rejestru przydomowych oczyszczalni ścieków,
- aktualizacja rejestru zbiorników bezodpływowych (szamb),
- intensyfikacja kontroli zbiorników bezodpływowych.

Kierunek działań:

Racjonalna gospodarka zasobami wodnymi

Istotne znaczenie mają działania związane z optymalizacją zużycia wody, zarówno do celów bytowych, jak i gospodarczych. Optymalizacja zużycia wody będzie prowadzona poprzez zapobieganie stratom wody na przesyle oraz wprowadzanie zamkniętych obiegów wody w przemyśle i oszczędne korzystanie z wody przez indywidualnych użytkowników.

Mała retencja stanowi skuteczny sposób zapobiegania skutkom suszy hydrologicznej. Systematyczne zwiększanie liczby zakładanych oczek śródpolnych i stawów, pozwoli na zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych. W celu zwiększenia retencji wód, a także w celach rekreacyjnych w gminie w latach 2005-2012 planuje się również budowę sztucznego zalewu na jeziorze Laskownickim.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- zwiększenie liczby oczek śródpolnych,
- bieżąca modernizacja sieci wodociągowej.
- rozpoczęcie budowy sztucznego zalewu na jeziorze Laskownickim,

Zadania długoterminowe 2009-2014:

- wspieranie zakładów przemysłowych w realizowaniu programów racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej – stosowanie technologii o niskim zużyciu wody, zamkniętych obiegów wody,
- optymalizacja wykorzystania wód podziemnych z ujęć własnych i wody wodociągowej do celów przemysłowych,
- dalszy rozwój programu małej retencji - zwiększanie liczby zakładanych oczek śródpolnych i stawów,
- bieżąca modernizacja sieci wodociągowej.
- kontynuacja budowy sztucznego zalewu na jeziorze Laskownickim,

4.3.3. Powierzchnia terenu i środowisko glebowe

Cel systemowy:

Ochrona środowiska glebowego, ochrona zasobów mineralnych i zminimalizowanie skutków eksploatacji

Kierunek działań:

Zapobieganie degradacji gleb

Ważnymi kierunkami w zakresie przeciwdziałania erozji wodnej jest odpowiednie zagospodarowywanie wąwozów oraz stoków i stosowanie właściwych płodozmianów. Erozja wietrzna jest typowa dla otwartych przestrzeni rolnych, dlatego niezbędne będzie stosowanie zadrzewień śródpolnych oraz podobnie jak przy zapobieganiu erozji wodnej stałe utrzymanie gleby pod pokrywą roślinną.

Istotnym kierunkiem działań w rolnictwie będzie wdrażanie i upowszechnianie *Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej (KDPR)*. Ochrona gleb powinna bowiem uwzględniać racjonalne zużycie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin, preferowanie nawozów naturalnych, np. obornika, kompostu. Ponadto niewłaściwe stosowanie przez rolników nawozów syntetycznych i mineralnych, odchodów zwierząt (np. gnojowicy), nieodpowiednich dawek kompostów naturalnych może znacznie nasilać procesy degradacji gleb.

Zasadniczym zagrożeniem dla gruntów ornych przyległych do dróg jest imisja pyłu, która powoduje kumulację zanieczyszczeń, w uprawianych na nich roślinach.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- zabezpieczenie terenów narażonych na erozję poprzez wprowadzanie zadrzewień i zalesień,
- upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej (Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej),
- podnoszenie świadomości mieszkańców o zagrożeniu i degradującym oddziaływaniu wypalania traw,
- wspieranie i promowanie rolnictwa ekologicznego.

Zadania długoterminowe 2004-2014:

- dalsze wspieranie i promowanie rolnictwa ekologicznego,
- rozpoznanie zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi wzdłuż głównych dróg,
- zmiana sposobu użytkowania/struktury zasiewów wzdłuż głównych dróg,
- ochrona gleb o wysokiej przydatności rolniczej przed przeznaczeniem na cele nierolnicze,
- zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo.

Kierunek działań:

Zapobieganie degradacji zasobów złóż mineralnych

Działania ochronne wymagane są przede wszystkim w przypadku złóż nieeksploatowanych, stanowiących główne zaplecze surowcowe regionu. Jedynym sposobem zabezpieczenia zasobów udokumentowanych złóż przed ich utratą jest ochrona ich obszarów przed zainwestowaniem uniemożliwiającym ich późniejszą eksploatację.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- rozpoznanie nielegalnego wydobycia kopalin.

Zadania długoterminowe 2004-2014:

- likwidacja nielegalnego wydobycia kopalin,
- rekultywacja zdegradowanych terenów poeksploatacyjnych.

4.3.4. Zasoby przyrody

Cel systemowy:

Zachowanie i ochrona bioróżnorodności, rozwój systemów ochrony przyrody

Kierunek działań:

Doskonalenie systemu obiektów i obszarów chronionych

Zachowanie wszystkich ustanowionych form ochrony przyrody oraz objęcie ochroną dalszych wartościowych obiektów i obszarów ma na celu: utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów, zachowanie różnorodności biologicznej, zachowanie dziedzictwa geologicznego, zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin i zwierząt wraz z ich siedliskami przez utrzymywanie lub przywracanie ich do właściwego stanu, kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody. Zadania te realizowane są poprzez wprowadzenie szeregu ograniczeń, zakazów i nakazów, których zakres uzależniony jest od formy ochrony prawnej oraz indywidualnych cech chronionego ekosystemu.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- utrzymywanie istniejących form ochrony przyrody,
- wdrożenie sieci NATURA 2000.

Zadania długoterminowe 2004-2014:

- dalsze utrzymywanie istniejących form ochrony przyrody,
- tworzenie nowych obiektów i obszarów chronionych np. pomników przyrody, użytków ekologicznych, rezerwatów.

Kierunek działań:

Ochrona i zrównoważone użytkowanie lasów

Zrównoważone użytkowanie lasów należy realizować poprzez gospodarkę leśną prowadzoną zgodnie z wymaganiami ochrony przyrody. Trwale zrównoważona gospodarka leśna, to działalność zmierzająca do ukształtowania takiej struktury lasów i wykorzystania ich w taki sposób i tempie, zapewniającym trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego i żywotności. Wszelkie zabiegi techniczno-leśne powinny uwzględniać konieczność zachowania bogactwa gatunkowego i strukturalnego lasu. Należy dążyć do renaturalizacji lasów silnie przekształconych gospodarką leśną, a ekosystemy zbliżone do naturalnych przynajmniej częściowo objąć ochroną bierną. Planując skład gatunkowy nowych drzewostanów należy uwzględniać skład gatunkowy zbiorowiska roślinnego stanowiącego potencjalną roślinność naturalną na odpowiednich siedliskach.

Szczególnej ochronie podlegają lasy pełniące funkcje ochronne. W gminie występują niewielkie fragmenty lasów wodochronnych w dolinie rzeki Kcynki, 97,38ha

lasów wodochronnych wód Jeziora Konary oraz lasów stanowiących ostoje zwierząt chronionych. Prowadzona w nich gospodarka leśna powinna być ściśle podporządkowana pełnionej przez nie roli.

Proces certyfikacji gospodarki leśnej przez Forest Stewardship Council (FSC, Rada Zrównoważonej Gospodarki Leśnej) ma na celu sprawdzenie, czy prowadzona gospodarka jest zgodna ze ustanowionymi standardami. Gospodarka leśna jest oceniana według lokalnych standardów – tymczasowych lub zaakceptowanych przez FSC – oraz przebiega według określonej procedury. Po certyfikacji właściciele lub zarządzający lasami mogą sprzedawać produkty leśne z logiem FSC. Certyfikacja jest prowadzona w celu oceny jakości prowadzonej gospodarki oraz w celu zapewnienia, że drewno certyfikowane przez FSC pochodzi z dobrze zarządzanych lasów. Certyfikacja lasów pozwala na osiąganie korzyści z takiego gospodarowania, które jest zgodne z zasadami ochrony środowiska, bierze pod uwagę prawa pracowników i lokalnej ludności oraz zapewnia dochodowość gospodarki i pozwala na sprzedaż swych produktów jako certyfikowanych przez FSC. Przepisy odnośnie certyfikacji gospodarki leśnej mówią m.in., że:

- prace leśne muszą polepszać funkcje ekologiczne pełnione przez lasy, w tym stabilność zlewni, ochronę zasobów biologicznych i ochronę siedlisk zwierząt,
- planowanie i wdrażanie zapisów planu musi uwzględniać zasadę utrzymania trwałości wszystkich zasobów leśnych, bazującą na rozumieniu i właściwym dokumentowaniu lokalnej ekologii lasu, prace leśne muszą mieć pozytywny i trwały wpływ na lokalną społeczność.

W celu dalszego powiększania terenów leśnych gminy należy wprowadzać zalesienia gruntów nieprzydatnych lub mało przydatnych do produkcji rolnej.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- ochrona istniejących kompleksów leśnych,
- racjonalna gospodarka leśna zgodna ze standardami FSC (Forest Stewardship Council).

Zadania długoterminowe 2009-2014:

- określenie terenów do zalesienia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- wzrost lesistości,
- zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo.

Kierunek działań:

Identyfikacja i ochrona pozostałych obszarów cennych przyrodniczo

Wszechstronne poznanie zasobów przyrodniczych gminy oraz dokonanie ich oceny możliwe jest poprzez przeprowadzenie waloryzacji przyrodniczej, której zasadniczym elementem jest inwentaryzacja zasobów przyrody ożywionej i nieożywionej. Procedura ta jest nieodzownym instrumentem w procesie prawidłowego sporządzania wszelkich dokumentów obejmujących zagospodarowanie przestrzenne oraz prowadzenia racjonalnej gospodarki. W wyniku dokonanej oceny zostaną wytypowane cenne w skali lokalnej obszary, które należałoby objąć indywidualną i obszarową formą ochrony.

Wszystkie cieki i zbiorniki wodne, a także inne ekosystemy o charakterze zdeterminowanym przez wodę (źródłiska, torfowiska, lasy łęgowe, łąki zalewowe, szuwały) to obiekty pełniące ważne role przyrodnicze m. in. jako ostoje bioróżnorodności, czy ciągi migracyjne. Dodatkowym argumentem przemawiającym za ochroną tego typu ekosystemów jest ich wrażliwość na zmiany zachodzące w ich sąsiedztwie, szczególnie naruszanie stosunków hydrologicznych.

Wzbogacenie systemu przyrodniczego gminy można również osiągnąć poprzez rozbudowę istniejących terenów zieleni urządzonej, które zapewniają ciągłość systemu przyrodniczego.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- sporządzenie dokumentacji w zakresie inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy.

Zadania długoterminowe 2009-2014:

- ochrona zieleni dolin rzecznych, terenów torfowiskowych i zabagnionych oraz innych ekosystemów hydrogenicznych,
- ochrona i rozwój terenów zieleni urządzonej.

Kierunek działań:

Zachowanie bioróżnorodności obszarów rolniczych

Obszary rolnicze bogate są w siedliska o charakterze półnaturalnym, które posiadają rodzimy skład gatunkowy, utrzymujący się dzięki ekstensywnej działalności człowieka. Miejsca te często stanowią ostoje dzikiej przyrody. Istotnym elementem krajobrazu rolniczego są również użytki przyrodnicze takie, jak np.: oczka wodne, zadrzewienia śródpolne, torfowiska, miedze i inne tereny nierolne.

Ich utrzymanie uzależnione jest od stosowania metod gospodarki rolniczej przyjaznych środowisku, które umożliwiają racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody i ograniczenie negatywnego wpływu rolnictwa na środowisko. Do elementarnych zasad takiego gospodarowania należy właściwy dobór roślin do uprawy i dostosowanie poziomu nawożenia do typu siedliska. Specyfiką rolnictwa zrównoważonego jest wielokierunkowość produkcji rolniczej, która sprzyja różnicowaniu się struktury krajobrazu obszarów wiejskich i zachowaniu różnorodności biologicznej.

Jednym z najważniejszych instrumentów polityki zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich są tzw. programy rolnośrodowiskowe. Ich celem jest ochrona i kształtowanie środowiska na obszarach rolnych oraz łagodzenie negatywnych skutków środowiskowych gospodarki rolnej.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- rozwijanie i tworzenie nowych pasów zieleni śródpolnej,
- wdrożenie programów rolnośrodowiskowych zwłaszcza na obszarach proponowanych do objęcia siecią Natura 2000.

Zadania długoterminowe 2009-2014:

- zachowanie agro-ekosystemów o wysokich walorach przyrodniczych,
- zachowanie ostoi różnorodności biologicznej w postaci śródpolnych zadrzewień, wysp leśnych, kęp oraz oczek wodnych stałych i okresowych.

Kierunek działań:

Optymalne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych

Walory przyrodniczo-kulturowe gminy stwarzają szansę rozwoju na jej terenie turystyki. Rozwój tzw. „miękkiej” turystyki może odgrywać bardzo istotną rolę w kształtowaniu proekologicznych struktur gospodarczych w gminie oraz sprzyjać rozwojowi innych dziedzin życia społeczno-gospodarczego. Gmina posiada szczególnie sprzyjające warunki do rozwoju agroturystyki. Z uwagi na niejednokrotnie negatywny wpływ turystyki na środowisko, zaplecze turystyczno-rekreacyjne oraz

szlaki turystyczne, należy planować i projektować z dala od obszarów pełniących kluczową rolę przyrodniczą w regionie. W celu kontrolowania ruchu turystycznego na obszarach chronionych niezbędne jest prowadzenie stałego monitoring. Mechanizm ten pozwoli sterować natężeniem ruchu turystycznego w taki sposób, aby nie dopuścić do przekroczenia pojemności turystycznej ekosystemu.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- monitoring ruchu turystycznego na obszarach chronionych,
- budowa ścieżek edukacji ekologicznej.

Zadania długoterminowe 2004-2014:

- kontrola ruchu turystycznego na obszarach chronionych,
- rozwój zaplecza turystyczno-rekreacyjnego przy pełnej ochronie przyrody i krajobrazu,
- promocja turystyki kwalifikowanej („eko-turystyki”).

4.3.5. Gospodarka odpadami

Cel systemowy:

Minimalizacja ilości powstających odpadów oraz doskonalenie systemu odzysku i unieszkodliwiania odpadów

Kierunki działań dla celu w zakresie gospodarki odpadami zostały szczegółowo omówione w „Planie gospodarki odpadami dla gminy Gołańcz”

4.3.6. Edukacja

Cel systemowy:

Edukacja ekologiczna społeczeństwa

Kierunek działań:

Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa

Niezbędnym warunkiem realizacji celów w zakresie ochrony i poprawy jakości środowiska oraz racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych jest dobrze zorganizowany system edukacji ekologicznej. Dlatego konieczna jest jak najbardziej wszechstronna edukacja ekologiczna skierowana do: dzieci oraz osób dorosłych i różnych grup zawodowych (rolników, organizatorów turystyki, przedsiębiorców). Kształtowanie świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży jest ważnym zadaniem realizowanym w formalnym systemie kształcenia obejmującym wychowanie przedszkolne, szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe. System kształcenia uczniów powinien być nastawiony na wykształcenie u nich umiejętności obserwowania środowiska i zmian w nim zachodzących, wrażliwości na piękno przyrody i szacunku dla niej oraz zwrócenie uwagi na najistotniejsze w gminie problemy związane z ochroną środowiska.

Najlepszym i najefektywniejszym sposobem podniesienia świadomości ekologicznej osób dorosłych jest zaangażowanie mieszkańców w procesy decyzyjne. Wymaga to szerokiego informowania społeczeństwa o stanie środowiska, działaniach

na rzecz jego ochrony, a także o możliwościach prawnych uczestniczenia mieszkańców w podejmowaniu decyzji mających wpływ na jego stan. Edukacja społeczeństwa powinna pomóc w ukształtowaniu właściwego stosunku do otaczającego środowiska naturalnego, doprowadzić do jego większego poszanowania i zachęcić do wprowadzania zdrowego trybu życia.

Należy również podjąć działania na rzecz sprawnego pozyskiwania i dystrybucji informacji o środowisku poprzez tworzenie rejestrów informacji środowiskowych. Udostępnianie informacji będzie pomocne przy stymulowaniu proekologicznych zachowań społeczności gminnej.

Zadania krótkoterminowe 2004-2008:

- wprowadzenie programów edukacji ekologicznej i organizowanie konkursów o tematyce ekologicznej w szkołach,
- promocja i wspieranie przedsięwzięć proekologicznych poprzez stworzenie atrakcyjnego systemu zachęt i nagród finansowych,
- stworzenie powszechnego dostępu do informacji o środowisku.

Zadania długoterminowe 2009-2014:

- edukacja ekologiczna rolników w zakresie programów rolnośrodowiskowych, rolnictwa ekologicznego, agroturystyki,
- szkolenie zawodowe nauczycieli, pracowników administracji samorządowej w zakresie ochrony środowiska,
- promocja walorów środowiskowych gminy.

5. HARMONOGRAM REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ NA LATA 2004-2008

5.1. Wprowadzenie

W formułowaniu harmonogramu, tj. listy przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 –2008, uwzględniono kryteria wyboru przedstawione w poprzednim rozdziale. Cele ekologiczne do 2014 roku i kierunki działań przedstawione w rozdziale 4, są bazą dla konkretnych przedsięwzięć (inwestycyjnych i pozainwestycyjnych). W formułowaniu listy przedsięwzięć uwzględniono również niektóre przedsięwzięcia zgłaszane do realizacji w najbliższych czterech latach przez gminę.

Poszczególne przedsięwzięcia zostały przedstawione w tabelach, gdzie przyporządkowano je konkretnym kierunkom działań, wyszczególnionym w ramach każdego celu ekologicznego do 2008 roku (rozdz.4), podano szacunkowe koszty ich realizacji, źródła finansowania oraz instytucje odpowiedzialne i włączone w ich realizację.

Należy podkreślić, że zaproponowana lista przedsięwzięć nie zamyka możliwości realizowania innych, charakteryzujących się mniejszą skalą.

5.2. Harmonogram

Proponowane do realizacji w latach 2004 – 2008 przedsięwzięcia ujęto w następujących tabelach:

Powietrze atmosferyczne	–	Tab. 5.1
Zasoby wodne	–	Tab. 5.2
Powierzchnia terenu i środowisko glebowe	–	Tab. 5.3
Zasoby przyrody	–	Tab. 5.4
Edukacja ekologiczna	–	Tab. 5.5

Przedsięwzięcia w zakresie gospodarki odpadami zostały przedstawione w Planie Gospodarki Odpadami dla gminy Gołańcz.

W tabelach zastosowano następujące oznaczenia:

- literowe w kolumnie „Zadania”:
 - (W) – zadania własne gminy
 - (K) – zadania koordynowane przez gminę
- kolory w wierszach zadań:

zadania inwestycyjne
zadania

Tab.5.1. Harmonogram realizacji przedsięwzięć na lata 2004-2008 w zakresie "Powietrze atmosferyczne"

Kierunki działań	Zadania	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Termin realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania	Wskaźniki monitorowania
				2004	2005	2006	2007	2008		
Poprawa jakości powietrza atmosferycznego, ochrona przed hałasem i niejonizującym promieniowaniem elektromagnetycznym										
Ograniczenie niskiej emisji	program wymiany kotłów węglowych na kotły wykorzystujące bardziej ekologiczne nośniki energii (K)	mieszkańcy	zadanie ciągłe	–	10,00	10,00	10,00	10,00	środki własne mieszkańców; FOŚiGW	liczba gospodarstw domowych, które wymieniły kotły węglowe
	wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii poprzez ich popularyzację i wsparcie finansowe (W)	gmina	zadanie ciągłe	–	15,00	15,00	15,00	15,00	FOŚiGW; fundusze unijne	% energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych
	termomodernizacja istniejących budynków, stosowanie energooszczędnych materiałów i technologii przy budowie nowych obiektów (K)	mieszkańcy	zadanie ciągłe	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	środki własne mieszkańców	liczba ocieplonych budynków
	edukacja mieszkańców nt. zanieczyszczeń z niskiej emisji i szkodliwości spalania odpadów w piecach domowych (K)	gmina; jednostki oświatowe	2004 - 2008	0,25	0,50	0,50	0,50	0,50	środki własne gminy; FOŚiGW	liczba odbytych szkoleń
Ograniczenie uciążliwości systemu komunikacyjnego	rejestr obszarów, na których występuje przekroczenie norm poziomu hałasu pochodzącego z węzłów i głównych szlaków komunikacyjnych i jego aktualizacja (K)	gmina WIOŚ	2005 - 2008	–	wkład rzeczowy Zarządu Dróg			środki własne Zarządu Dróg, FOSiGW	istnienie aktualnego rejestru obszarów z przekroczonymi normami	
	budowa infrastruktury rowerowej: oznakowanie tras rowerowych, budowa parkingów dla rowerów i ścieżek: - Gołańcz-Chawłodno-Laskownica-Pojezierze-Gołańcz, - Gołańcz-Czeszewo-Brdowo, - Gołańcz-Chojna-Smogulec-Gołańcz, - ul. Jeziorna- Zamkowa-Cisowa-Oleszno-Lasek-Czerlin-ul. Klasztorna, - Gołańcz-Laskownica Mała-Szaniec-Pojezierze-Gołańcz (W)	gmina	2004 - 2008	98,00			środki własne gminy, FOŚiGW	długość oznakowanych tras rowerowych; liczba stojaków na rowery		

Kierunki działań	Zadania	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Termin realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania	Wskaźniki monitorowania
				2004	2005	2006	2007	2008		
	modernizacja dróg wiejskich ok.6,0 km (W)	gmina	2004-2008	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	środki własne gminy; fundusze pomocowe	długość [km] zmodernizowanych dróg
Ochrona przed niejonizującym promieniowaniem elektromagnetycznym	sporządzenie rejestru terenów zagrożonych niejonizującym promieniowaniem elektromagnetycznym oraz jego aktualizacja (K)	gmina	2007	–	–	–	wkład rzeczowy Zakładu Energetycznego		środki własne Zakładu Energetycznego, FOSiGW	istnienie aktualnego rejestru źródeł promieniowania elektromagnetycznego

Tab.5.2. Harmonogram realizacji przedsięwzięć na lata 2004-2008 w zakresie "Zasoby wodne"

Kierunki działań	Zadania	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Termin realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania	Wskaźniki monitorowania	
				2004	2005	2006	2007	2008			
Poprawa jakości i ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, zapewnienie wszystkim mieszkańcom gminy odpowiedniej jakości wody do picia.											
Ograniczenie dopływu zanieczyszczeń do wód powierzchniowych i podziemnych	wyrównanie dysproporcji pomiędzy zwodociągowaniem i skanalizowaniem gminy: - kanalizacja os. Smolary w Gołańczy, - kanalizacja wsi Chawłodno, - kanalizacja miejscowości Smogulec (wraz z przepompownią) (W)	gmina	2004 - 2008	2 600,00					środki własne gminy, FOŚiGW, BOŚ, EkoFundusz, dot. A.W.R.S.P., środki pomocowe	% skanalizowania gminy	
	bieżąca modernizacja sieci kanalizacyjnej (W)	gmina	zadanie ciągłe	2 285,00					środki własne gminy, NFOŚiGW, BOŚ, EkoFundusz	prawidłowe funkcjonowanie sieci kanalizacyjnej	
	stały monitoring odcieków ze składowiska oraz wód powierzchniowych i podziemnych na terenach przyległych do składowiska (K)	Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	zadanie ciągłe	wkład rzeczowy Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej					środki własne Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	ilość wykonanych badań; publikacja i udostępnienie wyników badań	
Rozpoznanie potencjalnych źródeł zanieczyszczenia wód	rejestr przydomowych oczyszczalni ścieków (W)	gmina	zadanie ciągłe	wkład rzeczowy gminy					środki własne gminy	istnienie aktualnego rejestru	
	rejestr zbiorników bezodpływowych (szamb) (W)	gmina	zadanie ciągłe	0,25	0,50	–	–	–	środki własne gminy	istnienie aktualnego rejestru	
	lokalizacja i rejestr nielegalnych zrzutów ścieków oraz jego aktualizacja (K)	gmina WIOŚ	2004 - 2008	wkład rzeczowy gminy, WIOŚ					środki własne gminy środki własne WIOŚ	istnienie aktualnego rejestru	
Racjonalna gospodarka zasobami wodnymi	bieżąca modernizacja sieci wodociągowej: - modernizacja hydroforni Łęgniszewo, - wymiana sieci wodociągowej z azbestu na PCV - zakup agregatora prądotwórczego (Morakowo), - pogłębienie sieci wodociągowej (W)	gmina	zadanie ciągłe	527,00					środki własne gminy	% strat wody; dobra jakość wody;	
	budowa sztucznego zalewu na jeziorze Laskownickim	gmina	2005-2008	-	17 400,00				środki własne gminy, FOGR, dotacje Urzędu Marszałkowskiego, FOŚiGW	istnienie sztucznego zalewu	
	zwiększenie liczby oczek śródpolnych (W)	gmina	2005-2008	-	wkład rzeczowy gminy,				środki własne gminy, fundusze strukturalne, FOŚiGW, FOGR	ilość powstałych oczek wodnych	

Tab.5.3. Harmonogram realizacji przedsięwzięć na lata 2004-2008 w zakresie "Powierzchnia terenu i środowisko glebowe"

Kierunki działań	Zadania	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Termin realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania	Wskaźniki monitorowania	
				2004	2005	2006	2007	2008			
Ochrona środowiska glebowego, ochrona zasobów mineralnych i zminimalizowanie skutków eksploatacji.											
Zapobieganie degradacji gleb	upowszechnianie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej wśród rolników (K)	gmina ODR	2004 - 2006	0,50	1,00	1,00	–	–	środki własne gminy i ODR	odbycie co najmniej 2 szkoleń w ciągu roku; liczba rozprawdzonych kodeksów	
	zabezpieczenie terenów narażonych na erozję poprzez wprowadzanie zadrzewień i zalesień (K)	gmina	2007 - 2008	–	–	–	1,00	1,00	środki własne gminy, FOŚiGW, Fundusz Leśny	liczba nasadzeń	
	podnoszenie świadomości mieszkańców o zagrożeniu i degradującym oddziaływaniu wypalania traw (K)	gmina ODR OSP	2004 - 2006	0,25	0,50	0,50	–	–	środki własne gminy, ODR i OSP	odbycie co najmniej 1 spotkania edukacyjnego w ciągu roku; liczba rozprawdzonych ulotek informacyjnych	
	wspieranie i promowanie rolnictwa ekologicznego (K)	gmina ODR	2005 - 2008	–	1,00	1,00	1,00	1,00	środki własne gminy, ODR	liczba odbytych szkoleń; liczba przeszkolonych rolników; liczba rozprawdzonych ulotek informacyjnych	
Zapobieganie degradacji zasobów złóż mineralnych	rozpoznanie nielegalnego wydobycia kopalin (W)	gmina	2005	–	0,30	–	–	–	środki własne gminy	istnienie rejestru miejsc nielegalnego wydobycia kopalin	

Tab.5.4. Harmonogram realizacji przedsięwzięć na lata 2004-2008 w zakresie "Zasoby przyrody"

Kierunki działań	Zadania	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Termin realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania	Wskaźniki monitorowania	
				2004	2005	2006	2007	2008			
Zachowanie i ochrona bioróżnorodności, rozwój systemów ochrony przyrody.											
Doskonalenie systemu obszarów chronionych	utrzymywanie istniejących form ochrony przyrody (K)	Wojewódzki Konserwator Przyrody	zadanie ciągłe	wkład rzeczowy wojewody					budżet wojewody	% powierzchni gminy obszarów chronionych	
	wdrożenie sieci NATURA 2000 (K)	Ministerstwo Środowiska	b.d.	wkład rzeczowy MŚ					budżet państwa, środki UE	% powierzchni gminy objęty siecią NATURA 2000	
Ochrona i zrównoważone użytkowanie lasów	ochrona istniejących kompleksów leśnych (K)	Nadleśnictwo Podanin i Durowo	zadanie ciągłe	wkład rzeczowy Nadleśnictwa Podanin i Durowo					środki własne Nadleśnictwa Podanin i Durowo, Fundusz Leśny	stan kompleksów leśnych	
	racjonalna gospodarka leśna zgodna z FSC (K)	Nadleśnictwo Podanin i Durowo	zadanie ciągłe	wkład rzeczowy Nadleśnictwa Podanin i Durowo					środki własne Nadleśnictwa Podanin i Durowo	struktura gatunkowa i wiekowa drzewostanu	
Identyfikacja i ochrona pozostałych obszarów cennych przyrodniczo	sporządzenie dokumentacji w zakresie inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy (W)	gmina	2007	–	–	–	30,00	–	środki własne gminy; Gminny FOŚiGW	istnienie dokumentacji w zakresie inwentaryzacji i waloryzacji	
Zachowanie bioróżnorodności obszarów rolniczych	wdrożenia programów rolnośrodowiskowych zwłaszcza na obszarach objętych siecią Natura 2000 (K)	gmina ODR	2004 - 2008	0,25	0,50	0,50	0,50	0,50	środki własne gminy i ODR	liczba przeprowadzonych szkoleń; liczba gospodarstw, które wdrożyły programy rolnośrodowiskowe	
	rozwijanie i tworzenie nowych pasów zieleni śródpolnej (K)	gmina; właściciele gruntów rolnych	2005 - 2007	–	1,00	1,00	1,00	–	środki własne właścicieli gruntów; Gminny FOŚiGW	powierzchnia nasadzeń śródpolnych	
Optymalne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych:	monitoring ruchu turystycznego na obszarach chronionych (K)	Wojewódzki Konserwator Przyrody	zadanie ciągłe	wkład rzeczowy wojewody					budżet wojewody	poziom natężenia ruchu turystycznego	
	budowa ścieżek edukacji ekologicznej (W)	gmina	2005 - 2006	–	5,00	4,00	–	–	środki własne gminy; gminny FOŚiGW	liczba powstałych ścieżek	

Tab.5.5. Harmonogram realizacji przedsięwzięć na lata 2004-2008 w zakresie "Edukacja ekologiczna"

Załącznik nr 1 do uchwały nr 12/2008/2009 Sejmiku Powiatu Łódzkiego z dnia 12 lutego 2009 r. w sprawie uchwalenia budżetu Powiatu Łódzkiego na rok 2009										
Kierunki działań	Zadania	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Termin realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania	Wskaźniki monitorowania
				2004	2005	2006	2007	2008		
Edukacja ekologiczna społeczeństwa										
Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa	wprowadzenie programów edukacji ekologicznej i organizowanie konkursów o tematyce ekologicznej w szkołach (W)	gmina; jednostki oświatowe	zadanie ciągłe	2,00	4,00	5,00	5,00	5,00	Powiatowy i Gminny FOŚiGW	istnienie programu edukacji ekologicznej; liczba konkursów szkolnych o tematyce ekologicznej organizowanych w ciągu roku
	promocja i wspieranie przedsięwzięć proekologicznych poprzez stworzenie atrakcyjnego systemu zachęt i nagród finansowych (W)	gmina	zadanie ciągłe	–	5,00	5,00	5,00	5,00	środki własne gminy; Gminny FOŚiGW	liczba podmiotów, które skorzystały z systemu
	stworzenie powszechnego dostępu do informacji o środowisku (W)	gmina	zadanie ciągłe	0,30	2,00	1,00	1,00	1,00	środki własne gminy	istnienie systemu dostępu do informacji o środowisku

6. ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA

6.1. Wprowadzenie

Warunkiem realizacji Programu ochrony środowiska jest ustalenie systemu zarządzania tym programem. System ten powinien składać się z następujących elementów:

- zasady realizacji Programu,
- instrumenty zarządzania,
- monitoring,
- struktura zarządzania Programem,
- sprawozdawczość z realizacji Programu,
- harmonogram realizacji,
- działania w zakresie zarządzania.

Zarządzanie Programem odbywać się powinno z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju, w oparciu o instrumenty zarządzania, zgodne z kompetencjami i obowiązkami podmiotów zarządzających.

6.2. Uczestnicy wdrażania Programu

Podstawową zasadą realizacji Programu ochrony środowiska powinna być zasada wykonywania zadań jednostek związanych z systemem zarządzania środowiskiem, świadomych istnienia Programu i ich uczestnictwa w nim. Można wyodrębnić cztery grupy podmiotów uczestniczących w Programie z uwagi na pełnioną przez nie rolę. Są to:

- podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu programem,
- podmioty realizujące zadania programu,
- podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty programu,
- społeczność jako główny podmiot odbierający wyniki działań programu.

Włączanie do procesu szerokiego grona uczestników zapewnia jego akceptację i równomierne obciążenie poszczególnych partnerów w postaci środków i obowiązków.

Bezpośrednim realizatorem programu będą podmioty gospodarcze planujące i realizujące inwestycje zgodnie z kierunkami nakreślonymi przez Program, jak również samorząd gminy jako realizatorzy inwestycji w zakresie ochrony środowiska na swoim terenie. Podmioty te będą również przekazywały informacje w ramach monitoringu realizacji zadań Programu i efektów w środowisku. Bezpośrednim odbiorcą programu będzie społeczeństwo gminy.

6.3. Instrumenty realizacji Programu

Zarządzanie Programem będzie się odbywać z wykorzystaniem instrumentów, które pozwolą na jego weryfikację w oparciu o wyniki monitorowania procesów zachodzących w szeroko rozumianym otoczeniu realizowanej polityki ekologicznej. Instrumenty służące realizacji Programu wynikają z ustaw Prawo ochrony środowiska, o zagospodarowaniu przestrzennym, o ochronie przyrody, o odpadach, Prawo geologiczne i górnicze, Prawo budowlane. Są to instrumenty prawne, finansowe, społeczne i strukturalne.

6.3.1. Instrumenty prawne

Do instrumentów prawnych należą:

- pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym pozwolenia zintegrowane,
- decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami,
- koncesje geologiczne wydawane na rozpoznanie i eksploatację surowców mineralnych.

Ponadto bardzo ważnymi instrumentami służącymi właściwemu gospodarowaniu zasobami środowiska są raporty i przeglądy ekologiczne oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Szczególnym instrumentem prawnym stał się monitoring, czyli pomiar stanu środowiska prowadzony zarówno w odniesieniu do badań jakości środowiska, jak też do ilości zasobów środowiskowych.

6.3.2. Instrumenty finansowe

Do instrumentów finansowych należą:

- opłaty za korzystanie ze środowiska - za emisję zanieczyszczeń do powietrza, za pobór wody powierzchniowej i podziemnej, za odprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, za zbieranie, transport i odzysk lub unieszkodliwianie odpadów komunalnych, za składowanie odpadów, za powierzchnię, z której odprowadzane są ścieki,
- administracyjne kary pieniężne,
- odpowiedzialność cywilna, karna i administracyjna,
- kredyty i dotacje z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz innych funduszy,
- pomoc publiczna na ochronę środowiska w postaci preferencyjnych pożyczek i kredytów, dotacji, odroczeń, rozłożenia na raty i umorzeń płatności wobec budżetu państwa i funduszy ekologicznych, zwolnień i ulg podatkowych i in.

6.3.3. Instrumenty społeczne

Wśród instrumentów społecznych wyróżnić należy współdziałanie. Uzgodnienia instytucjonalne i konsultacje społeczne są ważnym elementem skutecznego zarządzania realizującego zasady zrównoważonego rozwoju. Narzędzia dla usprawniania współpracy i budowania partnerstwa, to tzw. „uczenie się poprzez działanie”. Wśród nich istnieje podział na dwie kategorie wewnętrzne: pierwsza dotyczy

działań samorządów, druga polega na budowaniu powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem.

W pierwszym przypadku narzędziami są:

- doksztalcanie profesjonalne i systemy szkoleń,
- interdyscyplinarny model pracy,
- współpraca i partnerstwo w systemach sieciowych.

W drugim:

- udział społeczeństwa w zarządzaniu poprzez systemy konsultacji i debat publicznych,
- prowadzenie kampanii edukacyjnych.

Narzędziami dla formułowania, integrowania i wdrażania polityk środowiskowych są:

- środowiskowe porozumienia, karty, deklaracje, statuty,
- strategie i plany działań,
- systemy zarządzania środowiskiem,
- ocena wpływu na środowisko,
- ocena strategii środowiskowych.

Narzędziami włączającymi mechanizmy rynkowe w realizację zrównoważonego rozwoju są:

- opłaty, podatki, grzywny (na rzecz środowiska),
- regulacje cenowe,
- regulacje użytkowania,
- ocena inwestycji,
- środowiskowe zalecenia dla budżetowania,
- kryteria środowiskowe w procedurach przetargowych.

Narzędziami dla pomiaru, oceny i monitorowania skutków rozwoju zrównoważonego są:

- wskaźniki równowagi środowiskowej,
- ustalenie wyraźnych celów operacyjnych,
- monitorowanie skuteczności procesów zarządzania.

Edukacja ekologiczna jest bardzo ważnym instrumentem społecznym wspomagającym wdrażanie Programów ochrony środowiska. Głównym jej celem jest kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz przyjaznych dla środowiska nawyków i codziennych postaw. W społeczeństwie zaczyna istnieć coraz większa potrzeba posiadania takiej wiedzy. W ciągu ostatnich dziesięciu lat obserwuje się znaczny rozwój edukacji ekologicznej. Istotną rolę odgrywają tutaj pozarządowe organizacje ekologiczne i szkoły wszystkich szczebli. Ponadto ważny oddźwięk w społeczeństwie mają kampanie ekologiczne, które mają na celu uświadamianie i nagłaśnianie problemów ekologicznych społeczeństwu.

Szkolenia powinny być organizowane w szczególności dla:

- pracowników administracji,
- samorządów mieszkańców,
- nauczycieli szkół wszystkich szczebli,
- członków organizacji pozarządowych,
- dziennikarzy,
- dyrekcji i kadry zakładów produkcyjnych.,
- właścicieli i pracowników gospodarstw rolnych.

Podstawą skuteczności działań edukacyjnych jest rzetelne informowanie społeczeństwa nt. stanu środowiska np. poprzez wydawanie ogólnodostępnych raportów o stanie środowiska. Istotne jest także komunikowanie się ze społeczeństwem przy podejmowaniu decyzji o działaniach inwestycyjnych.

6.3.4. Instrumenty strukturalne

Do instrumentów strukturalnych należą programy strategiczne np. strategie rozwoju wraz z programami sektorowymi. Strategia jest dokumentem wytyczającym główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska. Dokument ten jest bazą dla opracowania programów sektorowych (np. dot. rozwoju obszarów wiejskich, przemysłu, ochrony zdrowia, turystyki, ochrony środowiska, itd.).

6.4. Monitoring środowiska

Celem monitoringu jest ocena stanu środowiska - czy stan środowiska ulega polepszeniu czy pogorszeniu – poprzez zbieranie, analizowanie i udostępnianie danych dotyczących jakości środowiska i zachodzących w nim zmian. Jest również podstawą oceny efektywności wdrażania polityki środowiskowej. Dostarcza on informacji o efektach wszystkich działań na rzecz ochrony środowiska.

Badanie stanu środowiska realizowane jest w ramach państwowego monitoringu środowiska, który z mocy ustawy koordynowany jest przez organy Inspekcji Ochrony Środowiska. Sieci krajowe i regionalne koordynowane są przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, zaś sieci lokalne przez wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska w uzgodnieniu z Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska. Skoordynowanie działań pozwala na szerokie i wszechstronne wykorzystanie wyników badań.

Głównym zadaniem sieci krajowych jest śledzenie w skali kraju trendów poszczególnych wskaźników jakości środowiska dla potrzeb realizacji polityki ekologicznej państwa. W ramach sieci krajowych realizowane są również badania wynikające z zobowiązań międzynarodowych. Dane są gromadzone i przetwarzane na poziomie centralnym. Krajowe bazy danych zlokalizowane są w instytutach naukowo-badawczych sprawujących nadzór merytoryczny nad poszczególnymi podsystemami.

Sieci regionalne podzielone na międzywojewódzkie i wojewódzkie mają za zadanie udokumentowanie zmian zachodzących w środowisku w regionie czy województwie. Programy badań są specyficzne dla regionu tzn. ściśle powiązane z geograficzną, gospodarczą i ekologiczną charakterystyką danego obszaru. W praktyce inicjatywę odnośnie organizacji systemów regionalnych podejmują wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska. Ujęcie w programie istotnych problemów ekologicznych osiągane jest poprzez uzgadnianie programów z wojewodami.

Sieci lokalne funkcjonują w celu śledzenia i kontrolowania wpływu najbardziej szkodliwych źródeł punktowych lub obszarowych na lokalny poziom zanieczyszczeń. Tworzone są przez organy administracji państwowej, gminy oraz podmioty gospodarcze oddziałujące na środowisko. Koordynacyjna rola WIOŚ realizowana jest poprzez uzgadnianie programów pomiarowych realizowanych w sieci lokalnej, jak również weryfikację uzyskanych danych pomiarowych. Natomiast decyzje obligujące podmioty gospodarcze do realizacji badań środowiska, na które mają znaczący wpływ wydawane są przez władze samorządowe.

W gminie Gołańcz monitoring jakości środowiska realizowany jest w ramach monitoringu regionalnego województwa wielkopolskiego i prowadzony jest przez Wojewódzką Inspekcję Ochrony Środowiska w Poznaniu. W okresie wdrażania Programu, dane uzyskiwane z monitoringu jakości środowiska będą pomocne przy aktualizacji Programu ochrony środowiska.

6.5. Kontrola, monitoring i zarządzanie Programem

6.5.1. Kontrola i monitoring Programu

Kontrola i monitoring realizacji celów i zadań Programu ochrony środowiska winien obejmować określenie stopnia wykonania działań:

- określenie stopnia realizacji przyjętych celów;
- ocenę rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami a ich wykonaniem;
- analizę przyczyn rozbieżności.

Koordynator wdrażania Programu będzie oceniać co dwa lata stopień wdrożenia. W latach 2004-2006 na bieżąco będzie monitorowany postęp w zakresie wdrażania zdefiniowanych działań, a pod koniec 2006 roku nastąpi ocena rozbieżności między celami zdefiniowanymi w Programie i analiza przyczyn tych rozbieżności. Wyniki oceny będą stanowiły wykładnię dla kolejnego Programu, w którym zostaną zdefiniowane cele i zadania na lata 2009-2018, z uszczegółowieniem działań na lata 2009 i 2012. Ten cykl będzie się powtarzał co dwa lata, co zapewni uaktualnienie strategii krótkoterminowej czteroletniej i polityki długoterminowej dziesięcioletniej.

6.5.2. Wdrażanie i zarządzanie Programem

Program ochrony środowiska dla gminy Gołańcz wchodzi do realizacji na podstawie uchwały Rady Gminy.

Efektywne wdrożenie i zarządzanie niniejszym Programem wymaga dużego zaangażowania administracji samorządowej, a także współpracy pomiędzy wszystkimi instytucjami włączonymi w zagadnienia ochrony środowiska.

Za realizację programu odpowiedzialne są władze gminy, które powinny wyznaczyć koordynatora wdrażania programu. Taką rolę, w imieniu Burmistrza, powinien pełnić referat odpowiedzialny za ochronę środowiska (osoba odpowiedzialna za ochronę środowiska). Koordynator będzie współpracował ściśle z Burmistrzem i Radą Gminy, przedstawiając okresowe sprawozdania z realizacji programu.

Program będzie wdrażany przy udziale wielu partnerów, wśród których należy wymienić: poszczególne wydziały i referaty Urzędu Gminy, zakłady przemysłowe i podmioty gospodarcze, instytucje kontrolujące (WIOS w Poznaniu, WSSE w Poznaniu, Powiatowa SSE w Wągrowcu), rolnicy, mieszkańcy, organizacje pozarządowe, nauczyciele i inne. Wszystkie jednostki będą musiały ze sobą współpracować poprzez stałą wymianę informacji i wiedzy. Jednocześnie każdy z partnerów powinien być informowany o postępach we wdrażaniu Programu. W celu usprawnienia tych działań zaleca się opracować szczegółowy harmonogram spotkań partnerów uczestniczących we wdrażaniu Programu.

Bardzo ważna jest również współpraca z sąsiednimi gminami, bowiem zagrożenia dla środowiska mają pochodzenie lokalne, ale mogą one oddziaływać także na znacznie większych obszarach. Stąd też wynika potrzeba rozwiązań tych problemów w oparciu o współpracę z sąsiednimi gminami, np. w zakresie gospodarki odpadami. Współpraca taka, oprócz pozytywnych efektów dla środowiska może przynieść także korzyści ekonomiczne.

6.5.3. Harmonogram wdrażania Programu

W tabeli określono harmonogram wdrażania Programu ochrony środowiska dla gminy Gołańcz.

Tab.6.1. Harmonogram wdrażania „Programu ochrony środowiska dla gminy Gołańcz”

Zadania	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Program ochrony środowiska dla gminy Gołańcz											
Cele długoterminowe na 10 lat	do 2014				do 2018				do 2022		
Cele krótkoterminowe na 4 lata	2004-2008		2007-2010		2009-2012		2011-2014		2013-2016		2015-2018
Monitoring											
Monitoring stanu środowiska											
Monitoring polityki środowiskowej											
- Mierniki efektywności Programu											
- Ocena realizacji celów krótkoterminowych											
- Raport z realizacji Programu											
- Weryfikacja Programu											

6.6. Mierniki realizacji Programu

Pomiar stopnia realizacji celów Programu będzie odbywał się poprzez mierniki. Będą to mierniki związane z poszczególnymi celami. Niektóre z mierników są parametrami stanu środowiska w sytuacji, gdy cel Programu odnosi się wprost do zasobu środowiskowego.

Tab.6.2. Mierniki realizacji Programu ochrony środowiska

Cel	Mierniki
Powietrze atmosferyczne. Hałas. Promieniowanie elektromagnetyczne. Cel Poprawa jakości powietrza atmosferycznego. Ochrona przed hałasem i niejonizującym promieniowaniem elektromagnetycznym	• poziom zanieczyszczenia powietrza • poziom redukcji emisji gazów cieplarnianych i gazów niszczących warstwę ozonową • % energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych • poziom hałasu • udział terenów szczególnie zagrożonych emisją hałasu komunikacyjnego • liczba pasażerów korzystających z komunikacji zbiorowej
Zasoby wodne Cel Poprawa jakości i ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, zapewnienie wszystkim mieszkańcom gminy odpowiedniej jakości wody do picia	• jakość wód powierzchniowych; udział wód pozaklasowych • jakość wód podziemnych; udział wód o bardzo dobrej i dobrej jakości (klasa Ia i Ib) • udział ścieków komunalnych nieoczyszczonych • udział ścieków przemysłowych nieoczyszczonych • udział ścieków oczyszczanych biologicznie • stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej • udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej • udział mieszkańców korzystających z kanalizacji sanitarnej • zużycie wody do celów bytowych na osobę • zużycie wody przez zakłady przemysłowe
Powierzchnia terenu i środowisko glebowe Cel Ochrona środowiska glebowego. Ochrona zasobów mineralnych i zminimalizowanie skutków eksploatacji.	• wskaźniki degradacji gleb • % powierzchni zalesionej • % powierzchni zadrzewień śródpolnych • wielkość powierzchni zdegradowanej • wielkość powierzchni zrehabilitowanej i przywróconej do stanu właściwego • liczba nowopowstałych gospodarstw ekologicznych
Zasoby przyrodnicze Cel Zachowanie i ochrona bioróżnorodności. rozwój systemów ochrony przyrody. Edukacja Cel Edukacja ekologiczna społeczeństwa	• procent powierzchni obszarów prawnie chronionych • wskaźnik lesistości • powierzchnia nowych zalesień • struktura wiekowa i gatunkowa drzewostanu • presja ruchu turystycznego na obszarach chronionych (ilość turystów/ha) • liczba wdrożonych programów rolno-środowiskowych • % wzrost świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży • % wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa dorosłego

Poza głównymi miernikami przy ocenie skuteczności realizacji programu powinny być brane pod uwagę również wskaźniki społeczno-ekonomiczne, wskaźniki presji na środowisko i stanu środowiska oraz wskaźniki reakcji państwa i społeczeństwa.

Wskaźniki społeczno-ekonomiczne:

- poprawa stanu zdrowia obywateli, mierzona przy pomocy takich mierników jak długość życia, spadek umieralności niemowląt, spadek zachorowalności,

- zmniejszenie zużycia energii, surowców i materiałów na jednostkę produkcji oraz zmniejszenie całkowitych przepływów materiałowych w gospodarce,
- coroczny przyrost netto miejsc pracy w wyniku realizacji przedsięwzięć ochrony środowiska,
- zmniejszenie tempa przyrostu obszarów wyłączanych z rolniczego i leśnego użytkowania dla potrzeb innych sektorów produkcji i usług materialnych.

Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko:

- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód lądowych, poprawę jakości wód płynących, stojących i wód podziemnych, a szczególnie głównych zbiorników wód podziemnych, poprawę jakości wody do picia oraz spełnienie przez wszystkie te rodzaje wód wymagań jakościowych obowiązujących w Unii Europejskiej,
- poprawa jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza (zwłaszcza zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla zdrowia i zanieczyszczeń wywierających najbardziej niekorzystny wpływ na ekosystemy, a więc przede wszystkim metali ciężkich, trwałych zanieczyszczeń organicznych, substancji zakwaszających, pyłów i lotnych związków organicznych),
- zmniejszenie uciążliwości hałasu, przede wszystkim hałasu komunikacyjnego,
- zmniejszenie ilości wytwarzanych i składowanych odpadów, rozszerzenie zakresu ich gospodarczego wykorzystania oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska ze strony odpadów niebezpiecznych,
- ograniczenie degradacji gleb, zwiększenie skali przywracania obszarów bezpośrednio lub pośrednio zdegradowanych przez działalność gospodarczą do stanu równowagi ekologicznej, ograniczenie pogarszania się jakości środowiska w jednostkach osadniczych i powstrzymanie procesów degradacji zabytków kultury;
- wzrost lesistości, rozszerzenie renaturalizacji obszarów leśnych oraz wzrost zapasu i przyrostu masy drzewnej, a także wzrost poziomu różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych i poprawa stanu zdrowotności lasów,
- zmniejszenie negatywnej ingerencji w krajobrazie oraz kształtowanie estetycznego krajobrazu zharmonizowanego z otaczającą przyrodą.

Wskaźniki aktywności państwa i społeczeństwa:

- kompletność regulacji prawnych i tempo ich harmonizacji z prawem wspólnotowym i prawem międzynarodowym,
- spójność i efekty działań w zakresie monitoringu i kontroli,
- zakres i efekty działań edukacyjnych oraz stopień udziału społeczeństwa w procesach decyzyjnych,
- opracowanie i realizowanie przez grupy i organizacje pozarządowe projektów na rzecz ochrony środowiska.

6.7. Ocena i weryfikacja Programu, sprawozdawczość

Ocena realizacji celów i zadań ochrony środowiska winna być realizowana:

- co 4 lata ocena skuteczności realizacji polityki ekologicznej państwa z wykorzystaniem określonych mierników,
- co 2 lata ocena realizacji wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska sporządzonych w celu realizacji polityki ekologicznej państwa,
- ocena realizacji programów naprawczych poszczególnych komponentów środowiska przez organy inspekcji ochrony środowiska.

Bezpośrednim wskaźnikiem zaawansowania realizacji zadań Programu będzie wysokość ponoszonych nakładów finansowych oraz uzyskiwane efekty rzeczowe. Uzyskiwane efekty rzeczowe, zweryfikowane przez ocenę stanu jakości

i dotrzymywania norm komponentów środowiska, dokonaną w ramach systemu monitoringu, ilustrować będą zaawansowanie realizacji Programu w skali rocznej i umożliwiać dokonywanie niezbędnych korekt na bieżąco.

W nawiązaniu do wykonywanych ocen realizacji celów i zadań ochrony środowiska oraz na podstawie ustawy prawo ochrony środowiska będą sporządzane 2 rodzaje raportów:

- raporty Rady Ministrów z realizacji polityki ekologicznej państwa przedkładane Sejmowi, sporządzane co 4 lata, na szczeblu ponadpowiatowym;
- raporty organów wykonawczych województwa, powiatu i gminy, z realizacji Programów ochrony środowiska przedkładane odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu i Radzie Gminy co 2 lata.

Do niniejszego Programu Ochrony Środowiska tyczy się obowiązek oceny wdrażania Programu poprzez opracowanie raportu przez Burmistrza gminy Gołańcz, który powinien być przedkładany Radzie Gminy Gołańcz w cyklu dwuletnim.

6.7. Upowszechnianie informacji o stanie środowiska i realizacji Programu

Duże znaczenie dla możliwości upowszechniania informacji o stanie środowiska i realizacji Programu daje nowelizowane ustawodawstwo stwarzające powszechny dostęp do informacji o środowisku i procedury udziału społeczeństwa w zarządzaniu środowiskiem (ustawa prawo ochrony środowiska).

Obecnie informacja ekologiczna w Polsce dostępna jest poprzez:

- publikacje Głównego Urzędu Statystycznego,
- publikacje Ministerstwa Środowiska,
- publikacje służb państwowych: Inspekcję Ochrony Środowiska, Państwowy Zakład Higieny, Inspekcję Sanitarną,
- programy i plany strategiczne, opracowania jednostek samorządu terytorialnego,
- prasę popularnonaukową o tematyce ekologicznej,
- programy telewizyjne i radiowe,
- publikacje o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim jednostek naukowo-badawczych,
- publikacje opracowane przez organizacje pozarządowe,
- targi i giełdy ekologiczne,
- akcje i kampanie edukacyjne i promocyjne,
- internet.

7. ASPEKTY EKONOMICZNE WDRAŻANIA PROGRAMU

7.1. Koszty wdrożenia przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 – 2008

Oszacowanie kosztów wdrażania programu podaje się zwykle w ujęciu cztero- lub pięcioletnim, tj. odpowiadającym okresowi realizacji celów krótkoterminowych. Szacunek kosztów w perspektywie do 2014 roku byłby obarczony zbyt dużym błędem i stałby się mało przydatny.

Zestawienie kosztów realizacji działań w latach 2004 - 2008 opracowano w oparciu o inwestycje, wyszczególnione w harmonogramie realizacji przedsięwzięć w rozdziale 5. Dla pewnych działań pozainwestycyjnych koszty zostały określone jako „wkład rzeczowy”. Dotyczy to przedsięwzięć, które są trudne do oszacowania, gdyż uzależnione są od bieżącego zapotrzebowania i sytuacji. Wiele działań nie inwestycyjnych będzie również realizowane w ramach codziennych obowiązków pracowników Urzędu Gminy Gołańcz, a więc bez dodatkowych kosztów. Określenie „wkład rzeczowy” dotyczyć się może również udziału merytorycznego, udostępnienia zasobów, czy partycypowania w organizacji przedsięwzięcia.

7.2. Struktura finansowania

W oparciu o prognozę źródeł finansowania realizacji polityki ekologicznej państwa w latach 2002–2011 można spodziewać się, że struktura finansowania wdrażania Programu w najbliższych latach będzie kształtować się podobnie – tab.7.1.

Tab.7.1. Prognozowana struktura finansowania wdrażania Programu w latach 2004 - 2008

Źródło finansowania	Udział (%)
Środki własne przedsiębiorstw	44
Środki jednostek samorządu terytorialnego	9
Budżet państwa	7
Fundusze ekologiczne	23
Fundusze przedakcesyjne i pomoc zagraniczna	2
Fundusz kohezji i fundusze strukturalne	15
<i>Razem</i>	<i>100</i>

7.3. Źródła finansowania inwestycji w ochronie środowiska

Wdrażanie niniejszego Programu będzie możliwe między innymi dzięki stworzeniu sprawnego systemu finansowania ochrony środowiska. Podstawowymi źródłami finansowania działań proekologicznych są: fundusze ekologiczne (obecnie 4 stopniowy system), fundacje i programy pomocowe, własne środki inwestorów, budżety gmin i budżet centralny.

7.3.1. Polskie fundusze ekologiczne

7.3.1.1. Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Celem istnienia funduszy ekologicznych jest zapewnienie ciągłości finansowania przedsięwzięć proekologicznych niezależnie od sytuacji ekonomiczno-finansowej budżetu państwa. Fundusze stanowią najpopularniejsze źródło dotacji i preferencyjnych pożyczek dla podmiotów podejmujących działania proekologicznych. Wynika to z ilości środków jakimi dysponują fundusze, korzystnymi warunkami udostępniania środków finansowych, uproszczonymi procedurami uzyskania wsparcia finansowego, regionalnego i lokalnego charakteru funduszy. Lokalny charakter funduszy sprawia, że różnią się one między sobą co do zasobności finansowej, priorytetów inwestycyjnych, koordynacji prac i systemu procedur.

W Polsce działają:

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- 16 wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- 373 powiatowe fundusze ochrony środowiska,
- 2489 gminne fundusze ochrony środowiska.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) istnieje od 1989 roku. Jego misją jest wspieranie zrównoważonego rozwoju kraju a także zadań i celów wynikających z polityki ekologicznej państwa.

Narodowy fundusz ochrony środowiska przeznacza środki finansowe na przedsięwzięcia o charakterze ogólnokrajowym lub ponadregionalnym. Działania priorytetowe, którym fundusz udziela wsparcia finansowego oparte są na *Programie wykonawczym do Polityki ekologicznej państwa*, propozycjach ministra środowiska, wojewódzkich listach przedsięwzięć priorytetowych. Główne formy finansowania to dotacje i pożyczki preferencyjne.

Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska działają na podstawie ustawy prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz.U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.). Fundusze te udzielają wsparcia w formie dotacji i pożyczek preferencyjnych.

Priorytety przy podejmowaniu decyzji o finansowaniu działań ekologicznych określone są w oparciu o politykę ekologiczną państwa i województwa oraz plan działalności i kryterium wyboru przedsięwzięć. Priorytety na rok następny są uchwalane do 30 listopada każdego roku. Obejmują: ochronę wód i gospodarkę wodną, ochronę powietrza, ochronę powierzchni ziemi, monitoring regionalny, ochronę przyrody i leśnictwo, edukację ekologiczną.

Tab.7.2. Charakterystyka Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu (wg. „Źródła i zasady finansowania inwestycji w ochronie środowiska w Polsce. Informator”, Białystok, 2001):

Dotacja

Wnioskodawca	- państwowe jednostki budżetowe - samorządy terytorialne - jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego - podmioty prawne związków wyznaniowych - Lasy Państwowe - organizacje społeczne, kultury fizycznej i turystyki - inne jednostki organizacyjne prowadzące działalność w zakresie ochrony zdrowia, profilaktyki zdrowotnej, pomocy społecznej, oświaty i kultury
Przedmiot udzielanej dotacji	- edukacja ekologiczna i - monitoring środowiska - ochrona i kształtowanie przyrody - ochrona lasów - ochrona przed powodzią i mała retencja - zapobieganie i likwidacja nadzwyczajnych zagrożeń środowiska - ekspertyzy - badania naukowe - programy wdrożeniowe i rozwojowe - profilaktyka zdrowotna dzieci na obszarach, na których występują przekroczenia norm zanieczyszczenia środowiska - przedsięwzięcia modernizacyjne i inwestycyjne
Maksymalny udział w finansowaniu	- do 50% kosztów przedsięwzięcia
Terminy składania wniosków	- do 30 października każdego roku na rok następny
Wymagania odnośnie składania wniosków o przyznanie dotacji	- formularz wniosku wg obowiązującego wzoru, dokumenty wymagane do zawarcia umowy określone w załączniku do formularza wniosku
Maksymalna kwota udzielonej pomocy	- nie określono (do 50% kosztów przedsięwzięcia)

Pożyczki

Pożyczkobiorca	- bez ograniczeń (z wyjątkiem osób fizycznych)
Przedmiot pożyczki	- dofinansowanie przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej zgodnie z listą przedsięwzięć priorytetowych, kryteriami wyboru przedsięwzięć i planami działalności Funduszu
Wykluczenia	- Fundusz nie udziela dofinansowania na przedsięwzięcia zakończone
Procedury ubiegania się o środki	- na podstawie zawartej umowy między pożyczkobiorcą a Funduszem
Waluta pożyczki	- PLN
Okres udzielania pożyczki	- do 4 lat
Kwota pożyczki na projekt	- nie określono (do 50% kosztów przedsięwzięcia)
Minimalny udział środków własnych pożyczkobiorcy	- 50% kosztów przedsięwzięcia
Maksymalna liczba transz pożyczki	- do negocjacji
Oprocentowanie (z wyszczególnieniem zadłużenia przeterminowanego, prowizji)	- 0,5 stopy redyskonta weksli, lecz nie mniej niż 7% w stosunku rocznym liczone od niespłaconych kwot kapitału
Maksymalna karencja spłaty rat	- nie dłużej niż 1 rok od terminu udzielenia pożyczki
Zabezpieczenie	- obowiązuje jedna z form: - gwarancja bankowa - weksel <i>in blanco</i> z poręczeniem wekslowym banku lub innej osoby prawnej - weksel <i>in blanco</i> bez poręczenia - kaucja - przelew (cesja) wierzytelności - nieodwołalne pełnomocnictwo do dysponowania środkami finansowymi na rachunku pożyczkobiorcy - zastaw na papierach wartościowych emitowanych lub gwarantowanych przez Skarb Państwa, poręczenie wg prawa cywilnego, ubezpieczenie pożyczki - sposoby zabezpieczenia spłaty pożyczki i okres spłaty ustala Zarząd Funduszu

Wymagane procedury zakupów	- zgodnie z ustawą o zamówieniach publicznych
Wymagania dodatkowe	- Fundusz udziela dofinansowania po przedstawieniu przez przedmiot pełnego zbilansowania finansowania kosztów przedsięwzięcia - udzielenie dofinansowania uzależnia się od wywiązywania się przez zainteresowany podmiot z obowiązku uiszczania opłat i kar za gospodarcze korzystanie ze środowiska stanowiących wpływy Funduszu oraz innych zobowiązań w stosunku do Funduszu
Informacje dodatkowe	- Fundusz pokrywa koszty przedsięwzięcia wynikające z zatwierdzonego harmonogramu rzeczowo-finansowego, poniesione po przedstawieniu listy wniosków Radzie Nadzorczej Funduszu lub po podjęciu przez Zarząd Funduszu uchwały o dofinansowaniu

Inne

Rodzaj udzielanej pomocy	- pożyczka częściowo umarzalna (w wysokości 30%)
Wnioskodawca	- państwowe jednostki budżetowe - samorządy terytorialne - jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego - podmioty prawne związków wyznaniowych - Lasy Państwowe - organizacje społeczne, kultury fizycznej i turystyki
Maksymalny okres udzielania pomocy	- do 4 lat
Maksymalna kwota pomocy	- nie określono (50% kosztów przedsięwzięcia)
Wymagania dodatkowe	- Fundusz udziela dofinansowania po przedstawieniu przez przedmiot pełnego zbilansowania finansowania kosztów przedsięwzięcia - udzielenie dofinansowania uzależnia się od wywiązywania się przez zainteresowany podmiot z obowiązku uiszczania opłat i kar za gospodarcze korzystanie ze środowiska stanowiących wpływy Funduszu oraz innych zobowiązań w stosunku do Funduszu
Informacje dodatkowe	- Fundusz pokrywa koszty przedsięwzięcia wynikające z zatwierdzonego harmonogramu rzeczowo-finansowego, poniesione po przedstawieniu listy wniosków Radzie Nadzorczej Funduszu lub po podjęciu przez Zarząd Funduszu uchwały o dofinansowaniu

Wraz z wprowadzeniem reformy administracyjnej powstały powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej. W pierwszym roku funkcjonowania fundusze te zanotowały wykorzystanie jedynie 38% dostępnych środków. Ze środków funduszy finansowane są przedsięwzięcia o charakterze lokalnym, których nie może realizować gmina. Do takich projektów należą również kompleksowe systemy zagospodarowania odpadów.

Fundusz ma charakter działu celowego w budżecie powiatu. Źródła dochodów powiatowych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej:

- wpływy z opłat i kar ekologicznych,
- wpływy z przedsięwzięć na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolne wpłaty zakładów pracy,
- dobrowolne wpłaty, zapisy i darowizny osób fizycznych i prawnych,
- świadczenia rzeczowe i środki pochodzące z fundacji.

Gminne fundusze ochrony środowiska nie posiadają osobowości prawnej, w związku z tym nie mogą udzielać pożyczek. Dysponentem środków finansowych tych funduszy jest Burmistrz.

Źródła dochodów gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej:

- środki z opłat i kar za usuwanie drzew i krzewów (100%),
- wpływów z opłat i kar za składowanie odpadów (50%),
- wpływów z opłat za pozostałe gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także wpływy z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (20%).

Z gminnych funduszy finansowane są inwestycje o charakterze lokalnym, realizowane na terenie danej gminy. Zasady przyznawania środków z funduszu ustala Burmistrz.

Jednak w większości gmin przychody gminnych funduszy są niewielkie za wyjątkiem tych gmin które posiadają na swoim terenie składowiska odpadów przemysłowych lub dużą liczbę zakładów w znaczący sposób korzystających ze środowiska.

7.3.1.2. Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych

Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych udziela dofinansowania według zasad uchwalanych corocznie przez Zarząd Województwa. Zgodnie z art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 16, poz. 78 z późn. zm.) z funduszu mogą być dofinansowane następujące działania:

- Rekultywacje na cele rolnicze gruntów, które utraciły lub zmniejszyły wartość użytkową wskutek działalności nie ustalonych osób,
- Rolnicze zagospodarowanie gruntów zrekultywowanych,
- Użyźnianie gleb o niskiej wartości produkcyjnej, ulepszanie rzeźby terenu i struktury przestrzennej gleb, usuwanie kamieni i odkrzaczanie,
- Przeciwdziałanie erozji gleb na gruntach rolnych, w tym zwrot kosztów zakupu nasion i sadzonek, utrzymania w stanie sprawności technicznej urządzeń przeciwerozrywnych, oraz odszkodowania, o których mowa w art. 15 ust. 3,
- Budowę i renowację zbiorników wodnych służących małej retencji,
- Budowę i modernizację dróg dojazdowych do gruntów rolnych,
- Wdrażanie i upowszechnianie wyników prac naukowo-badawczych związanych z ochroną gruntów rolnych,
- Wykonywanie badań płodów rolnych uzyskiwanych w na obszarach ograniczonego użytkowania, o których mowa w art. 16, oraz niezbędnych dokumentacji i ekspertyz z zakresu ochrony gruntów rolnych,
- Wykonywanie zastępcze obowiązków określonych w ustawie,
- Rekultywację nieużytków i użyźnianie gleb na potrzeby nowo zakładanych pracowniczych ogrodów działkowych,
- Zakup sprzętu pomiarowego i informatycznego oraz oprogramowania, niezbędnego do zakładania i aktualizowania operatów ewidencji gruntów oraz prowadzenia spraw ochrony gruntów rolnych, do wysokości 5% rocznych dochodów Funduszu.

Wnioski o dofinansowanie ze środków Funduszu składane są do Urzędu Marszałkowskiego.

7.3.1.3. Fundusz Leśny

W Lasach Państwowych tworzy się fundusz leśny stanowiący formę gospodarowania środkami na cele wskazane w ustawie o lasach. Fundusz leśny przeznacza się dla nadleśnictw na wyrównywanie niedoborów powstających przy realizacji zadań gospodarki leśnej. Środki funduszu leśnego mogą także być przeznaczone na: wspólne przedsięwzięcia jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych, w szczególności w zakresie gospodarki leśnej, badania naukowe, tworzenie infrastruktury niezbędnej do prowadzenia gospodarki leśnej, sporządzanie planów urządzenia lasu, prace związane z oceną i prognozowaniem stanu lasów i zasobów leśnych, inne zadania z zakresu gospodarki leśnej w lasach.

Część środków funduszu leśnego przeznacza się na zalesianie gruntów nie stanowiących własności Skarbu Państwa. Nadleśnictwa zasięgają opinii właściwych starostów w zakresie rocznego planu zalesiania gruntów nie stanowiących własności Skarbu Państwa.

7.3.2. Fundusze Unii Europejskiej

7.3.2.1. Fundusz Spójności

Podstawowym celem Funduszu Spójności jest zminimalizowanie różnic pomiędzy krajami w celu osiągnięcia spójności gospodarczej i społecznej całej Unii Europejskiej. Fundusz wspomaga słabiej rozwinięte kraje wspólnotowe, w których PKB na mieszkańca jest niższy od 90% średniego w UE. Z funduszu finansowane są duże projekty w obszarze ochrony środowiska i transportu. Przewiduje się, iż z tego funduszu na ochronę środowiska w Polsce w latach 2004-2006 będzie przeznaczonych około 2,1 mld euro.

Fundusz Spójności współfinansuje inwestycje w następujących dziedzinach:

- gospodarka wodno-ściekowa,
- gospodarka odpadami,
- ochrona powietrza,
- rekultywacja terenów zdegradowanych,
- ochrona przeciwpowodziowa.

Finansowane inwestycje powinny mieć wartość ponad 10 mln euro i mieć znaczenie ogólnokrajowe bądź transregionalne, być efektywne ekologicznie i ekonomicznie.

Przedsięwzięcia przewidziane do dofinansowania w ramach funduszu powinny być w fazie przed przetargiem i powinny posiadać wstępne studium wykonalności lub studium powinno być w trakcie opracowywania. Dofinansowywane mogą być również projekty będące kontynuacją przedsięwzięć finansowanych w ramach funduszu ISPA.

Udział środków w finansowaniu projektów może wynieść max. do 85% kosztów kwalifikowanych. Minimalny wkład własny to 15% kosztów. Wkład własny beneficjenta może pochodzić ze środków własnych lub pożyczek, kredytów, międzynarodowych instytucji finansowych.

Wstępny wniosek na dofinansowanie inwestycji z funduszu należy złożyć w Wojewódzkim Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Należy również zarejestrować projekt w Internetowym Systemie Ewidencji Kart Projektów (ISEKP). Wniosek jest przekazywany do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i Ministerstwa Środowiska gdzie po analizie i ocenie oraz wyborze najlepszych wniosków jest przygotowywana wspólnie z beneficjentem i NFOŚiGW aplikacja, która przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej zostanie przedłożona Komisji Europejskiej.

Przygotowywane projekty muszą być zgodne ze „Strategią wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004-2006”

7.3.2.2. Fundusze strukturalne

Fundusze strukturalne mają za zadanie zapewnienie wszechstronnego i harmonijnego rozwoju Unii Europejskiej poprzez modernizację i restrukturyzację gospodarek krajów należących do Wspólnoty. Pomoc funduszy jest kierowana do sektorów i regionów, w których poziom rozwoju ekonomicznego jest poniżej średniego

poziomu UE to jest gdy poziom PKB na jednego mieszkańca jest niższy niż 75% średniej unijnej. Wszystkie regiony Polski spełniają te kryteria.

Funkcjonujące fundusze strukturalne:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (Sekcja Orientacji)
- Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa

Przedsięwzięcia w dziedzinie ochrony środowiska są współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Realizowane jest to w ramach programów operacyjnych przygotowanych przez rząd Polski na podstawie Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004-2006: Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw”. Na program operacyjny w latach 2004-2006 przeznaczone będzie dla Polski 4mld euro.

W ramach programu realizowane będą projekty z następujących dziedzin:

- zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków,
- zagospodarowanie odpadów,
- poprawa jakości powietrza,
- ochrona przeciwpowodziowa,
- wsparcie zarządzania ochroną środowiska,
- wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.

W przypadku projektów infrastrukturalnych z zakresu gospodarki wodno-ściekowej oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii preferowane będą projekty o wartości minimum 2 mln euro. Projekty w zakresie zarządzania ochroną środowiska powinny mieć wartość minimum 0,5 mln euro, a pozostałe inwestycje infrastrukturalne minimum 1mln euro.

Przewidziane jest również wspieranie mniejszych inwestycji w zakresie ochrony środowiska o oddziaływaniu lokalnym na terenach wiejskich i w małych miastach. Największe szanse na uzyskanie środków mają gminy o dochodach na mieszkańca poniżej 60% średniej danego województwa oraz o stopie bezrobocia przekraczającej 150% średniej województwa.

Inwestycję w infrastrukturę ochrony środowiska mogą uzyskać 75% dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, a w przypadku inwestycji generujących znaczny zysk netto udział ten wyniesie 50%.

Wniosek do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego samorząd składa w Urzędzie Marszałkowskim. Po ocenie formalnej i merytorycznej wniosków są one przekazywane do Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej. Umowę z beneficjentem podpisuje wojewoda.

Przed złożeniem wniosku należy go zarejestrować w Internetowym Systemie Ewidencji Kart Projektów (ISEKP).

7.3.3. Instytucje i programy pomocowe

7.3.3.1. Duński Fundusz Pomocowy Ochrony Środowiska dla Europy Wschodniej i Centralnej DANCEE

Fundusz wspomaga projekty które przyczynią się znacząco do poprawy ilościowej i jakościowej w dziedzinie ochrony środowiska, zasobów naturalnych i warunków zdrowotnych społeczeństwa. Największą szansę na pożyczki i dotacje mają projekty, które wykorzystują duńską technologię, przyczyniają się do transferu duńskiej wiedzy, wprowadzaniu czystych technologii, zapobieganiu powstawaniu zanieczyszczeń, recyklingu. Wyniki wdrożonych projektów powinny być udokumentowane seminariami, warsztatami, artykułami w czasopiśmie branżowych,

a także powinny być możliwe do powtórzenia i przydatne większej grupie zainteresowanych na obszarach o wysokiej wartości przyrodniczej lub gdzie występują poważne problemy środowiskowe. Pożyczki udzielane z Funduszu są niskooprocentowane i zawierają 25% element grantu.

Dotacje z funduszu są przyznawane: urzędom gmin i starostwom powiatowym, zakładom usług komunalnych, przedsiębiorstwom wodociągów i kanalizacji, instytutom badawczo-rozwojowym.

Dotacje przyznawane są na ochronę wód, atmosfery, gospodarkę odpadami, ochronę bioróżnorodności, zrównoważone leśnictwo, wzmocnieni instytucjonalne, szkolenia.

Granty przyznawane są na usługi konsultingowe oraz instalacje i sprzęt pochodzenia duńskiego.

Procedura przyznawania dotacji odbywa się w dwóch trybach:

- poprzez złożenie wniosku:
 - wniosek składa duńska firma DEPA, która wspólnie z polskim beneficjentem przygotowuje koncepcję projektu,
 - polski beneficjent składa wniosek o poparcie do Ministerstwa Środowiska,
 - w ostatnim etapie DEPA ocenia projekt i decyduje o przyznaniu lub nie środków finansowych;
- poprzez przetarg:
 - Polska instytucja przygotowuje koncepcję programu i przesyła ją do oceny do Ministerstwa Środowiska,
 - Ministerstwo Środowiska przesyła projekt do Danii,
 - Po pozytywnym zaopiniowaniu DEPA przygotowuje dokumentację projektu i poddaje ją akceptacji Ministerstwa Środowiska,
 - DEPA ogłasza przetarg w Danii w celu wyłonienia firmy realizującej projekt.

Pożyczki udzielane z Funduszu są niskooprocentowane i zawierają 25% element grantu.

7.3.3.2. Departament Generalny XI Komisji Europejskiej

Dotacje przyznawane przez departament wspierają działania na rzecz ochrony środowiska i zachowania różnorodności przyrody i krajobrazu. Finansowane są również małe projekty. Kwota dofinansowania projektu waha się w granicach od 20 do 60 tys. Euro, pomoc może być udzielana przez okres 1 roku. Aby otrzymać dofinansowanie należy złożyć wniosek za pośrednictwem Ministerstwa Środowiska lub Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Wnioski składa się w listopadzie i grudniu. Formularz wniosku można otrzymać bezpośrednio z Departamentu Generalnego XI.

7.3.3.3. Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej

Fundusz wspiera działania na rzecz ilościowego i jakościowego rozwoju sektora rolniczego w Polsce ze szczególnym naciskiem na działania zmierzające do restrukturyzacji agrarnej i zmniejszenia bezrobocia na wsi.

Gminy inwestujące w obiekty ochrony środowiska na wsi mogą ubiegać się o dotacje na działania związane z ochroną zdrowia na wsi oraz budowę i wyposażenie składowisk odpadów wiejskich. Nie istnieją sprecyzowane terminy składania wniosków.

Aby ubiegać się o dofinansowanie należy posiadać dokumentację techniczno-kosztorysową projektu, zapewnione środki finansowe na 70% wartości kosztorysu, realizacja projektu powinna być zaawansowana w co najmniej 50%, termin

zakończenia realizacji inwestycji powinien mieścić się w 12 miesiącach od daty przyznania dotacji.

Kredyty z tego funduszu są przyznawane na inwestycje w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków, zbiorowego zaopatrzenia wsi w wodę, gazyfikację wsi. Warunkiem przyznania kredytu jest posiadanie przez kredytobiorcę środków finansowych zapewniających realizację 50% inwestycji.

7.3.3.4. Finesco S.A.

Spółka finansuje inwestycje infrastrukturalne, które przynoszą wymierne efekty ekonomiczne. Wśród finansowanych inwestycji znajdują się:

- modernizacja ciepłowni,
- proekologiczna restrukturyzacja transportu miejskiego,
- modernizacja i budowa oczyszczalni ścieków,
- modernizacja i budowa wysypisk odpadów,
- budowa instalacji odsiarczania spalin,
- produkcja energii ze źródeł odnawialnych.

Warunkiem uzyskania dotacji lub kredytu jest opracowanie przez Finesco Studium Wykonalności. Finesco oferuje również finansowanie w formie leasingu i nakładów kapitałowych.

7.3.3.5. Ekofundusz

Ekofundusz powstał w celu zarządzania środkami finansowymi pochodzącymi z ekokonwersji polskiego zadłużenia zagranicznego wobec takich krajów jak: Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Francja, Szwajcaria, Włochy, Szwecja, Norwegia. Ekofundusz dofinansowuje w formie dotacji przedsięwzięcia, które mają wpływ na stan środowiska w skali regionu, kraju ale przede wszystkim w skali globalnej.

Pierwszeństwo w finansowaniu mają działania które:

- ograniczają emisję gazów powodujących zmiany klimatu (CO₂, metan, freony),
- ograniczają transgraniczny transport CO₂, NO_x,
- eliminacja niskich źródeł emisji CO₂, NO_x,
- przywrócenie czystości wód Morza Bałtyckiego,
- ochrona zasobów wody pitnej,
- gospodarka odpadami i rekultywacja gleb zanieczyszczonych,
- ochrona różnorodności biologicznej.

Wnioski o dofinansowanie można składać w ciągu całego roku wg przygotowanego przez Ekofundusz wzoru i instrukcji. Wysokość dofinansowania może wynieść 30% kosztów jeżeli inwestorem są władze samorządowe lub 50% w przypadku jednostek budżetowych.

Wybór finansowanych przedsięwzięć następuje w drodze konkursów lub selekcji na podstawie ankiet i pełnej oceny projektu.

Środki Ekofunduszu będą dostępne do 2010 roku.

7.3.3.6. Fundusz na Rzecz Globalnego Środowiska

Funduszem zarządza Bank Światowy, UNDP i UNEP. Fundusz finansuje przedsięwzięcia w dziedzinach:

- ochrona różnorodności biologicznej (ekosystemów o znaczeniu globalnym),

- przeciwdziałanie zmianom klimatu: technologie wytwarzania i wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- dofinansowywanie technologii proekologicznych w celu zwiększenia ich konkurencyjności z technologiami tradycyjnymi,
- ochrona wód (przeciwdziałanie zanieczyszczeniom transgranicznym),
- ochronę warstwy ozonowej,
- wspieranie transportu odpowiadającego zasadom zrównoważonego rozwoju,
- zintegrowane zarządzanie ekosystemami.

Funkcję koordynatora politycznego GEF w Polsce pełni Minister Spraw Zagranicznych. Koordynatorem operacyjnym jest Fundacja Ekofundusz.

Formy finansowania oferowane przez fundusz to:

- duże dotacje – projekty o wartości powyżej 1 mln USD, o zasięgu globalnym, krajowym lub lokalnym,
- średnie dotacje – dofinansowanie do 1 mln USD- projekty pilotowane przez agendy rządowe, instytucje państwowe, lokalne społeczności, organizacje pozarządowe, jednostki naukowo badawcze i akademickie, jednostki sektora prywatnego.
- małe dotacje – do 50 000 tys. USD - działania na rzecz społeczności lokalnej, promocja efektywnych strategii i technologii proekologicznych na szczeblu lokalnym
- kredyty lub pożyczki na preferencyjnych warunkach.

Finansowane są również przedsięwzięcia w ramach realizacji Konwencji o różnorodności biologicznej, Ramowej konwencji NZ w sprawie zmian klimatu.

Istnieje również możliwość uzyskania dotacji na badania, przygotowanie dokumentacji technicznej i inne prace przedprojektowe.

7.3.3.7. Fundacja na rzecz rozwoju wsi polskiej „Polska Wieś 2000” im Macieja Rataja

Fundacja udziela pomocy finansowej w formie dotacji na inwestycje związane z rozprowadzaniem wody w wiejskich budynkach użyteczności publicznej oraz kredytów na budowę i modernizację urządzeń grzewczych zasilanych gazem lub olejem w budynkach wiejskich.

O dofinansowanie w formie dotacji, w wysokości do 30% całkowitych kosztów inwestycji (ale nie więcej niż 50 tys. PLN) mogą się ubiegać wiejskie komitety społeczne i rady wiejskie.

Wnioski można składać przez cały rok, dotacje przyznawane są wg kolejności zgłoszeń do wyczerpania środków. Przy ubieganiu o środki należy przedstawić: zestawienie kosztów, decyzję zezwalającą na budowę, umowę z wykonawcą, wniosek, zdjęcie potwierdzające zaawansowanie prac.

Kredyty są udzielane urzędom gminnym na okres 2 lat w wysokości do 30 000 PLN. Warunkiem ubiegania się o kredyt jest złożenie wniosku do fundacji, który po zaopiniowaniu przekazywany jest do Banku Ochrony Środowiska.

7.3.3.8. Fundacja Wspomagania Wsi

Fundacja wspiera działania zmierzające do poprawy infrastruktury, społecznego, gospodarczego i kulturalnego rozwoju, upowszechnienia zastosowania niekonwencjonalnych źródeł energii na obszarach wiejskich.

Pomoc jest udzielana w formie kredytów i mikropożyczek. O kredyty mogą się ubiegać zarządy gmin i zakłady komunalne w celu finansowania kanalizacji,

centralnych i przydomowych oczyszczalni ścieków. Okres kredytowania wynosi do 5 lat. Wysokość kredytu wynosi do 300 tys. PLN. Warunkiem otrzymania kredytu na budowę kanalizacji jest 10% udział mieszkańców w kosztach ogólnych. Przy budowie oczyszczalni przydomowych inwestycja musi obejmować co najmniej 20 obiektów, a wkład mieszkańców powinien wynosić 10% kosztów budowy oczyszczalni.

Mieszkańcy powinni być zorganizowani w formie spółki wodno-ściekowej lub komitetu społecznego zarządzającego inwestycją. Rodzaj oczyszczalni i technologia oczyszczania powinny być wybrane w formie przetargu zgodnie z ustawą o zamówieniach publicznych. W przetargu musi wziąć udział przedstawiciel fundacji.

Mikropożyczki są przyznawane na rozwój przedsiębiorczości na terenach wiejskich.

7.3.3.9. Urząd Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast

Urząd Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast w formie premii termomodernizacyjnej dofinansowuje część kredytu zaciągniętego przez inwestora na realizację przedsięwzięć termomodernizacyjnych, programów ograniczania strat ciepła, zmiany konwencjonalnych źródeł energii na niekonwencjonalne.

O premię termomodernizacyjną mogą się ubiegać:

- zarządcy i właściciele budynków mieszkalnych,
- zarządcy i właściciele lokalnych kotłowni i sieci ciepłowniczych dostarczających energię ciepłą do budynków mieszkalnych,
- jednostki samorządu terytorialnego realizujące przedsięwzięcia termomodernizacyjne w budynkach użyteczności publicznej.

Premia wynosi do 25% kwoty kredytu wykorzystanego na przedsięwzięcie termomodernizacyjne. Wnioskodawca powinien zabezpieczyć środki własne na 20% kosztów przedsięwzięcia. Wniosek o uzyskanie kredytu i premii termomodernizacyjnej należy składać w banku, który na podstawie umowy z Bankiem Gospodarstwa Krajowego kredytuje projekty objęte programem. Dodatkowym warunkiem uzyskania premii jest pozytywny wynik audytu energetycznego oraz spełnienie warunków kredytowania.

7.3.4. Banki

Banki realizują pomoc finansową na inwestycje proekologiczne najczęściej w formie pożyczek i kredytów preferencyjnych. Inne formy finansowania to poręczenia kapitałowe, emisje obligacji komunalnych, dotacje i sponsoring organizacji pozarządowych.

Do banków najaktywniej wspierających inwestycje w ochronie środowiska należą:

- Bank Gospodarki Żywnościowej S.A.
- Bank Gospodarstwa Krajowego
- Bank Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych S.A.
- Bank Ochrony Środowiska S.A.
- Bank Światowy
- Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju – EBOR
- Gospodarczy Bank Wielkopolski S.A. w Poznaniu
- Kredyt Bank S.A.
- LG Petro Bank S.A.
- Powszechny Bank Kredytowy S.A.

7.3.5. Instytucje leasingowe

W formie leasingu najczęściej finansowane są środki transportu, maszyny i urządzenia, linie technologiczne, sprzęt komputerowy. Z leasingu często korzystają zakłady komunalne jak również gminy.

7.3.6. Fundusze inwestycyjne

Fundusze inwestycyjne biorą udział w inwestycjach w podmiotach prywatnych o potencjalnie dużej stopie wzrostu. Popularne fundusze zostały pokrótce scharakteryzowane poniżej.

7.3.6.1. Central and Eastern European Infrastructure Resources Partners

Źródła środków finansowych funduszu pochodzą między innymi z Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju. Fundusz inwestuje w projekty przemysłowe związane z:

- recyklingiem i minimalizacją odpadów
- zwiększeniem efektywności produkcji i oszczędnością energii
- produkcją sprzętu i urządzeń do budowy kanalizacji, systemów zaopatrzenia w wodę, redukcji i kontroli zanieczyszczeń.
- Poszukiwaniem alternatywnych źródeł energii

Poza tym fundusz oferuje pomoc w nawiązaniu kontaktów z partnerami zagranicznymi oraz poszukiwaniu dodatkowych źródeł finansowania.

7.3.6.2. Global Environmental Fund (GEF)

Podmioty prywatne mogą ubiegać się o dofinansowanie do 50% (2-10 mln USD) inwestycji w branży sanitarnej, dystrybucji gazu, odnawialnych źródeł energii, przedsięwzięciach infrastrukturalnych w zakresie ochrony środowiska.

7.3.7. Instytucje finansujące edukację ekologiczną

Działania zaliczone do edukacji ekologicznej są finansowane przez instytucje wymienione poniżej.

- Agencja Rozwoju Komunalnego :
 - tworzenie strategicznych planów rozwoju gospodarczego,
 - określenie i rozpowszechnianie standardów w gospodarce komunalnej i usługach komunalnych,
 - działalność doradcza dla samorządów terytorialnych,
 - analiza budżetów, zdolności inwestycyjnej i kredytowej gmin,
 - restrukturyzacja przedsiębiorstw komunalnych,
 - usługi w zakresie wspomagania zarządzania w gminach (za pomocą narzędzi: Model Analizy Finansowej dla gmin, Wieloletni Program Inwestycyjny, Budżetowanie w układzie zadaniowym).

- Alton Jones Foundation – projekty promujące zachowanie bioróżnorodności, rozwój alternatywnych źródeł energii, zrównoważony rozwój, eliminację zanieczyszczeń.
- Centrum Edukacji Zarządzania Ochroną Środowiska – między innymi Pilotażowy Program Działań na rzecz Poszanowania Energii w Gminach.
- Environmental Know-How Fund.
- Fundacja “Progress and Business” – doradztwo dla małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie wdrażania czystych technologii.
- Fundacja Partnerstwo dla Środowiska.
- Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
- Ministerstwo Środowiska.

7.4. Adresy jednostek finansujących

Tab.7.2. zawiera wykaz jednostek finansujących działania w zakresie ochrony środowiska wraz z adresami.

Tab.7.3. Jednostki finansujące działania w zakresie ochrony środowiska wraz z adresami

Jednostka finansująca	Adres kontaktowy
Fundusze ekologiczne	
Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	ul. Konstruktorska 3a; 02-673 Warszawa /022/ 849 00 79; fax /022/849 72 72 www.nfosigw.gov.pl; fundusz@nfosigw.gov.pl
Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu	ul. Północna 6; 61-719 Poznań /061/ 855 26 21; www.wfosgw.poznan.pl e-mail: e.hoffmann@wfosgw.poznan.pl
Duński Fundusz Pomocowy Ochrony Środowiska dla Europy Wschodniej i Centralnej DANCEE	Biuro Koordynatora Projektów DEPA: Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej ul. Konstruktorska 3a; 02-673 Warszawa /022/842 22 80 w.254; fax /022/ 849 20 98 e-mail: rondemann@nfosigw.gov.pl
Departament Generalny XI Komisji Europejskiej	UNIT D.4 (Global Environment) TRMF 01/77; rue de la Loi 200 B-1049 Brussels fax 296 95 57 e-mail: christoph.bail@dg11.cec.be
Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej	al. Reymonta 12a; 01-842 Warszawa /022/663 75 01; fax /022/ 663 17 29 www.efrwp.com.pl; e-mail: efrwp@efrwp.com.pl
Finesco S.A.	ul. Browarna 6; 00-311 Warszawa /022/826 45 44; fax /022/ 828 68 55 www.finesco.pl; e-mail: info@finesco.pl
Ekofundusz	ul. Bracka 4; 00-502 Warszawa /022/ 840 09 01; fax /022/ 840 09 42 www.ekofundusz.org.pl; e-mail: info@ekofundusz.org.pl
Fundusz na Rzecz Globalnego Środowiska	al. Niepodległości 186; 00-608 Warszawa /022/ 825 92 45; fax /022/ 825 49 58 www.undp.org.pl ; www.ekofundusz.org.pl
Fundacja na rzecz rozwoju wsi polskiej „Polska Wieś 2000” im. Macieja Rataja.	al. W. Reymonta 12a; 01-849 Warszawa /022/ 663 78 00; fax /022/ 663 09 86
Fundacja Wspomagania Wsi	ul. Obozowa 20; 01-161 Warszawa /022/632 00 76 www.fww.org.pl ; e-mail: fww@fww.org.pl
Urząd Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast	ul. Wspólna 2; 00-926 Warszawa /022/ 661 81 11 www.umirm.gov.pl; e-mail: umieszk@umirm.gov.pl
Banki	
Bank Gospodarki Żywnościowej S.A.	Ul. Kasprzaka 10/16; 01-211 Warszawa /022/ 860 40 00; 0801 123 456; fax /022/ 860 50 00 www.bgz.pl
Bank Gospodarstwa Krajowego	Al. Jerozolimskie7; 00-955 Warszawa /022/ 522 91 93; fax /022/522 91 94 www.bgk.com.pl ; email: bgk@bgk.com.pl
Bank Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych S.A.	ul. Dubois 5a; 00-184 Warszawa /022/ 860 11 00; fax /022/ 860 11 02 www.bise.pl; e-mail: contact@bise.pl
Bank Ochrony Środowiska S.A.	Al. Jana Pawła II 12; 00-950 Warszawa /022/ 850 87 35; fax /022/ 850 88 91 www.bosbank.pl; e-mail: bos@bosbank.pl

Jednostka finansująca	Adress kontaktowy
Bank Światowy	ul. Emilii Plater 53; 00-113 Warszawa /022/ 520 80 00; fax /022/ 520 80 01 www.worldbank.org.pl; e-mail: Poland_Feedback@worldbank.org.pl
Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju - EBOR	ul. Emilii Plater 53; 00-113 Warszawa /022/ 520 57 00; fax /022/ 520 58 00 www.ebrd.com
Gospodarczy Bank Wielkopolski S.A. W Poznaniu	ul. Mielżyńskiego 22; 61-725 Poznań /061/ 856 24 00 www.gbw.com.pl ; e-mail: office@gbw.com.pl
Kredyt Bank S.A	ul. Kasprzaka 2/8; 01-211 Warszawa /022/ 634 54 00; 0800 120 360; fax /022/ 634 53 35 www.kredytbank.pl; e-mail: dbp@kredytbank.pl
LG Petro Bank S.A.	ul. Rzgowska 34/36; 93-172 Łódź /042/681 93 20;0800 169 800; fax /042/ 681 93 72 www.lgpetrobank.com.pl; office@lgpetrobank.com.pl
Powszechny Bank Kredytowy S.A.	ul. Towarowa 15a; 00-958 Warszawa /022/ 53180 00; fax /022/531 86 40 www.pbk.pl
Fundusze inwestycyjne	
Central and Eastern European Infrastructure Resources Partners	al.Jerozolimskie 81;02-001 Warszawa /022/695 09 30; fax /022/ 695 09 45
Global Environmental Fund (GEF	1201 New York Avenue, NV, Suite 220 Washitgon, DC 2005 /0-01-202/ 789 45 00; fax /0-01-202/ 789 45 08
Instytucje wspierające edukację ekologiczną	
Agencja Rozwoju Komunalnego	Nowy Świat 42; 00-363 Warszawa /022/ 828 38 95; fax /022/ 622 54 95 www.ark.com.pl ; e-mail: mda@ark.com.pl
Alton JonesFoundation	232 East High Street, Charlottesville, VA, USA www.wajones.org; e-mail: earth@wajones.org
Centrum Edukacji Zarządzania Ochroną Środowiska EMTC- Poland	ul. Żwirki i Wigury 93; 02-089 Warszawa /022/ 658 38 90 e-mail: emtc@free.ngo.pl
Environmental Know-How Fund	Al.. Róż 1; 00-556 Warszawa /022/ 628 10 01; fax /022/ 621 71 61
Fundacja "Progress and Business"	ul. Miechowska 5b, skr.poczt. 2; 30-041 Kraków /012/ 636 01 00; fax /012/ 636 87 87 e-mail: pbf@agh.edu.pl
Fundacja Partnerstwo dla Środowiska	ul. Bracka 6/6; 31-005 Kraków /012/ 422 50 88; fax /012/ 429 47 25 www.epce.org.pl; biuro@wpcw.org.pl
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	ul. Wspólna 30; 00-930 Warszawa /022/623 20 15; fax /022/ 621 13 11 www.minrol.gov.pl
Ministerstwo Środowiska	ul. Wawelska 52/54; 00-922 Warszawa /022/579 29 00 www.mos.gov.pl; e-mail: info@mos.gov.pl

8. LITERATURA

- Borys T. [red.], Wskaźniki ekorozwoju, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 1999;
- Dobrzański G. [red.], Aplikacyjne aspekty trwałego rozwoju, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok 2002;
- II Polityka ekologiczna państwa. Warszawa 2000,
- Kistowski M., Staszek W., Poradnik do opracowania gminnego i powiatowego programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska, Pomorski Urząd wojewódzki, Gdańsk, 1999;
- Kondracki J., Geografia regionalna Polski, PWN, Warszawa, 2000;
- Krajowy program oczyszczania ścieków, Warszawa, 2003
- Miłaszewski R. [red.], Nowoczesne metody i techniki zarządzania trwałym i zrównoważonym rozwojem gminy, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok, 2001;
- Ochrona Środowiska 2003. GUS. Zakład Wydawnictw Statystycznych. Warszawa 2003;
- Polityka ekologiczna państwa na lata 2002-2010. Warszawa 2002;
- Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010. Rada Ministrów RP. Warszawa 2002;
- Polska 2025 – długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju. Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska. Warszawa 2000;
- Poradnik. Jak własnymi siłami opracować gminny lub powiatowy program ochrony środowiska, Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku oraz starostwo Powiatowe w Płocku, Płock, 2003;
- Prognoza ludności wg wieku w przekroju powiatów na lata 2000-2020 (stan w dniu 31.XII). Materiały Źródłowe. GUS. Departament Badań Demograficznych. Warszawa 2000;
- Program ochrony środowiska powiatu wągrowieckiego na lata 2004-2014. Zarząd Powiatu Wągrowieckiego. Wągrowiec 2003,
- Program ochrony środowiska województwa wielkopolskiego na lata 2002-2010. Sejmik Województwa Wielkopolskiego. Poznań 2002,
- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski. Rada Ministrów RP. Warszawa 2002;
- Program Wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002-2010. Rada Ministrów RP. Warszawa 2002;
- Przez Edukację do Zrównoważonego Rozwoju – Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2001;
- Raport końcowy z realizacji pracy - „Opracowanie modelu wdrożeniowego wskaźników zrównoważonego rozwoju na poziomie wojewódzki w ramach banku danych regionalnych. Regionalny Ośrodek Ekorozwoju Fundacji Karkonowskiej. Jelenia Góra – Warszawa 2003;
- Raport o stanie gminy Gołańcz. Zarząd Gminy. Gołańcz 2002,
- Raport o stanie środowiska w wielkopolsce w roku 2001. WIOŚ w Poznaniu. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Poznań 2002,
- Raport o stanie środowiska w wielkopolsce w roku 2002. WIOŚ w Poznaniu. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Poznań 2003,
- Raport o stanie środowiska w województwie pilskim w latach 1995-1996. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Piła 1997,
- Rocznik statystyczny województwa wielkopolskiego 2003. Urząd Statystyczny Poznań. Poznań 2003,
- Sobiecki M. [red.]. Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska. Białystok 2000;

Strategia rozwoju miasta i gminy Gołańcz na lata 2002-2010. Zarząd Gminy Gołańcz. Gołańcz 2002,
Tworzenie lokalnych form ochrony przyrody. Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych. Kraków 2002;
Ważniejsze dane o podregionach, powiatach i gminach województwa wielkopolskiego 2003. Urząd Statystyczny w Poznaniu. Poznań 2003,
Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002;
Źródła i zasady finansowania inwestycji w ochronie środowiska w Polsce – informator. Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko. Białystok 2001,